

47

B

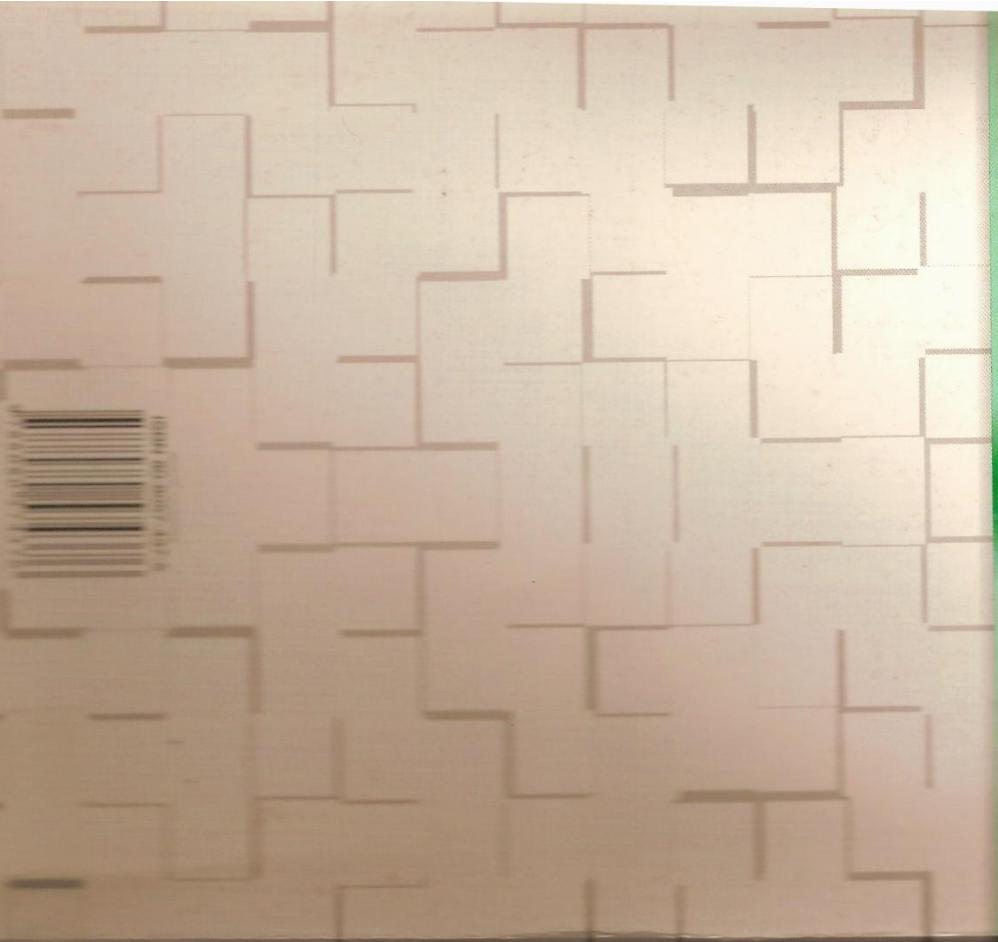
JUDr. Ladislav BALKO, PhD.

FINANČNÉ PRÁVO

JUDr. Ladislav Balko, PhD.

FINANČNÉ PRÁVO

epos

JUDr. Ladislav Balko, PhD.

FINANČNÉ PRÁVO

Obchodné a finančné právo

II. diel

Liturgičné právo : obchodné a finančné

Kódex
S 347,73
280,00 kčos.

ISBN: 80-8057-437-5

Vydalo Vydavateľstvo Ing. Miroslav Mráčko, EPOS ako učebnú pomocník pre Fakultu masmediálnej komunikácie Univerzity Svätého Cyrila a Metoda v Trnave

FINANČNÉ PRÁVO

Obsah

Obsah

Kapitola 1	Finančné právo, pojem, predmet, pramene, systém	7
Kapitola 2	Právna úprava rozpočtov, rozpočtového procesu	13
Kapitola 3	Daňová a poplatková sústava	20
Kapitola 4	Cohoprávna úprava	69
Kapitola 5	Právna úprava slovenskej meny a devízová problematika	77
Kapitola 6	Postavenie a právna úprava centrálnej banky	89
Kapitola 7	Právna úprava finančného trhu a jeho nástrojov.....	104
Kapitola 8	Právna úprava subjektov finančného trhu, komerných bánk, poisťovní, dôchodkových poisťovní	118
Kapitola 9	Ostatní finanční sprostredkovatelia	144
Kapitola 10	Regulácia finančného trhu, bankový dohľad, Úrad pre finančný trh	150
Literatúra	158
Úvodné slovo	4

Úvodné slovo

Úvodné slovo

Vy, ktorí sa po skončení tejto alma mater budete snažiť nájsť uplatnenie v živote ako publicisti, redaktori, režiséri, dramaturgovia, či art direktori v rôznych médiách filmového, televízneho, rozhlasového, počítačového alebo videového sveta, nevystačíte v budúcom profesijnom živote len s odbornými vedomosťami, spojenými s vašou profesiou. Taktiež nevystačíte s nim, ak sa chcete uplatniť v oblasti výskumu, výroby a využitia mediálnych produktov, alebo ak sa chcete uplatniť v stredných či veľkých mediálno-marketíngových inštitúciach a vo full servisových agentúrach, alebo ako pracovníci oddelenia client service a new business v reklamnej a produkčnej agentúre, v kvalifikovanom riadení procesov tvorby a umiestňovania mediálnych produktov rôzneho druhu na reklamný trh, ale i ako promotéri v agentúrach, media buyers, v odeleniach press relation, alebo ako marketingovo-medialní specialisti a tvorcovia marketingových stratégii. Možno budete zasávať vedúce funkcie v médiach, tlačových a informačných odboroch rôznych inštitúcií, agentúr a firm, komunikujúcich s médiami. Možno sa chcete uplatniť v oblasti výskumu ekonomicko-marketingových procesov. Aj v spomenutých prípadoch platí, že s odbornými vedomosťami spojenými s vašou profesiou nevystačíte.

Vaša alma mater vás chce a musí čo najkomplexnejšie vyzbrojiť pre profesijné posty. K odbornosti patrí, či to

niekto chce alebo nie, aspoň základný fundament z pravidel podnikania, obchodovania, uzatvárania zmlúv, hospodárskeho súťaženia. A práve títo pravidlá regulujú právne normy.

Aj preto vedenie fakulty masmediálnej komunikácie veľmi predvídavo vo váš budúci prospech zaradio do učebného programu získavanie poznatkov z finančného práva.

Samozrejme, nie je cieľom vychovať z vás právnikov, ale vstriepti do vás aspoň elementárnu úroveň právneho myšlenia. Ako mediálni odborníci rôzneho druhu by ste mali byť pripravení na pochopenie otázok financií a to tak verejných ako aj súkromných a na to sa sústredí čerpanie vedomostí z finančného práva a v rámci nieho právna úprava rozpočtu, rozpočtového procesu. Dozviete sa, ako vyzerá daňová a poplatková sústava, colnoprávna problematika a úprava slovenskej meny a devizové otázky, postavenie a právna úprava centrálnej banky, právne zakotvenie finančného trhu a jeho nástrojov, subjektov finančného trhu, komerčných bank, poisťovní, doplnkových dôchodkových poisťovní, ako aj regulácia finančného trhu, bankový dohľad, Úrad pre finančný trh.

Už z tohto výpočtu je jasné, že ide o problematiku veľmi širokú, ktorá je zakotvená v desiatkach zákonov, ako aj v množstve vyhlášok, nariadení a podobne.

Ako autor, ktorý som jedno desaťročie (pravda, v iných podmienkach) pôsobil ako aktívny novinár, moderátor, reportér, komentátor ešte v bývalom Československom

FINANČNÉ PRÁVO

rozhlase, viem posúdiť, čo z tejto oblasti vám bude v živote na osoh.

K príprave textu som teda pristupoval z pohľadu dňhočnej činnosti novinára, ale aj právnika, pôsobiaceho ďalšie desaťročie vo vysokých riadiacich pozíciah komerčného bankovníctva, ako komerčného právnika i ako advokáta, napokon aj ako vysokoškolského pedagóga pôsobiaceho sedmy rok pri výchove právnickej mladej.

Nech vám je tento učebný text užitočný nie len pre potreby vysokoškolského štúdia, ale aj pre potreby vášho perspektívneho rastu, na prebudenie záujmu o obchodné právo.

Kapitola 1

**Finančné právo, pojem,
predmet, pramene, systém**

*JUDr. Ladislav Balko, PhD.
Bratislava, 2001*

Finančné právo, pojem, predmet...

Kapitola 1

FINANČNÉ PRÁVO, POJEM, PREDMET, PRAMEŇE, SYSTÉM

Pre pochopenie významu a zmyslu finančného práva je potrebné uvedomiť si, čo je vlastne jeho podstatou, čoho sa týka, kvôli čomu vlastne finančné právo musí existovať. Finančné právo má tesné väzby, ba vlastne obsahovú matériu v peniazoch. Ich potreba sa časovo historicky vyvinula tak pre jednotlivca ako aj pre spoločnosť.

V súlade s ekonomickými teóriami sú financie jednou zo základných ekonomických kategórií a predstavujú súhrn špecifických peňažných a finančných vzťahov, ktoré vznikajú pri tvorbe, rozdeľovaní a používaní peňažných fondov konkrétnymi ekonomickými subjektami. V dôsledku rôznosti týchto subjektov može íst o subjekty verejné a súkromné. Podľa tohto sa rozoznávajú aj financie verejné a súkromné.

Verejnými financiami je sústava takých finančných vzťahov, ktoré vytvárajú verejne peňažné hospodárenie štátových celkov, celkov územných samospráv, prípadne iných verejnoprávnych entít. V zmysle toho potom ide o štátne financie a financie samosprávne.

Súkromné financie predstavujú finančné vzťahy tvorace sa a fungujúce v pôsobení podnikateľských a nepodnikateľských súkromných subjektov.

Vzťahy, ktoré vznikajú v oblasti financii, sú svoju povahou veľmi zložité, preto právo ako súbor norm musí regulovať spoločenské vzťahy, ktoré vznikajú v oblasti financii. Postupne sa teda vyprofilovalo osobitné práve odvetvie, ktoré uvedené vzťahy upravuje v celom komplexe. Predmetom finančného práva

je teda osobitný okruh majetkových vzťahov, ktoré sú výjadrené v peniazoch, a ktoré vznikajú pri tvorbe, rozdeľovaní a hospodárení s peniazmi.

Všeobecne teda možno finančné právo definovať ako súbor právnych nariem upravujúcich spoločensko-ekonomicke vzťahy, ktoré vznikajú v súvislosti s tvorbou a sústredovaním peňažných prostriedkov do štátnych a iných verejných peňažných fondov, v súvislosti s ich rozdeľovaním a používaním na finančne zabezpečenie verejných potrieb štátu, obcí a iných verejnoprávnych subjektov. Zjednodušene teda možno pochopíť finančné právo ako tie normy, ktoré majú za cieľ získať peniaze pre štát a obec v záujme ich fungovania. Ide tu o finančné právo verejné.

Uvedené možno tvrdiť len v súvislosti s verejnými financiami.

Už sme uviedli, že tu fungujú aj financie súkromné. Ide o financie obchodných spoločností, družstiev, činnost finančných sprostredkovateľov, samotného obyvatelstva. V tejto súvislosti ide o finančné právo súkromné ako súbor právnych nariem upravujúcich spoločensko-ekonomicke vzťahy, ktoré vznikajú v súvislosti s tvorbou, používaním a hospodárením s peňažnými prostriedkami v záujme uspokojovania potrieb súkromných osôb.

Z uvedeného stručného výkladu podstaty finančného práva je zrejmé, že ide rozsahom o veľmi širokú oblasť s veľkým množstvom právnych nariem. Finančné právo ako právne odvetvie nie je kodifikované, to znamena, že neexistuje nijaký finančný kódex, či zákonník. Normy finančného práva predstavujú jeho pramene. Pod prameňmi finančného práva rozumieme všetky štátom uznané formy práva, v ktorých sa vyskytujú normy finančného práva ako pravidlá spravania sa subjektov na úseku finančnej činnosti a to tak v oblasti verejných ako aj súkromných financii.

Ide predovšetkým o:

■ primárne normatívne právne akty, t.j. ústavy, ústavné zákony a zákony,

FINANČNÉ PRÁVO

Finančné právo, pojem, predmet...

- odvodene normatiívne právne akty, t. j. nariadenia vlády, vyhlášky a iné všeobecne záväzne právne predpisy,
- medzištáte (medzinárodné zmluvy), ak obsahujú normy finančného práva a boli včlenené do našeho právneho poriadku.

Z hľadiska prameňov finančného práva sú elementárne nasledovné primárne právne normy:

- Zákon č. 460/1992 Zb. z. - Ústava Slovenskej republiky
- Zákon č. 303/1995 Z. z. o rozpočtových pravidlach
- Zákon č. 511/1992 Zb. o správe daní a poplatkov
- Zákony upravujúce konkrétné druhy daní
- Zákony upravujúce konkrétné druhy poplatkov
- Zákon č. 238/2001 Z. z. Colný zákon
- Zákon č. 202/1995 Z. z. - Devizový zákon v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 566/1992 Zb. z. - o NBS v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 26/1993 Z. z. o zabezpečení prechodu čs. meny na slovenskú menu
- Zákon č. 2001 Z. z. - o bankách
- Zákon č. 24/1991 Zb. o poisťovníctve v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 191/1950 Zb. z. - zákon zmenkový a šekový
- Zákon č. 530/1990 Zb. z. - o dlhopisoch v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 310/1992 Zb. z. - o stavebnom sporeni v znení neskorších predpisov

Prameňov finančného práva je niekoľko sú a teda v učebnej pomôcke tohto charakteru nie je potrebný ich výpočet.

Vzhľadom na rozsiahlosť a mnohostrannosť spoločensko-ekonomických vzťahov tvoriacich predmet právnej úpravy finančného práva je potrebná určiť vnútorná členenosť finančného práva na ucelené skupiny finančnoprávnych nariem. Ide o systemizáciu nariem, o vytvorenie ich určitého systému. Z hľadiska príbuznosti právnych vzťahov upravovaných finančnoprávnymi normami sa finančné právo člení na tieto pododvetvia ako časti systému finančného práva:

- rozpočtové právo,
- daňové, poplatkové a colné právo,
- menové a devizové právo,
- právo finančného trhu obsahujúce právnu úpravu finančných sprotivedkovateľov, t. j. bank, poisťovní, a pod., a nástrojov finančného trhu.

FINANČNÉ PRÁVO

Okrem definovania finančného práva možno pojmo vymedziť aj jednotlivé pododvetvia finančného práva.

Rozpočtové právo je pododvetvie finančného práva tvorené osobitným typom finančnoprávnych nariem, rozpočtovo-právnych nariem, ktoré upravujú systém, postavenie, funkciu a vnútornú štruktúru verejných rozpočtov, rozpočtový proces, rozpočtové hospodárenie a rozpočtové zásady.

Danové právo je pododvetvie finančného práva predstavujuce súhrn právnych nariem upravujúcich hmotoprávnu i procesno-právnu stránku daní.

Poplatkové právo je pododvetvie finančného práva tvorené osobitnými finančnoprávnymi normami, poplatkovoprávnymi normami, upravujúcimi sústavu poplatkov a režim ich vyberania.

Ciné právo ako pododvetvie finančného práva reguluje vyberanie a platenie clá.

Menové právo je pododvetvím finančného práva tvoreným menovoprávnymi normami regulujúcimi slovenskú menu a peňažný obeh, najmä peňažnú jednotku, menový kurz, sústavu a emisiu platidla a pravidlá peňažného obehu.

Devízové právo ako pododvetvie finančného práva je tvorené devízovoprávnymi normami a garantuje finančnoprávnu reguláciu devízových hodnôt, obchodovania s nimi a práva a povinnosti tuzemcov a cudzozemcov pri nakladaní s nimi, pôsobnosť devízových a celných orgánov v devízovej oblasti.

Právo finančného trhu predstavujú právne normy upravujúce spoločensko – ekonomicke vzťahy, ktoré sa týkajú právnej úpravy jednotlivých nástrojov finančného trhu, sústavy finančného trhu a jej jednotlivých subjektov, ich vzniku, ich zodpovednosti a právomoci, organizácie a ich štruktúry, ich pôsobnosti, vzťahov a činnosti, práv a povinností fyzických a právnických osôb vo vzťahu k jednotlivým subjektom finančného trhu, úpravy regulačie finančného trhu.

Právna úprava rozpočtov, rozpočtového procesu

Kapitola 2

Právna úprava rozpočtov

Kapitola 2

PRÁVNA ÚPRAVA ROZPOČTOV, ROZPOČTOVÉHO PROCESU

Ústava taktož zakotvuje princíp hospodárskej samostatnosti obcí a vyšších územných celkov.

Komplexná úprava rozpočtových vzťahov je predmetom úpravy zákona č. 303/1995 Z. z. o rozpočtových pravidlach, ktorý štátny rozpočet vymedzuje ako základný ekonomický nástroj finančnej politiky štátu.

Rozpočtovú sústavu Slovenskej republiky tvoria:

- Štátne rozpočet, ktorý plní funkciu makroekonomickejho nástroja najvyššej dôležitosti pri riadení hospodárstva štátu, spoločenskej spotreby a štátnej správy. Príjemovymi zdrojmi štátneho rozpočtu sú najmä dane, niektoré poplatky a člo, príjmy ústredných orgánov a inštitúcií a nimi riadených rozpočtových a prispevkových organizácií. Výdavky sa orientujú predovšetkým na zabezpečenie činnosti ústredných orgánov štátnej správy, na dotácie obciam a štátnym účelovým fondom.
 - rozpočty obci a vyšších územných celkov, predstavujú ich finančné plány hospodárenia. Obsahujú príjmy a výdavky spojene so samosprávou činnosťou, finančné vzťahy k podnikateľským subjektom pôsobiacim na príslušnom území a finančné vzťahy k štátному rozpočtu. Okrem rozpočtu samosprávne celky vyháňajú aj mimo rozpočtové fondy, najmä z prebytkov bežného rozpočtového hospodárenia.
 - rozpočty štátnych účelových fondov vychádzajú z toho, že štátne účelové fony sa zriaďujú na financovanie osobitne určených úloh a za účelom správy finančných prostriedkov, ktoré sú na tieto úlohy určené. Tieto štátne účelové fony sa zriaďujú zákonom, ktorý upravuje podmienky ich vzniku, zdrojov a ich použitia, ako aj orgány poverené ich správou. Pre každý štátne účelový fond sa zriaďuje osobitný rozpočet,
- Z poslania a funkcií rozpočtov pri uskutočňovaní hospodárskej politiky vplýva potreba právne upraviť vzťahy, ktoré súvisia s vytváraním a uplatňovaním rozpočtu a to tak štátneho ako aj rozpočtov obecných a vyšších územných celkov. Zmyslom takejto úpravy je zakotviť organizáciu rozpočtovej sústavy a jej zásady, určiť práva a povinnosti príslušných štátnych orgánov v tejto oblasti a právam a povinnostiam v tejto oblasti dať právnu záväznosť. Právna úprava s tým súvisiacich otázok je predmetom osobitnej skupiny finančnoprávnych nariem, ktoré tvoria rozpočtové právo.
- Ide o súbor tých právnych nariem, ktoré upravujú rozpočtovú sústavu, rozpočtový proces, ako aj výsku prímov a výdakov jednotlivých rozpočtov.
- Právnym fundamentom rozpočtového práva je Ústava Slovenskej republiky, ktorá v čl. 58 zdôrazňuje, že:
- finančné hospodárenie Slovenskej republiky sa spravuje jej štátnym rozpočtom, ktorý sa prijma zákonom,
 - príjmy štátneho rozpočtu, pravidlá rozpočtového hospodárenia, vzťahy medzi štátnym rozpočtom a rozpočtami územných celkov ustanoví zákon,
 - štátne účelové fony zapojené na štátny rozpočet sa zriaďujú zákonom.

FINANČNÉ PRÁVO

Právna úprava rozpočtov

který je finančným vzťahmi napojený na štátne rozpočet. Ide napr. o tieto štátne účelové fondy:

- *Štátny fond životného prostredia,*
- *Štátny fond cestného hospodársstva,*
- *Štátny fond kultúry Pro Slováka,*
- *Štátny fond rozvoja bývania,*
- *Štátny fond telesnej kultúry, a pod.*

Podľa zákona o rozpočtových pravidlach sú obsahom štátneho rozpočtu Slovenskej republiky (a analogicky aj rozpočtov obcí):

- príjmy a výdavky,
- rozpočtové vzťahy k právnickým a fyzickým osobám,
- rozpočtové rezervy,
- minimálna výška rozpočtového prebytku alebo maximálna výška rozpočtového schodku.

Existencia rozpočtov si vyžaduje vykonávanie širokého okruhu prac – tzv. rozpočtové práce, ktorých obsahom je zostavovanie návrhu rozpočtu, jeho prerokovanie, schvaľovanie, plnenie a napokon uzaváranie formou záverečného účtu. Všetky tieto práce na seba nadvážuju a tvoria uzavretý cyklus – rozpočtový proces. Definujeme ho ako právne určený postup štátnych orgánov, organizácií a samosprávnych celkov, ich oprávnenia a povinnosti pri zostavovaní a schvalovaní záverečného účtu. Je to osobitný legislatívny proces, ktorý zahŕňa práce týkajúce sa rozpočtu. Jeho charakteristickou črtou je, že sa neuistale opakuje.

Rozpočtový proces možno podľa druhu rozpočtových prac členiť na tieto etapy:

- zásada jednotnosti znamenia, že všetky príjmy a výdavky štátu alebo obce v určitom rozpočtovom období majú byť zhmnuté do jedného rozpočtu, pripadne, že všetky rozpočtové príjmy a výdavky sa realizujú prostredníctvom jedného platobného a zúčtovacieho centra a jedným evidenčným systémom,
- zásada neúčelovosti príjmov a účelovosti výdavkov predstavuje požiadavku sústreďovať všetky rozpočtové príjmy na spoločnom účte bez predchádzajúceho určenia výdavkov,
- zásada včasnosti požaduje, aby rozpočet bol schválený pred začiatkom rozpočtového obdobia, pričom ak sa tak nestane dôjde k rozpočtovému provízoriu ako spôsobu hospodárenia štátu alebo obce v čase začiatku rozpočtu na toto obdobie,
- zásadaverejností rozpočtu znamená, že občaniam majú možnosť oboznámiť sa s obsahom rozpočtových dokumentov a s priebehom rozpočtového hospodárenia, pripadne aj vlastnou iniciatívou ovplyvňovať koncepciu jednotlivých rozpočtových položiek a ich realizáciu.

- a) zostavovanie a schvalovanie štátneho rozpočtu,
- b) plnenie rozpočtu,
- c) zostavovanie a schvalovanie štátneho záverečného účtu.

V prvej etape vystupuje ako hlavný organizátor a garant ministerstvo financií, ktoré zhromaždi podklady od jednotlivých rezortov a ústredných inštitúcií, koriguje ich požadavky v nadväznosti na predpokladané finančné možnosti a vypracuje návrh štátneho rozpočtu. Ak vláda tento návrh schválí, prenášajú sa ďalšie práce do najvyššieho zákonomadálneho orgánu. Po prerokovaní vo výboroch národnej rady sa návrh dostáva do plena, kde ho prednesie a odôvodní minister financií. Ak je návrh prijatý, dostáva podobu zákona a sláva sa tak všeobecne záväzny.

V druhej etape jednotlivé štátne orgány a organizácie, postupne realizujú úlohy obsiahnuté v štátnom rozpočte, a to z hľadiska príjmov aj výdavkov. Za plnenie štátneho rozpočtu ako celku zodpovedá vláda, ktorá najmenej raz za 6 mesiacov predkladá zákonodarnému orgánu správu o plnení štátneho rozpočtu. Pokladničné plnenie štátneho rozpočtu zabezpečuje Národná banka Slovenska, ktorá vedeľe príjmov a výdavkový účet štátneho rozpočtu. Jednotlivým orgánom a organizáciám sa poskytujú rozpočtové prostriedky formou otvorenia rozpočtového limitu, v členení na investičné a neinvestičné výdavky. Nevyčerpané prostredky rozpočtového limitu koncom roka prepadajú, okrem úspor v rámci neinvestičných výdavkov rozpočtových a príspevkových organizácií, kde sa určená časť ponecháva na dotovanie osobitných fondov.

Počas poslednej etapy rozpočtového procesu ministerstvo financií zostavuje štátny záverečný účet, ktorý tak predstavuje konečný výkaz o výsledku hospodárenia podľa štátneho rozpočtu za uplynulý rok. Jeho prílohu tvoria rozpočty štátnych účelových fondov. Ak sa s návrhom vláda stotožní predkladá záverečný účet

parlamentu, ktorý ho schvaluje v podobe uznesenia, kde rozhoduje aj o spôsobe použitia rozpočtového prebytku alebo o spôsoboch vysporiadania a s rozpočtovým deficitom.

Rozpočtový proces v prípade obcí je v zásade totožný s rozpočtovým procesom uplatňovaným pri štátnom rozpočte. Platia tu ale určité osobitnosti. Obce si zostavujú a schvalujú svoj rozpočet aj záverečný účet v rámci vlastnej právomoci. Najneskor 15 dní pred schvaľovaním rozpočtu alebo záverečného účtu je obec povinná zverejniť tento návrh v obci obvyklym spôsobom. Rozpočet aj záverečný účet schvaľuje obecne zastupiteľstvo. Po skončení rozpočtového obdobia sa využíva finančné vysporiadanie hospodárenia obce so štátnym rozpočtom, resp. príslušnými rozpočtami štátnych účelových fondov. Ak sa zistí schodok v rozpočtovom hospodárení, využíva sa z rezervného alebo iného mimorozpočtového peňažného fondu obce.

Pokiaľ ide o rozpočtový proces výšich územných celkov v čase písania tohto textu (jún 2001) ešte nebola schválená príslušná právna norma.

Daňová a poplatková sústava

Kapitola 3

DAŇOVÁ A POPLATKOVÁ SÚSTAVA

A. Daňové právo

Súčasnou úlohou daňovejho práva je podmienovať sférizovanie takej daňovej sústavy a konštrukcie jednotlivých daní, ktorá by mala vplyv na tvorbu dostačujúcich dôchodkov pre činnosti vo verejnom sektore, cestou garantovania daňovej jednoduchosti, spravodlivosti, no v súlade s politickým a hospodárskym záujmom väčšiny obyvateľstva. Hospodársko-politickej záujem štátu totiž v tejto fáze spoločenského vývoja so záujmami obyvateľstva by už v rozpore nemal byť. Problem harmonizácie individuálneho záujmu so záujmom spoločenským, ako ukazuje každodenná prax, však nie je stále doriešený.

Úloha práva v daňovej oblasti bola z hľadiska jej stabilizovanosti vždy rozhodujuca, avšak determinovaná ekonomickými záujmami zákonodarca, resp. záujmami skupiny ovládajúcej činnosť zákonodarného orgánu. Ako celok však právo poskytovalo daňovej sústave i jednotlivým daniam viacvrstvovú právnu ochranu, prelínajúcu sa od ústavnoprávnych predpisov cez predpisy zákonné až k podzákonnym právnym predpisom, teda všeobecne záväznými právnymi predpismi i individuálnymi právnymi aktmi. Právo je spravidla garantom požadovaného vzťahu, predpokladaného vývinu a určitého zájiku spoločenského vzťahu, i keď nie každý spoločenský vzťah musí byť nevyhnutne garantovaný určitou pravnou normou, predstavujúcou všeobecne záväzné pravidlo správania; také celospoločensky akceptované pravidlo, ktoré vo všeobecnom záujme obmedzuje určité prejavy vôle subjektov spoločenských vzťahov, resp. ich aktivity orientované na uspokojovanie ich potrieb a záujmov.

Kapitola 3

Daňová a poplatková sústava

FINANČNÉ PRÁVO

Daňová a poplatková sústava

Podstatným inštitútom daňového práva sú **daňovoprávne normy**.

Daňové právo sa teda realizuje aplikáciou daňovoprávnych nariem na konkrétné spoločenské podmienky.

Osobitne dôležitým daňovoprávnym inštitútom sú **daňovo-právne vzťahy**. Daňovoprávny vzťah predstavuje dvojstranné či viacstranné väzby medzi subjektmi, obsahom ktorých je daňové oprávnenie alebo daňová povinnosť predpokladaná daňovo-právnou normou.

Daňovoprávny vzťah je teda vzájomný pomer povinných subjektov voči oprávneným subjektom upravený právnou normou. Daňové prvy tvoriacé základné právne náležitosti daňového vzťahu, bez ktorých takýto právny vzťah nemôže v žiadnom pripade vzniknúť a existovať, a ktoré preto označujeme ako **základné, fundamentálne daňové prvy**, sú:

- a) podmet (subjekt) daňovoprávneho vzťahu,
- b) predmet (objekt) daňovoprávneho vzťahu,
- c) základ (fundament) daňovoprávneho vzťahu,
- d) sadzba (limit) daňovoprávneho vzťahu.

Daňovými prvkami, ktoré bezprostredne neovplyvňujú vznik, znenie alebo zánik daňovoprávneho vzťahu a ktoré preto môžeme označiť za **vedľajšie, subsidiárne daňové prvy**, príp. za ostatné náležitosti daňovoprávneho vzťahu, je vytváraná sústava, do ktorej zaradujeme zvyčajne:

- a) zvýšenie dane,
- b) zníženie dane,
- c) daňové minimum,
- d) minimálnu daň,
- e) penále za nezaplatenie dane v termíne (daňovú penalizáciu).

Z hľadiska pravnej možnosti vzniku právom normovaného vzťahu v daňovej oblasti patrí priorita zrejme subjektu dane. Možno povedať, že subjektom dane je jednoducho taká právnická osoba alebo fyzická osoba, ktorá je povinná platiť dane, ktorá je zo zákona povinná vstúpiť do daňovoprávneho vzťahu, strieľ určenú majetkovú újmu, teda odviesť štátu určenú výšku dane. Najviac strane stojí subjekty daňovoprávnych vzťahov v postavení povinných subjektov, teda tých, ktoré sú povinné daň platiť, a na druhej strane tie subjekty, ktoré sú oprávnené daň požadovať; teória finančného, resp. daňového práva differencuje medzi týmito subjektmi a označuje ich pojмami oprávnený subjekt a povinnostný (zaviazaný) subjekt. Prítom sa subjekt dane, resp. daňovoprávneho vzťahu všeobecne označuje ako **daňovník**.

Pri identifikovaní daňových prvkov, a to konkrétného subjektu dane, zistíme, že v rámci tohto pohybu sa okrem už spomínaných druhotných pojmov objavuje aj pojem **platiteľ dane**. Platiteľ dane je špecifickým prvkom daňovoprávneho vzťahu, daňovej konštrukcie. Je to spravidla právnická osoba, ktorá na základe zákona a v mene daňovníka má povinnosť daň od neho vybrať a odviesť štátu. Daňovoprávne normy však za určitých okolností ukladajú platiteľovi dane zrazit a odviesť dan zo svojej materiálnej podstaty, teda nie od daňovníka. Spravidla ide o prípady, keď platiteľ dane daňovníkovi nezrazil, alebo ju zrazil v nesprávnej výške. Vtedy je platiteľ dane daňovým džníkom ako náhradný daňovník a daňové bremeno znaša sám.

Zo základných prvkov daňovoprávneho vzťahu iný je **predmet (objekt) dane**. Zvyčajne sa tak označuje určitá hospodárska skutočnosť, ekonomická realita, na základe ktorej možno daňovníkovi uložiť daňovú povinnosť. Predmet dane je teda reálnym podkladom na zdanie, na uloženie daňovej povinnosti subjektu dane. Predmet dane je prítom spravidla determinujúcim faktorom pre menovité označenie, názov tejto dane. Pretože sa jeho pojmove chiaľanie ohraňuje hospodárskym aspektom a jeho náplňou, môže byť majetok ako taký či výnos z majetku,

určitý príjem či dôchodok alebo aj určitý vzťah k majetku, majú aj jednotlivé dane od tejto skutočnosti odvodené označenie, ako napr. daň zo pozemkov, domová daň, daň zo mzdy atď.

V teórii daňového práva sa pertektakuje aj členenie predmetu dane na formálny/predmet dane a materiálny predmet dane, pričom formálnym je taký daňový predmet, ktorý predstavuje rezultát urobitej materiálnej skutočnosti alebo materiálneho vzťahu (napr. dôchodok, dosiahnutie výnosu atď.) a materiálnym ten, ktorý je základnou vzniku formálneho predmetu dane, teda určitá, objektívne existujúca majetková podstata. V tomto prípade môže ísť napr. o majetok, z ktorého dôchodok alebo výnos plynne.

V prípade, ak sa daňovo postihuje, považuje sa za formálny predmet dane aj právny úkon, napr. darovanie.

Podľa predmetu rozlišujeme dane na:

- výnosové,
- dôchodkové,
- majetkové.

Osobitné postavenie v rámci daňových prvkov patrí **daňovému základu**. Daňový základ pri tom vždy vychádza z predmetu (objektu) dane. Zvyčajne sa rozdiel medzi predmetom dane a jej základom vymedzuje zjednodušene tak, že predmetom jeta hospodárska skutočnosť, na ktorú sa daň ukladá, a základom dane je tá jej časť, z ktorej sa daň wyrubuje. Základ dane tak umožňuje vyjadriť v peniazoch konkrétnu daňovú povinnosť determinovanú jej predmetom. Je to suma, z ktorej sa daň vyrubuje. Základ dane predstavuje čiselné vyjadrený súhrn majetkových výsledkov, ktoré vznikli tým, že v záujmovej sfére daňovníka (medzi subjektom a objektom dane) nastali kvantitatívne vyjadriteľné relácie, ktoré zákon určuje za predpoklad vzniku daňovej povinnosti.

Sadzbu dane zaradujeme medzi základné daňové prvéky, o ktoré byva medzi daňovníkmi najväčší záujem. Vymedzuje vlastne rozsah danovej povinnosti v rámci daňovoprávnych vzťahov. Je meradlom, podľa ktorého sa vypočítava výška dane z daňového základu, je reálnym vyvrcholením daňovoprávneho vzťahu v jeho fáze prípravy a napĺňania daňovej povinnosti. Daňová sadzba býva spravidla právne zakotvená v daňovom zákone. Dosiaľ sa vykryštalovali vlastne dva druhy daňových sadzieb, a to sadzba pevná, sadzba pohyblivá a ich kombinácie, ktoré možno označiť za kombinovanú sadzbu dane.

V našom daňovom systéme sa používa **pevná daňová sadzba** v podstatne užšom rozsahu ako sadzba pohyblivá. **Pohyblivá sadzba dane** vyjadruje pomer daňového zatáčenia k daňovému základu, spravidla percentuálne, pričom sa v širkej mierе môžu uplatniť viacere varianty. Základné varianty pohyblivej daňovej sadzby sú:

- a) lineárna (proporcionalná, vyrovnaná),
- b) progresívna (vzostupná),
- c) degressívna (zostupná).

Východiskovým právnym prameňom zakotvujúcim a právne vyjadrujúcim daňovú sústavu sa stal zákon Federálneho zhromaždenia č. 212/1992 Zb. o sústave dane v znení neskorších predpisov. Podľa tohto zákona daňovú sústavu v Slovenskej republike tvorili tieto druhý daní (zákon bol zrušený novelou zákona o správe daní):

Nepriame dane a to:

1. Daň z pridanéj hodnoty včitané dane pri dovoze
2. Spotrebne dane, a to

FINANČNÉ PRÁVO

Daňová a poplatková sústava

- daň z uhlíkovodíkových palív a mazív,
- daň z liehu,
- daň z pív,
- daň z vína,
- daň z tabaku a tabakových výrobkov.

Ďalej sú to tieľo priame dane:

1. Dane z príjmov
 - a) daň z príjmov fyzických osôb,
 - b) daň z príjmov právnických osôb.
2. Daň z nehnuteľnosti
3. Cestná daň
4. Daň z dedičstva a darovania
5. Daň z prevodu nehnuteľnosti
6. Dane na ochranu životného prostredia

Pojem "zdaniteľné plnenie" je v našom daňovom práve nový, v zákone o dani z pridanej hodnoty a v ďalších výkonávacích predpisoch sa často používa. Ide o ľahký pojmom, a preto sa žiada zdôrazniť, že sa ním rozumie najmä:

- a) dodanie tovaru alebo prevod alebo prechod nehnuteľnosti, pri ktorom dochádza k zmene vlastníckeho práva alebo k prevodu správy,
- b) dodanie stavby,
- c) poskytovanie služieb,
- d) prevod alebo využitie niektorých nehmotných práv, predovšetkým z okruhu priemyselného alebo iného duševného vlastníctva, a tiež poskytovanie technických alebo iných hospodársky využiteľných znalostí a poskytovanie práva využitia veci alebo maletkovo využitejnej hodnoty, a to všetko v rámci podnikania alebo v súvislosti s ním.

I. Nepriame dane

a) Daň z pridanej hodnoty

V súčasnosti je základou právnej úpravou dane z pridanej hodnoty zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 289/1995 Z.z. o dani z pridanej hodnoty v znení neskorších predpisov.

Podmienkou však je, aby išlo o plnenie:

- a) uskutočnenie v rámci podnikania alebo v rámci činnosti, ktorá súvisí s podnikaním,
- b) uskutočnené právnickou osobou alebo fyzickou osobou v rámci činnosti vykonávanej podľa osobitného predpisu okrem plnenia uskutočnených na základe pracovnoprávneho alebo obdobného pracovného vzťahu,

FINANČNÉ PRÁVO

Daňová a poplatková sústava

- c) plnenie uskutočňované v rámci likvidácie a pri spenážovaní majetku v konkureze.

Pojem **subjekt dane** je v zákone o dani z pridanéj hodnoty vymedzeneý v dvoch rovinách. Na prvom mieste to sú osoby podliehajúce dani z pridanéj hodnoty, ktorími sú fyzické osoby a právnické osoby, ktoré uskutočňujú zdaniateľné plnenia. Ide o všeobecne vymedzene potencionalného okruhu osôb, ktoré môžu byt aktívne zapojené do systému dane z pridanéj hodnoty v dôsledku ich podnikateľskej činnosti. Môže teda ísť len o podnikateľov, nie o fyzické osoby, ktoré nie sú podnikateľmi.

Kvalifikovaným subjektom dane z pridanéj hodnoty je však platiteľ.

Predmetom dane z pridanéj hodnoty sú:

- a) odplatné zdaniateľné plnenia vrátane odplaty v naturálach,
b) bezodplatné zdaniateľné plnenia,
c) zdaniateľné plnenia uskutočnené na osobnú spotrebú platiteľa.

Pri dani z pridanéj hodnoty je **základom dane** cena alebo iná odplata za zdaniateľné plnenie, ktorá neobsahuje daň, ak tento zákon neustanovuje inak.

Poslednou obligatórnou náležitosťou dane je **sadzba**, ktorá je pri väčšine dani vyjadrená percentuálne.

Pri dani z pridanéj hodnoty zákon rozoznáva dva druhy sadzieb:

- a) základná sadzba,
b) znížená sadzba.

Základná sadzba dane je 23 % a vzťahuje sa na všetky zdaniateľné plnenia okrem tých, kde zákon výslovne určuje použitie zníženej sadzby.

Znížená sadzba dane je 10 % a uplatňuje sa v týchto prípadoch:

- a) pritvare a službách uvedených v prílohe č. 1, ktorá je súčasťou tohto zákona,
b) pri prevode, prechode alebo prenájme nehnuteľnosti alebo jej časti,
c) pri prenájme a požičiavani osobných automobilov, pri ktorých nemôžno uplatniť nárok na odpočet dane,
d) prikúpe osobného automobilu na základe zmluvy o prenájme veci (na príazku sa uplatní sadzba 10 % a na vstupnú cenu vozidla 23 %).

b) Spotrebňá daň z vína

Základnou právnu úpravou je zákon č. 309/1993 Z.z. v mieni neskorších predpisov.

Jednou z charakteristických črt spotrebenných daní je ich úzka povezanosť s tovarom, ktorý je predmetom zdania. Z tohto dôvodu sa aj pri výklade problematiky spotrebenných dani spravidla mení poradie jednotlivých náležitostí dane a najskôr sa vymedzuje prijem predmetu dane.

Predmetom dane podľa tohto zákona sú:

- litoznovové vína,
čílnivé vína.

FINANČNÉ PRÁVO

Daňová a poplatková sústava

- dezertné a dezertné korenene vina,
s podmienkou, že boli v tuzemsku vyrobené alebo do tuzemska dovezené.

Znamená to, že v zásade nie sú touto daňou zdražované iného ovocia než hrozna, otvára sa možnosť ich zdanenia. Prax je však taká, že aj väčšina ovocných šumivých vín obsahuje základ ľahkého hroznového vína s príďavkom ovocného koncentrátu (napr. jabĺčného).

Pretože ide o napriamu daň, **subjektom dane je platiteľ**.

Je to:

- a) právnická osoba alebo fyzická osoba, ktorá víno vyrába alebo víno do tuzemska dováža,
- b) vinár alebo iná fyzická osoba, ktorá víno vyrábi viac ako 1000 l vína ročne,
- c) vinár alebo iná fyzická osoba, ktorá výrobí menej ako 1000 l víno ročne, ak dojde k vzniku daňovej povinnosti v skladnením alebo výčapom vína,
- d) právnická osoba alebo fyzická osoba, ktorá víno vyrába v rámci podnikateľskej činnosti,
- e) právnická osoba alebo fyzická osoba, u ktorej došlo kvzniu daňovej povinnosti podľa osobitných ustanovení tohto zákona.

Vinárom sa na účely tohto zákona rozumie každá fyzická osoba, ktorá vyrába víno výlučne pre svoju spotrebu vo vlastnej domácnosti z vlastnej pestovateľskej činnosti.

Inou fyzickou osobou sa na účely tohto zákona rozumie každá fyzická osoba, ktorá vyrába víno výlučne na svoju spotrebu vo

vlastnej domácnosti z nakúpeného alebo iným spôsobom nadobudnutého hrozna, príp. muštu.

Platiteľ je povinný registrovať sa na príslušnom daňovom úrade najneskôr nasledujúci pracovný deň po dňi vzniku prvej daňovej povinnosti a najneskôr pred vznikom prvého nároku na vrátenie dane. Registrovať sa sú povinní aj

- vinár alebo iná fyzická osoba, ktoréj vznikla daňová povinnosť,
- každá právnická osoba alebo fyzická osoba, ktoréj vznikla daňová povinnosť.

Základom dane je množstvo vína, pri ktorom vznikla daňová povinnosť, vyjadrená v litroch.

Sadzby dane sú určené pevnou sumou v sadzobníku, ktorý je súčasťou zákona. Sadzby sú odstupňované podľa jednotlivých druhov vína a sú označené číselným kódom colného sadzobníka.

c) Spotrebenná daň z piva

Základnou pravou upravou je zákon č. 310/1993 Z.z. v znení neskorších predpisov.

Predmetom dane je pivo vyrobené v tuzemsku alebo dovezené do tuzemska. Daní však nepodlieha pivo, ktoré sa daňou podľa tohto zákona už raz zdanilo, ak sa pri tom neuplatnilo vrátenie dane.

Pivo z dovozu podlieha dane aj vtedy, ak je podľa colných predpisov oslobodené od clu alebo sa tak stalo na základe rozhodnutia colných orgánov.

Ako pri každej napriamej daňi, aj v tomto prípade subjektom dane je platiteľ. Je nim:

FINANČNÉ PRÁVO

Daňová a poplatková sústava

- a) právnická osoba a fyzická osoba, ktorá v tuzemsku pivo vyrába alebo ktorou sa má vyvážať alebo dovážať pivo prepustiť do navrhovaného režimu,

- b) právnická osoba a fyzická osoba, ktorá nakupila, vyskladnila alebo uskutočnila výčap piva oslobodeného od daňovej povinnosti na iné účely ako ustanovuje zákon,
- c) právnická osoba a fyzická osoba, ak vyskladňuje pivo, uskutočňuje výčap piva alebo spotrebíva pivo, ktoré nadobudla bez dane iným spôsobom ako ustanovuje tento zákon.

Platiteľ je povinný registrovať sa na miestne príslušnom daňovom úrade najneskôr do vzniku prej daňovej povinnosti alebo do vzniku prvého nároku na vrátenie dane.

Platiteľ môže požadať o zrušenie registrácie najneskôr po uplynutí jedného roka odo dňa registrácie, ak mu v tomto období nevznikla daňová povinnosť alebo nárok na vrátenie dane.

Základom dane je možstvo piva, pri ktorom vznikla daňová povinnosť, vyjadrená v hektolitroch (hl) ako mernej jednotke.

Sadzba dane sa určuje výhradne podľa názvu trhového druhu piva alebo podľa percentuálneho obsahu extraktu v pôvodnej mladine (stupňovitosť). Je uvedená v sadzobníku, ktorý tvorí súčasť zákona. Jedenotné druhy piva sú označené kódom cohého sadzobníka a ich sadzby sú diferencované podľa uvedených kritérií.

d) Spotrebna daň z liehu

Lieh je tradičnou komoditou, ktorá podlieha zdaneniu spotrebnej daňou už niekoľko desaťročí.

Právnu úpravu zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 229/1995 Z.z. vzhľadom k neskorších predpisov.

Predmetom dane je lieh, ktorý je vyrábený v tuzemsku, alebo lieh, ktorý je dovezený do tuzemsku. Zákon súčasne uvádza ako podmienku zatriedenie tohto liehu podľa číselného kódu cohého sadzobníka.

Pređmetom dane je aj lieh, ktorý je:

- a) obsiahnutý v zmesi s inými látkami, ak obsah liehu v tejto zmesi je vyšší ako 22 % objemu, resp. vyšší ako 0,5 % objemu, v závislosti od zatriedenia podľa číselného kódu cohého sadzobníka,
- b) obsiahnutý vo vykwasených nápojoch s výnimkou piva, ak obsah liehu v tejto zmesi je vyšší ako 15 % objemu,
- c) použitý na iný účel ako ten, pri ktorom vzniká nárok na oslobodenie od dane alebo nárok na vrátenie dane,
- d) denaturowaným alebo vareným denaturačným prostriedkom, meneším pridávkom denaturačného prostriedku, ako je určené, alebo použitý na iný ako určený účel.

Liehom sa na účely tohto zákona rozumie etylalkohol (etanol).

Subiektem dane je platiteľ. Je nim:

- a) výrobca,
b) kupujúci,
c) dovozca alebo vývozca.

Platiteľ je povinný registrovať sa na daňovom úrade najneskôr v roku, keď mu po prvej raze vznikla daňová povinnosť alebo nárok na vrátenie dane, alebo nárok na osloboodenie od dane.

Platiteľ je povinný vymeniť danevniu úradu podľa ročného kalendárneho účtu, ktorý je určený na koniec každej

FINANČNÉ PRÁVO

Daňová a poplatková sústava

a predpokladané skončenie výroby liehu. Prerušenie výroby liehu z nepredvidateľných dôvodov je platiteľ povinný oznámiť ihned.

Základom dane je množstvo vyskladného liehu vyjadrené v merných jednotkach. Mernou jednotkou je liter absolútneho alkoholu. Absolútny alkohol je 100 % etylalkohol pri teplote 20 °C.

Sadzba dane je určená pevnou sumou z daňového základu. Sadzobník tvorí súčasť tohto zákona. Uplatňuje sa jednotná sadzba 250 Sk za liter absolútneho alkoholu.

e) Spotrebna daň z tabaku a tabakových výrobkov

Základnou pravou úpravou spotrebného zdania tabaku a tabakových výrobkov je zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 312/1993 Z.z. o spotrebnej dani z tabaku a tabakových výrobkov v znení neskorších predpisov. Tento zákon upravuje zdaňovanie tabaku a tabakových výrobkov spotrebnu daňou. Tabak a tabakové výrobky sa podľa tohto zákona zdanujú jednorazovo.

Predmetom dane sú cigarety, cigary, cigaretový tabak, hukové a fajkové tabaky, žuvaci a šnupavý tabak vyrobené v tuzemsku alebo dovezené do tuzemска.

Subjektom dane je platiteľ. Je to:

- právnická osoba alebo fyzická osoba, ktorej sa majú vyvážané alebo dovážané tabakové výrobky prepustiť do navrhovaného režimu,
- právnická osoba alebo fyzická osoba, u ktorej vznikla daňová povinnosť podľa tohto zákona.
Platiteľ je povinný sa zaregistrovať na miestne príslušnom daňovom úrade najneskôr do vzniku prevej daňovej povinnosti

alebo do vzniku prvého nároku na vrátenie dane. Platiteľ, ktorý je výrobcom, dovozcom alebo vývozcom cigaret, je povinný po registrácii písomne požať Ministerstvo financií Slovenskej republiky o pridelenie registračného odberného čísla.

Základom dane je množstvo tabakových výrobkov, u ktorých vznikla danová povinnosť vyjadrená

- v kusoch (cigarety, cigary),
- v kilogramoch (tabak).

f) Spotrebna daň z minerálnych olejom

Sadzby dane sú uvedené v sadzobníku, ktorý tvorí súčasť zákona a ktorý obsahuje v jednotlivých prípadoch aj čiselné označenie podľa kódu colného sadzobníka. Sú uvedené pevnou sumou za jednotku množstva.

Základnou pravou úpravou je zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 239/2001 Z.z. o spotrebnej dani z minerálnych olejov. Predmetom dane sú na daňovom území vyrobené minerálne oleje alebo dovezené na daňové územie. Minerálnymi olejami sa na účely tohto zákona rozumejú:

- benzín, stredné oleje a tăžké oleje, ako aj ich vzájomné zmesi,
- stláčené a skvapalnené plyny,
- zmes vyrobená z palív a maziv a z tovarov iných kapitol colného sadzobníka s výnimkou ekologickej paliva vyrobeného v tuzemsku a biogénnego paliva vyrobeného v tuzemsku,
 - ekologicke palivo,

FINANČNÉ PRÁVO

Daňová a poplatková sústava

e) biogéne palivo.

Subjektom dane je platiel. Je to:

- a) právnická osoba a fyzická osoba, ktorá minerálne oleje vyrába alebo ktorá s nimi vyvážané alebo dovážané minerálne prepusť do navrhovaného režimu,
- b) právnická osoba a fyzická osoba, ktorá nakupí a vyskladní minerálne oleje oslobodené od daňovej povinnosti na iné učely než ustanovuje tento zákon.

Základom dane je množstvo minerálnych olejov vyjadrené v litroch alebo v kilogramoch.

Sadzba dane je uvedená v sadzobníku dane, ktorý tvorí súčasť tohto zákona. Je uvedená pevnou sumou za jednotku z danového základu.

Daňovníkmi dane z príjmov fyzických osôb sú výlučne fyzické osoby, a to bez ohľadu na to, či sú, alebo nie sú zapisané do obchodného registra. Pre ich podriadenie daňovej povinnosti touto daňou nie je rozhodujúce ani to, či sú, alebo nie sú slovenskými štátnymi príslušníkmi. Z hľadiska zdroja príjmu podriadeného tejto daňovej povinnosti je však rozhodujúca skutočnosť existencie trvalého bydliska daňovníkov v tuzemsku alebo ich trvalé zdržovanie sa v Slovenskej republike. Za osoby trvale byvajúce v tuzemsku sa považujú osoby trvale prihlásené k pobytu a evidované príslušnými orgánmi štátnej správy podľa osobitných predpisov, ktoré majú trvalé bydlisko vyznačené v osobnom preukaze. Za osobu obvykle sa v Slovenskej republike zdržiavcu zákona o dani z príjmov považuje toho, kto sa na jej území zdržuje súvisiē alebo s prestavkami aspoň 183 dní v príslušnom kalendárnom roku, teda prakticky pol roka.

Predmetom zdanenia daňou z príjmov fyzických osôb sú prakticky všetky príjmy, ktoré právny predpis kategorizuje do piatich skupín, príčom nerozlisiú medzi preiaždnymi a nepreiaždnymi príjmami.

To znamená, že predmetom dane sú všetky preiažné príjmy a aj nepreiažné príjmy ocenene obvyklou cenou, ak sa na ne nevzťahuje daňové osloboodenie, alebo ak sa za predmet dane nepovažujú. Vzhľadom na kategorizáciu príjmov podliehajúcich dane podľa ich pôvodu možno konštatovať, že pre jednotlivé skupiny zdanovanych príjmov platí akýsi differencovaný daňovoprávny režim, i keď budovaný na totožnej daňovoprávnej základni. Tak možno dnuhovo rozlišiť tieto skupiny príjmov differencovaných podľa svojich zdrojov:

- a) príjmy zo závislej činnosti a funkčné požitky,
- b) príjmy z podnikania a z inej samostatnej zárobkovej činnosti,
- c) príjmy z kapitálového majetku,

FINANČNÉ PRÁVO

Daňová a poplatková sústava

- d) príjmy z prenájmu,
- e) ostatné príjmy.

Právna konštrukcia dane obsahuje aj pomerne široko koncipované **inštitúty oslobodenia od dane a odpočiatel-ných položiek zo základu dane**.

Ďalšou základnou náležitosťou daňovoprávneho vzťahu (daňovým prvkom) je aj **základ dane**. V konštrukcii dane z príjmov fyzických osôb sa základ dane všeobecne differencuje na celkový základ, čiastkový základ a samostatný základ dane.

Základom dane je rozdiel medzi príjmi a výdavkami s výnimkou príjmov, ktoré nie sú predmetom dane, príjmov osloboodených od dane a daňovými výdavkami, a to pri respektovaní ich vecnej časovej súvislosti v danom zdanovacom období. Ak daňové výdavky presahujú príjmy, rozdiel je daňovou stratou.

Zákon o dani z príjmov pozna dvojaký druh daňovej sadzby, a to sadzbu všeobecnú a sadzbu osobitnú. Všeobecná daňová sadzba predstavuje kombinovaný typ daňovej sadzby, a to pevnej s percentuálnou. Všeobecná sadzba dane z príjmov fyzických osôb je určená pomerne progresívne, a to od 12 % až do 42 %.

b) Daň z príjmov právnických osôb

Daňovníkmi dane z príjmov právnických osôb, ktorá sa tiež označuje ako korporatívna dan, ako vyplýva už z jej názvu, sú právnické osoby a subjekty, ktoré nie sú ani fyzickými osobami, ani právnickými osobami. Pritom daňovníci, ktorí majú sídlo na území Slovenskej republiky, majú daňovú povinnosť tak z tuzemských, ako aj zo zahraničných príjmov. Ak má právnická osoba sídlo mimo slovenského štátneho územia, jej daňová povinnosť sa vzťahuje iba na príjmy plynúce zo zdrojov na území Slovenskej republiky.

Predmetom dane sú príjmy (výnosy) zo všetkých činností a z nakladania so všetkým majetkom, okrem príjmov ziskaných zdelením alebo darovaním nehnuteľnosti alebo hmotnosti, resp. majetkových práv, a to bez ohľadu na to, či sú tieto príjmy peňažné (nominálne) alebo nepenážné (naturálne). V prípade naturálnych, t.j. nepenážných príjmov sa pristupuje k ich oceneniu cennari bežne používanými v mieste a čase plnenia alebo spotreby, a to podľa druhu, kvality, prípadne miery opotrebovania.

Predmetom dane pri nepodnikateľských subjektoch sú iba príjmy z činnosti, ktorými dosahujú zisk alebo ktorými sa zisk dá dosiahnuť, vrátane príjmov z predaja majetku, príjmov z nájomného, z rečíkam, z členských príspevkov a príjmy z ktorých sa vyberá daň osobitnej sadzby. Ide najmä o rôzne fondy, združenia právnických osôb, ktoré majú právnu subjektivitu, občianske združenia vrátane odborových organizácií, politické strany a politické hnutia, štátom uznané cirkev a náboženské spoločnosti, nadácie, rozpočtové a príspevkové organizácie, neinvestičné fondy a podobne. Tu treba zdôrazniť, že v prípade verejnej obchodnej spoločnosti, Národnej banky Slovenska a ľudu národného majetku SR sú predmetom zdanenia iba príjmy, z ktorých sa vyberá daň osobitnej sadzby.

Zákon zakotvuje pomerne širokú škálu oslobodenia od dane Základom dane z príjmov právnických osôb je:

- a) u daňovníkov učižujúcich v sústave jednoduchého účtovníctva rozdiel medzi príjmi a výdavkami vynaloženými na dosiahnutie týchto príjmov,
- b) u daňovníkov učižujúcich v sústave podvojného účtovníctva hospodársky výsledok, ktorým môže byť tak zisk, ako aj strata,
- c) u daňovníkov v likvidácii, v konkurze a u daňovníkov, ktorí sa zrušujú zámietnutím návrhu na vyhlásenie konkurzu pre nedostatok majetku, hospodársky výsledok z likvidácie

FINANČNÉ PRÁVO

Daňová a poplatková sústava

obchodného imania za obdobie likvidácie vykázaný podľa riadne vedeného účtovníctva upravený o príjmy a výdavky.

Sadzba dane je v zásade 29 % zo základu dane zniženého o položky odpočitatelne od základu dane podľa zákona.

2. Daň z nehnuteľnosti

Daň z nehnuteľnosti je upravená zákonom SNR č. 317 / 1992 Zb. v znení neskorších predpisov. Táto daň predstavuje nevykoncipovaný druh majetkovej dane, viažucej sa na tradičné zložky nehnuteľnosti, na pozemky a stavby. Oba tieto majetkové substátry majú však svoje osobitosti, a preto tvoria i ďalej samostatný predmet zdania, takže daň z nehnuteľnosti zahŕňa:

- a) daň z pozemkov,
- b) daň zo stavieb,
- c) daň z bytov a nebytových priestorov v bytovom dome, zo spoločných časti bytového domu a spoločných zariadení bytového domu a ich časti.

a) Daň z pozemkov

Daňovníkom dane z pozemkov je v zásade vlastník pozemku, či fyzická osoba alebo právnická osoba, ktorý je ako taký uvedený v katastri nehnuteľnosti. V osobitých prípadoch je daňovníkom osoba, ktorá má k pozemku právo správy majetku Štátu alebo obce. Daňovníkom môže byť aj nájomca (napr. družstvo, súkromný rolník), ak pôjde o prenájom polnohospodárskej pôdy spravovanej Slovenským pozemkovým fondom,

a to bez ohľadu na dôžku trvania nájomného vzťahu a na to, či je nájomca zapisaný v katastri nehnuteľnosti.

Ak nemôžno určiť daňovníka, je daňovníkom osoba, ktorá pozemok skutočne užíva.

Predmetom dane z pozemkov sú všetky pozemky na území Slovenskej republiky vedené v katastri nehnuteľnosti. Na účely tejto dane sa členia pozemky do ôsmich skupín:

- a) orná pôda, chmeľnice, vŕnice, ovocné sady,
- b) trvale trávne porasty,
- c) záhrady,
- d) lesné pozemky, na ktorých sú hospodárske lesy,
- e) rybníkyschovomny/a ostatné hospodarsky využívané vodné plochy,
- f) zastavané plochy a nádvoria,
- g) stavebné pozemky,
- h) ostatné plochy.

Základom dane z pozemkov (ornej pôdy, chmeľnic, vŕnic, ovocných sadov a trvalých trávnych porastov) je cena pôdy bez priastov určená vynásobením výmeru pozemkov v m^2 a ceny pôdy zistenej za $1 m^2$ odvodennej od bonitných pôdno-ekologickej jednotiek podľa platných cenových predpisov.

Základom dane z pozemkov (lesných pozemkov, na ktorých sú hospodárske lesy, a rybníkov s chovom rýb a ostatných hospodársky využívaných vodných plôch) je cena pôdy určená vynásobením skutočnej výmeru pozemkov v m^2 a ceny pôdy zistenej za $1 m^2$ podľa platných cenových predpisov.

Základom dane z pozemkov (záhrad, zastavaných plôch a inuloví, stavebných pozemkov a ostatných plôch) je celková výmera daní podliehajúcich pozemkov v m^2 .

b) Daň zo stavieb

Sadzba dane je určená v nadváznosti na vymedzenie daňového základu percentom z daňového základu, resp. pevnou sumou za 1 m². Percentné sadzby sú určené ako horná hranica sadzby s tým, že konkrétnu výšku sadzby určí každoročne príslušný správca dane (obec) všeobecne záväzným nariadením s účinnosťou od 1. januára príslušného zdanovacieho obdobia.

Ide o nasledovné sadzby:

- z polohospodárskej pôdy (t.j. z ornej pôdy, chmeľnic, vinič a ovocných sadov) je ročná sadzba najviac 0,75 % zo základu dane,
- z trvalých trávnych porastov, z lesných pozemkov, na ktorých sú hospodárske lesy, z rybníkov s chovom rýb a ostatných hospodársky využívaných vodných plôch najviac 0,25 % zo základu dane,
- zo záhrad, zastavaných plôch, nádvoria a tzv. ostatných plôch s výnimkou stavebnych pozemkov je sadzba 0,10 Sk za každý začatý m²,
- z stavebnych pozemkov je sadzba 1 Sk za každý začatý m².

Ročná sadzba dane z pozemkov s výnimkou ostatných plôch okrem stavebnych pozemkov, ktoré sa nachádzajú mimo zastavaných časťi obcí, sa násobi koeficientom v závislosti od veľkosti obce od 1,0 až po koeficient 4,5 v Bratislave

Pri pozemkoch zaradených do kategórie záhrady, zastavané plochy a nádvoria, stavebne pozemky a ostatné plochy, ktoré sa nachádzajú v jednotlivých časťach obce, môže správca dane znižiť uvedený koeficient.

Výšku sadzby dane a koeficient určí obec každoročne všeobecne záväznym nariadením s účinnosťou od 1. januára príslušného zdanovacieho obdobia.

Daňovníkom dane zo stavieb, podobne ako pri daní z pozemkov, je vlastník stavby (fyzická osoba alebo právnická osoba), resp. osoba, ktorá má k stavbe zriadené právo správy majetku statu alebo obce.

Pri stavbách spravovaných Slovenskym pozemkovým fondom, ktoré sú v nájme, je daňovníkom nájomca.

Ak je stavba v spoluúlastnictve viacerých osôb, daňovníkom sú tie, zo stavieb je každá fyzická osoba alebo právnická osoba podľa výšky svojho spoluúlastnického podielu.

Predmetom dane zo stavieb sú stavby alebo ich časti na území Slovenskej republiky, na ktoré bolo vydané užívacie povolenie, alebo ktoré sa v skutočnosti užívajú. Stavbu sa rozumie zhodne s ustanovením Občianskeho zákonnika stavba upojená so zemou pevným základom, ktorá má vnútorný priestor vymedzený podlahou a stropom alebo strešnou konštrukciou. Ak daňovú povinnosť nemá vplyv skutočnosť, že sa stavba prestala užívať. Na daňové účely sa stavby členia na:

- i) stavby na byvanie (rodinné domy, bytové domy, polohospodárske usadlosť a pod.),
- ii) chaty na individuálnu rekreáciu,
- iii) garáže,
- iv) objekty slúžiace na podnikateľskú a inú zárobkovú činnosť,
- v) ostatné objekty.

Predmetom dane nie sú stavby takého druhu ako priehrady, vodovody, kanalizácie, rozvody energie, cesty a pod.

FINANČNÉ PRÁVO

Daňová a poplatková sústava

Predmetom dane nie sú ani stavby s bytmi, ktoré sú predmetom dane z bytov, a stavby slúžace na zabezpečovanie úloh obrany štátu spravované či prenajaté rozpočtovou alebo príspevkovou organizáciou v pôsobnosti rezortu obrany, vnútra, dopravy, pošt a telekomunikácií a Správa štátnych hmotných rezerv SR, okrem stavieb a ich časti, v ktorých sa vykonava podnikateľská činnosť alebo iná zárobková činnosť, alebo ktoré sa využívajú na prenájom.

Základom dane je celková výmera plochy zastavanej stavbou v m², a to podľa stavu k 1. januáru zdaňovacieho obdobia. Na prípadné zmeny vo výmere zastavanej plochy počas zdaňovacieho obdobia sa neprihliada, okrem výnimiek.

Zastavanou plochou treba rozumieť plochu skutočne pokrytu stavbou, meranou vonkaiším obvodom stavby. Zo zastavanej plochy sa vychádzalo aj pri dotoriajšej domovej dani, a to pokial išlo o zdávanie rodiných domov.

Sadzba dane je dosť členitá a differencovaná jednak podľa druhu, resp. účelu stavby a pri obytných budovách aj podľa veľkosti obce, v ktorej sa nachádza. Je stanovená v Sk za 1 m² zastavanej plochy, a to vo forme základnej sadzby a zvyšovacích sum.

Základná ročná sadzba dane za každý začiatý m² zastavanej plochy je:

- a) 1 Sk za stavby na bývanie a za ostatné stavby tvoriace príslušenstvo hlavnej stavby, za stavby na pôdohospodársku produkciu, skleníky, stavby využívané na skladovanie/vlastnej pôdohospodárskej produkcii, stavby prevodné hospodársvo s výnimkou stavieb na skladovanie iné ako vlastnej pôdohospodárskej produkcii a stavieb na administratívnu,
- b) 3 Sk za stavby rekreačných a záhradkárskych chat a domčekov na individuálnu rekreačiu a za ostatné stavby,

c) 4 Sk za samostatne stojace garáže a za samostatné stavby hromadných garáží a stavby určené alebo používané na tieňo učely postavene mimo bytových domov,

d) 5 Sk za priemyselné stavby a stavby slúžace energetike, stavbyslužace stavebnictvu svýnímkou stavieb na skladovanie a administratívu,

c) 10 Sk za stavby na ostatnú podnikateľskú a zárobkovú činnosť, skladovanie a administratívu; pri administratívnych budovach, ktoré slúžia aj na iné učely, sa uplatní táto sadzba dane, ak sa budova využíva prevažne na administratívne učely.

Základné sadzby dane sa zvyšujú pri viacpodlažných stavbách 10,75 Sk za každé ďalšie nadzemné podlažie.

Základná ročná sadzba dane, prípadne zvýšená ročná sadzba ktoru sa násobí koeficientom od 1,0 do 4,5 pre Bratislavu.

Na stavby, ktoré sa nachádzajú v jednotlivých častiach obce, inozem spiávca dane znížiť uvedený koeficient.

c) Daň z bytov a z nebytových priestorov v bytovom dome, zo spoločných časti bytového domu a spoločných zariadení bytového domu a ich časti

Ideeovníkom dane z bytov je vlastník bytu, vlastník nebytového priestoru v bytovom dome alebo správca majetku vo vlastníctve ľudu alebo správca majetku vo vlastníctve obce, ktorý sa označuje ako člunové účely zjednodušene len ako vlastník bytu.

Ideeovna úprava však registruje aj možnosť spoluúčastníctva, a toto môže spoločne časti bytového domu a spoločne zariadenia bytovisku domu v spoluúčastníctve viacerých osôb, daňovníkom však je každá fyzická osoba alebo právnická osoba podľa ktoru je výjavo spoluúčastníckeho podielu. Identifikovať teda prvotnú

FINANČNÉ PRÁVO

Daňová a poplatková sústava

podstatnú náležitosť tohto daňovoprávneho vzťahu, teda povinný subjekt dane z bytov, je pomerne jednoduché. Oprávneným subjektom dane je jej správca, ktorým je príslušná obec, v mieste ktorej sa zdaňovaná nehnuteľnosť nachádza.

Ďalšou podstatnou náležitosťou daňovoprávneho vzťahu, podmienejúcou vznik daňovej povinnosti, je predmet dane z bytov.

Predmetom dane z bytov v bytovom dome, v ktorom aspoň jeden byt alebo nebytový priestor nadobudli do vlastníctva fyzické osoby alebo právnické osoby, sú tak byty a nebytové priestory, ako aj spoločne časti bytovej domu alebo spoločné zariadenia bytového domu alebo ich časti, pokiaľ sa využívajú na podnikateľskú činnosť a inu zárobkoviu činnosť alebo na prenájom.

Základom dane z bytov je celková výmera podlahovej plochy v m² podliehajúca daní.

Jednoducho a zreteľne je vyjadrená aj sadzba dane z bytov. Základná ročná sadzba dane z bytov je určená a vyjadrená v slovenských korunách, t. č. 1 Sk za každý aj záčatý m² podlahovej plochy bytu a nebytového priestoru v bytovom dome, spoločných časti bytového domu alebo spoločných zariadení bytového domu.

Táto základná ročná sadzba dane sa násobi určitým koeficientom podľa počtu obyvateľstva v rozlične klasifikovaných obciach, určeného pevným počtom i rozpätím počtu obyvateľstva, ako i klasifikovaním obce na okresné sídlo, na kúpeľné miesto, na krajské sídlo a na hlavné mesto Bratislavu, príčom tento koeficient narastá v rozpári 1 až 4,5.

Na byty, ktoré sa nachádzajú v jednotlivých časťach obce, môže správca dane koeficient znížiť.

Zákonomadara priznáva daňovníkom i oslobodenie od dane, pričom od dane z bytov sú oslobodené na 5 rokov byty v bytovom dome od roku nasledujúceho po nadobudnutí vlastníctva bytu podľa osobitného predpisu, avšak oslobodenie sa vzťahuje len na prvého vlastníka alebo jemu blízku osobu.

Daňové úľavy môžu poskytnúť obec každoročne všeobecne riwážnym nariadením obce s účinnosťou od 1. januára príslušného náučovacieho obdobia.

3. Daň z dedičstva, daň z darovania a daň z prevodu a prechodu nehnuteľnosti

Daň z dedičstva a daň z darovania a v niektorých smeroch aj daň z prevodu a prechodu nehnuteľnosti majú mnoho spoločných čiut, a preto aj ich právna úprava sa sústredila do jedného zákona. Je to nám zákon SNR č.318/1992 Zb. vznierí neskorších predpisov.

a) Daň z dedičstva

Daňovníkom dane z dedičstva je dedič, t.j. fyzická osoba alebo fyzická osoba, ktorá nadobudla majetok podľa právoplatného národného zákona o dedičstve. Ak je dedičom malodleté dieťa alebo inakba nespôsobilá na právne úkony, resp. osoba, ktorej pobyt v tomto dedičstve je známy, vykonáva práva a povinnosti daňovníka zákonným riaditeľom alebo ustanoveným opatruvnikom. Pri dedení majetku do dedičstva vlastníctva viacerých osôb je každá z týchto osôb povinna informovať časť dane prípadajúcu na jej dedičský podiel. Opatruvnika určuje súd alebo príslušný daňový úrad.

Predmetom dane je všetok hmotný i nehnuteľný majetok, či už v pôsobíci, peňažne prostriedky v slovenskej i cudzej mene, podnikavky, majetkové práva a iné majetkové hodnoty, ktoré hmotný majetok dedič v rámci dedenia. Pre konkrétné vymedzenie hmotného dediča v rámci dedenia. Pre konkrétné vymedzenie predmetu dane má význam aj skutočnosť, či poručiteľ bol v čase tvorby alebo vzdelenie časť dane všetok jeho hmotný majetok, vrátane

pripadného hnutelného majetku nachádzajúceho sa v cudzine.

Ak poručiteľom bol slovenský štátny občan, ktorý nemal v tuzemsku v čase svojej smrti trvalý pobyt, vyberie sa daň len z jeho hnutelného majetku situovaného v tuzemsku. Ak poručiteľ nebol občanom SR, ale mal v tuzemsku užšie osobné a hospodárske vzťahy, teda stredisko životných záujmov, podlieha dani iba hnutelny majetok, ktorý je v tuzemsku. Pokiaľ ide o nehnuteľny majetok, predmetom dane sú spravidla iba tie nehnuteľnosti, ktoré sú nachádzajú v tuzemsku. A to bez ohľadu na štátu príslušnosť alebo pobyt poručiteľa. Možnosti odlišného postupu môžu byť vyjadrené v medzinárodných zmluvách o zamežení dvojitého zdanenia.

Základom dane je cena dedičského podielu po odpočítaní dlhov poručiteľa, ako aj záväzkov a tñarch viažúcich sa na tento majetok a prípadných ďalších povinností uložených v dedičskom konaní. Odpočitatelnou položkou sú aj primerané náklady spojené s poňrekom poručiteľa a ak je predmetom dedenia i majetok nachádzajúci sa v cudzine, je odpočitatelnou položkou i preukázateľne zaplatená dedičská alebo obdobná daň v cudzine.

Pri určovaní ceny zdedeného hnutelného majetku sa vychádza z obvyknej ceny platnej v deň smrti poručiteľa. Naproti tomu zdedený nehnuteľny majetok sa oceňuje cenami vyplývajúcimi z platných cenových predpisov. Osobitný spôsob je stanovený pre oceňovanie vecných bremien a iných opakujúcich sa plnení a v pripade plnenia na neurčitý čas päťásobok ceny ročného plnenia. Ak nie je možné cenu vecného bremena alebo opakujúceho sa plnenia určiť, započita sa do základu cena 10 000 Sk. Tento spôsob oceňovania vecných bremien a iných opakujúcich sa plnení platí aj pre daň z darovania a daň z prevodu a prechodu nehnuteľnosti.

Sadzba dane z dedičstva, ako aj niektoré ďalšie otázky, napr. oslobodenie od dane a pod., sú upravené spoločne pre všetky tri dane, a preto nimi sa zaobieraeme až v záverečnej časti.

b) Daň z darovania

Daňovníkom dane z darovania je fyzická osoba alebo právnická osoba, ktorá nadobudla majetok bezodplatne a inak ako v dôsledku úmrtia občiara. To znamená, že daň je povinný platiť obdarovaný nadobudateľ a darca sa stava ruciellelom za dan. Ak je obdarovaným miestodobným dieťa alebo osoba nesposobilá na pravne úkony alebo osoba, ktorej pobyt nie je známy, vykonáva práva a povinnosti daňovníka níkomu zástupca, resp. opatrník. Pri daroch do cudziny je daňovníkom dane tuzemský darca.

Predmetom dane obdobne ako pri dani z dedičstva je hnutelny i nehnuteľny majetok, cenné papiere, pohľadávky, hraizné prostriedky, majetkové práva a iné majetkové hodnoty miestodobnú bezodplatne, teda darovanim. Za darovanie sa z hľadiska považuje aj bezodplatné plnenie prevyšujúce podiel miestodobných vlastníctva pri reálnom rozdelení spoločnej veci. Dani podliehajú aj hnutelne veci darované tuzemskej osobe z cudziny, ktoré aj dary hnutelnych veci do cudziny. To platí tiež o hnutelnych veciach nakúpených v cudzine z darovaných peňažných prostriedkov a dovezených do tuzemska.

Predmetom dane naproti domu nie je dochodok vyplácany pri ríkade zmluvy o dochodku v zmysle ustanovení Občianskeho zákonníka.

Ak je pri bezodplatnom nadobudnutí nehnuteľnosti darovi mužne vecne bremeno alebo poskytnuté plnenie, považuje sa tuctuota zodpovedajúca tomuto vecnému bremenu či plneniu za úplnilu, ktorá podlieha dani.

Základom dane je cena darovaného majetku po odpočítaní príslušných dlhov a iných záväzkov, vrátane prípadne časťocnej odpätatky. Cenou sa aj pri tejto dane rozumie obvyklá cena v meste a čase darovania. Pri nehnuteľnom majetku je touto cenenou cena vyplývajúca z platných cenových predpisov. Ak ide

FINANČNÉ PRÁVO

Daňová a poplatková sústava

o hnutelnej veci darované z cudziny, je základom dane colná hodnota týchto vecí, od ktorej sa odpočítava clo a pripadná daň zaplatená pri dovoze.

Pri určovaní základu dane platí zásada, že cena majetku nadobudnutého od toho istého darcu tým istým obdarovaným v priebehu dvoch po sebe idúcich rokoch sa zrátava. Chce sa tým zabrániť možnému úniku spod daňovej progressivity.

c) Daň z prevodu a prechodu nehnuteľnosti

Daňovníkom tejto dane je najčastejšie prevodca, čiže ten, kto predáva nehnuteľnosť, a to či už fyzická osoba alebo právnická osoba. Pri ostatných dluhoch prevodu či prechodu nehnuteľnosti, t. j. pri nadobudnutí nehnuteľnosti výkonom rozhodnutia, konkurzom, vyrovnaním alebo vydržaním je daňovníkom nadobúdateľ nehnuteľnosti. Pri výmene nehnuteľnosti majú dani povinnosť obidvaja účastníci vymienaných nehnuteľností, a to solidárne. Pri prevode nehnuteľnosti z bezpodielového spoluľahčičiva manželov sú daňovníkmi obidvaja manželia a pri prevode nehnuteľnosti, ktorá je v spoluľahčičve viacerých osôb, je daňovníkom každá z nich, a to podielom, ktorý na ňu prípadá.

Predmetom dane je odplatný prevod alebo prechod vlastníka k nehnuteľnosti, čiže predaj nehnuteľnosti a tiež nadobudnutie vlastníctva k nehnuteľnosti výkonom rozhodnutia, konkurzom alebo vydžaním. Predmetom dane je tiež výmena nehnuteľnosti, pri ktorej sa vzájomne prevody nehnuteľnosti považujú z hľadiska dane za jeden prevod. Ak sa pritom vymieňajú nehnuteľnosti nerovnej hodnoty, daň sa vyberie z tej nehnuteľnosti, z ktorej je daň vyššia. Predmetom tejto dane je aj hodnota vecného bremena zriaďovaného najčastejšie v súvislosti s darovaním nehnuteľnosti.

Základom dane je odplata za nehnuteľnosť, ktorou sa rozumie dohodnutá cena za Z cien nehnuteľností určených wháškou sa bude vychádzať až pri vypočítavaní základu dane v ostatných prípadoch, t. j. pri nadobudnutí nehnuteľnosti výkonom rozhodnutia, konkurzom alebo vydržaním.

Sadzby dane, ako sme už spomenu, sú pri všetkých troch činlach rovnaké, okrem jednej skupiny daňovníkov, pri dani z prevodu a prechodu nehnuteľnosti. Uplatnením rovnakých sadzieb nám chce do istej miery nadviazať na doterajšiu prax pri predchádzaní predstieraným majetkovým prevodom.

Výška daňových sadzieb je závislá predovšetkým od prihuzenského vzťahu daňovníka k poručiteľovi či prevodcovi majetku. Platí zásada: čím bližší pribuzný, tým nižšia daň a naopak. Na tento účel sú osoby (daňovníci) zaradené do troch skupín:

- do I. skupiny patria deti a ich potomkovia, rodičia a ostatní pribuzní v príamom rade a manželia, pre túto skupinu novela zákona o dani z prímov stanovila oslobodenie od dane, do II. skupiny patria súrodenci, deti manžela, pribuzní manžela vpríamom rade a ostatné osoby, ktoré s poručiteľom, darcem či prevodcom žili najmenej 1 rok v spoločnej domácnosti a starali sa o ňu, či boli na takéto osoby odkázané, ďalej manželia vlastných a osvojených detí, manželia rodičov, synovci, netere, strýkovia, tety,
- (do III. skupiny patria všetky ostatné fyzické osoby a právnické osoby).

Progressivnosť daňových sadzieb je však vyjadrená najmä nadobudnutím daňových sadzieb podľa výšky daňového základu, t. j. čím výška nadobúdaného či prevádzkaného majetku.

Pre osoby zaradené do II. skupiny je sadzba dane taktiež pri výročky, hľa dňoch daníach od 3 % do pevnnej sumy 2 865 000 Sk a 10 % základu dane presahujúceho 40 000 000 Sk.

FINANČNÉ PRÁVO

Daňová a poplatková sústava

Pre osoby zaradené do III. skupiny je sadzba dane pri dani z dedičstva a darovania od 7 % do 9 860 000 Sk a 40 % základu dane presahujúceho 40 000 000 Sk a pri dani z prevodu a prechodu nehnuteľnosti od 4 % do 4 550 000 Sk a 20 % základu dane presahujúceho 40 000 000 Sk.

Zákon priznáva i znáčny rozsah vecného a osobného oslobodenia pri všetkých týchto daniach.

4. Cestná daň

Cestnú dan upravuje zákon NR SR č. 87/1994 Z.z. v znení zákona č. 335/1999 Z.z.

Daňovníkom cestnej dane je fyzická osoba alebo právnická osoba, ktorá je ako držiteľ motorového vozidla alebo prípojného vozidla zapisaná v dokladoch vozidla alebo užíva vozidlo, v ktorého dokladoch je zapisaná ako držiteľ fyzická osoba, ktorá zomrela alebo bola vyhlásená za mŕtveho, alebo právnická osoba, ktorá bola zrušená a zanikla.

Pri motorových vozidlách v tzv. medzinárodnej premávke, t.j. vozidlách, ktoré patria osobám s trvalým pobytom (sídлом) mimo územie SR, je daňovníkom dane vodič, ktorý používa vozidlo na území Slovenskej republiky a pri vozidlach k nám dovezených osoba zodpovedná za premávku týchto vozidiel, t.j. užívateľ motorového a prípojného vozidla nepovažovaného za vozidlo v medzinárodnej premávke, ak nemá v Slovenskej republike trvalý pobyt ani sídlo.

Predmetom cestnej dane sú cestné motorové vozidlá, vrátane prípojnych vozidiel (návesy, privesy) používané na podnikanie alebo v súvislosti s podnikaním a ktoré majú pridelené evidenčné číslo alebo zvláštne evidenčné číslo. Podnikaním sa tu rozumie činnosť vymedzená príslušným ustanovením Obchodného zákonnika. To znamená, že dani nebude podliehať

používanie motorových vozidiel a ich prívesov pre vlastnú potrebu občanov.

Predmetom dane nie je vozidlo, ktorým je motocykel, trojkolka alebo štvorkolka, ani zvláštne motorové vozidlo a ich prípojné vozidlá.

Zákon vypočítava i okruh motorových vozidiel, ktoré sú vzhľadom na verejný záujem **oslobodené** od dane. Týka sa to napr. vozidiel zdravotnicej, veterinarnej, sociálnej služby, ale oslobodené sú aj vozidlá slúžace obrane, bezpečnosti, protipožiarnej ochrane, spojov používané na prepravu poštových riadiel, ekologickej poháňané vozidlá, diplomatickej a konzulárne, nájazdovane na prevoz včielstiev, vozidlá používané na odvoz komunálneho odpadu, vozidlá linkovej osobnej dopravy atď.

Základ dane je differencovaný podľa druhu motorových vozidiel, t.j. podľa toho, či ide o osobné automobily alebo o užívateľské vozidlá a autobusy. Za užívateľské vozidlá sa na tento účel hovorí najmä nákladné a dodávkové automobily, jazdné súpravy, prívesy a návesy.

Pri osobných automobiloch je základom dane ich zdvihový objem motoru v cm³ (čiže objem valcov) a pri užívateľských vozidlach ich celková hmotnosť v tonách, ako aj počet náprav užívateľského vozidiela.

Zdaňovacím obdobím pri tuzemskej vozidlach je kalendárny rok a pri vozidlach v medzinárodnej premávke doba pribytu vozidla v tuzemskej.

Sadzba dane je konštituovaná jednako podľa toho, či ide o tuzemske vozidlá alebo o vozidlá v medzinárodnej premávke a pribytiek podľa druhu motorového vozidla, t.j. či ide o osobné užívateľské alebo o užívateľské vozidlá a autobusy.

Tuzemske vozidlá evidované v tuzemskej sa použijú ročné sadzby tuzemskej evidencie v sadzobníku dane, ktorý tvorí prílohu zákona o cestnej dane. Pre výšku sadzby dane nie je rozhodujúca dĺžka

FINANČNÉ PRÁVO

Daňová a poplatková sústava

obdobia, počas ktorého je vozidlo používané na podnikanie alebo v súvislosti s podnikaním.

Sadzba dane sa vypočíta pri osobných automobiloch podľa zdvihového objemu motoru v cm^3 uvedeného v technickom preukaze vozidla a pri úžitkových vozidlach a autobusoch podľa celkovej hmotnosti a počtu náprav uvedených v technickom preukaze vozidla osobitne pre motorové vozidlo a osobitne pre súpravy (tahače a návesy) sa z hľadiska výpočtu sadzby dane zaradujú do najbližšej nižšej daňovej skupiny, než do akej patria podľa celkovej hmotnosti uvedenej v technickom preukaze vozidla.

B. Poplatkové právo

Poplatok je termín, obvykle používaný pre platbu, ktorú musí fyzická osoba či právnická osoba za niečo zaplatiť (spravidla na základe určitého rozhodnutia). Táto plата (spravidla za určitý úkon štátneho orgánu) je povinná, štátom využitieľha a uskutočnenie sa za určitých, zákonom danyh podmienok a jej výnos plynne do niektorého z peňažných fondov (štátneho rozpočtu, rozpočtu obce, rozpočtu okresných úradov či štátneho fondu). Za poplatok sa považuje v zmysle finančného práva. Pre uženie, vyberanie i vymáhanie takého poplatku platia rovnaké zásady ako pre dane. Základný princíp ukladania týchto platieb je vyjadrený v ustanovení článku 11. Listiny základných prav a slobôd v tom zmysle, že dane a poplatky možno ukladať len na základe zákona.

Východiskovým ustanovením sústavy poplatkov a daní je Ustava Slovenskej republiky publikovaná pod č. 460/1992 Zb. Vjej čl. 59 sa konštatuje, že "dane a poplatky sú štátne a mestne" a že "dane a poplatky možno ukladať iba zákonom alebo na základe zakona". To predurčilo súčasnú konštrukciu poplatkovej sústavy v hrubých črty jej pôvodného členenia, aj keď v zúženej

podobe, pretože zostało zachované základné kritérium ich členenia v závislosti od toho, na ktorom úseku štátnej správy alebo miestnej samosprávy sa vyberajú, alebo do ktorého rozpočtu plynú.

Poplatkovú sústavu Slovenskej republiky tvoria:

- a) štátne poplatky
- b) miestne poplatky

a) Štátne poplatky tvoria pravidelný a pevný príjem štátneho rozpočtu. V bilancii príjmov a výdakov štátneho rozpočtu sa ich výnos v príslušnom rozpočtovom roku uvádzá v rámci nedávnych príjmov. V rámci štátnych poplatkov ďalej rozlišujeme:

1. Správne poplatky

Základnou právou správnych poplatkov je zákon č. 145/1995 Z.z. o správnych poplatkoch v znení neskorších predpisov. Tento zákon upravuje správne poplatky, ktoré vyberajú orgány štátnej správy, ale aj obce, štátne archívy a zastupiteľské rady (dalej len "správne orgány").

Predmetom správnych poplatkov sú účinky a konania správnych orgánov, ktoré sú uvedené v sadzobníku správnych poplatkov. Sadzobník tvorí prílohu, ktorá je súčasťou tohto zákona. Subiektem správnych poplatkov je poplatník. Zákon definuje vrahú poplatníka v § 3; podľa tohto ustanovenia je poplatníkom právnická osoba alebo fyzická osoba, ktorá dala podnet na úkon alebo konanie, ak tento zákon reustanovuje inak. Ak je poplatníkom niekoľko, zákon pravidelne uplatňuje poplatníkov spoločne a porozdeľne.

Základ (právnickou) poplatnícku účtu je jeho kontinentálna hodnota, ktorá je vypočítaná na základe daného účtu, v závislosti od

FINANČNÉ PRÁVO

Daňová a poplatková sústava

Základom správneho poplatku pri hnutelých veciach je cena obvykla v mieste a čase vykonania úkonu. Ak ide o nehnuteľnosť, je ním cena zistená podľa osobitných predpisov.

Poplatník je povinný označiť cenu predmetu úkonu správemu orgánu, ktorý poplatok vyberá. Ak tak neurobí ani po vyzve, zistí ju správny orgán sám na ráckady poplatníka.

Základ poplatku, pri ktorom sa uplatňuje percentuálna sadzba, sa zaokruhluje na celé desiatky korún nahor.

Sadzby správnych poplatkov sú určené v sadzobníku

- pevnou sumou, alebo
- percentom zo základu.

Jednotlivé časti poplatkov sú označené rímskymi číslicami a vyjadrujú určité samostatné homogénné okruhy činnosti a úkonov, ktoré podliehajú spoplatneniu. Sú to: I. Všeobecná správa, II. Vnútorná správa, III. Pôdohospodárstvo, IV. Veterinárná správa, V. Stavebná správa, VI. Doprava, VII. Telekomunikácie, VIII. Finančná správa a obchodná činnosť, IX. Colná správa, X. Životné prostredie, XI. Banská činnosť, XII. Jadrová bezpečnosť, XIII. Bezpečnosť práce a technické zariadenia, XIV. Hospodárska súťaž, XV. Puncovníctvo, XVI. Priemyselné práva, XVII. Metrologia, technická normalizácia, štatne skúšobníctvo a certifikácia, XVIII. Konzulárne poplatky, XIX. Štatistika.

2. Súdne poplatky

Základnou právou úpravou súdnych poplatkov je zákon č. 71/1992 Zb. o súdnych poplatkoch a o poplatku za výpis z registra trestov v znení neskorších predpisov.

Predmetom súdnych poplatkov sú jednotlivé úkony alebo konanie

- súdov,
 - štátnej správy súdov,
 - prokuratúry,
- ktoré sú uvedené v sadzobníku súdnych poplatkov a poplatku za výpis z registra trestov, ktorý tvorí prílohu tohto zákona.

Subjektom poplatkov je poplatník. Je ním

- a) navrhovateľ poplatkového úkonu, ak je podľa sadzobníka ustanovený poplatok z návrhu,
- b) účastník zmluvi uzavretého v zmluvovacom konani,
- c) obaja účastníci v konani o vypliadanie bezpodielového spoluľahšťstva manželov alebo jeden z nich podľa roz- hodnutia súdu,
- d) dlžník v konkurenčnom alebo vyrovnávacom konani,
- e) dedič a iný účastník dedičského konania.

Základ poplatku je v zákone riešený výslove len pri použití percentuálnej sadzby; je ním cena predmetu poplatkového úkonu. Ak základ poplatku takto nemôžno zistiť, základom je cena obvykľa v mieste a čase podania návrhu na vykonanie poplatkového úkonu. Ak je základom poplatku cena nehnuteľnosti, rozumie sa tým cena zistená podľa osobitných predpisov. Cena príslušenstva sa zahrnie do základu poplatku len vtedy, ak je sama predmetom poplatkového úkonu.

Sadzba poplatku je uvedená v sadzobníku súdnych poplatkov a poplatku za výpis z registra trestov

FINANČNÉ PRÁVO

Daňová a poplatková sústava

- percentom zo základu poplatku (percentná sadzba) alebo
- pevnou sumou.

Sadzobník tvorí prílohu zákona a pozostáva zo štyroch časti, ktoré sú označené rímskymi číslicami, a tridsiatich položiek, ktoré sú označené arabskými číslicami. Štruktúra sadzobníka je nasledovná:

- I. časť – Poplatky vyberané v občianskom súdnom konaní
- II. časť – Poplatky za úkony súdov
- III. časť – Poplatky za úkony štátnej správy súdov
- IV. časť – Poplatky za úkony prokuratúry.

b) Základnou právnu úpravou miestnych poplatkov u nás je zákon č. 544/1990 Zb. o miestnych poplatkoch v znení neskorších predpisov. Výnos miestnych poplatkov je zdrojom príjmov rozpočtu obce. Ich charakteristickou črtou je, že

- obec ich uplatňuje fakultatívne,
- ich sadzby sú koncipované ako maximálne, príčom obec môže určiť aj nižšie sadzby.

Podľa ustanovenia § 1 zákona obec môže vybrať tieto miestne poplatky:

1. poplatok za užívanie verejného priestranstva,
2. poplatok za užívanie bytu alebo časti bytu na iné účely ako na byvanie,
3. poplatok za ubytovaciu kapacitu,
4. poplatok za kúpeľný a rekreačný pobyt,
5. poplatok za psa,

6. poplatok zo vstupného,
7. poplatok z predaja alkoholických nápojov a tabakových výrobkov,
8. poplatok za vjazd motorovým vozidlom do historických častí miest,
9. poplatok z reklamy,
10. poplatok za zábavné hracie prístroje,
11. poplatok za predajné automaty.

Poplatok za užívanie verejného priestranstva sa plati za osobitné užívanie verejného priestranstva. Osobitnému užívaní sa rozumie najmä:

- umiestnenie zariadenia služiaceho na poskytovanie služieb,
- umiestnenie stavebného zariadenia,
- umiestnenie predačného zariadenia,
- umiesnenie zariadenia cirkusu, lunaparku a iných atrakcií,
- umiestnenie skládky,
- trvalé parkovanie vozidiel mimo stráženého parkoviska a pod.

Verejným priestranstvom sa na účely tohto zákona rozumie najmä cesta, miestna komunikácia, námestie, chodník, trhovisko a pod. Za verejné priestranstvo však môžu byť určené všetky vereinosti prístupné pozemky v obci okrem tých, ktoré sú vo vlastníctve fyzických osôb a právnických osôb s výnimkou obci, alebo ku ktorým majú tieto osoby právo hospodárenia.

Trvalým parkovaním vozidla mimo stráženého parkoviska sa rozumie vyhradenie priestoru z verejného priestranstva ako parkovisko pre určité vozidlo alebo vozidlá právnickej osoby alebo

FINANČNÉ PRÁVO

Daňová a poplatková sústava

fyzickej osoby. Rozumie sa nim však aj dlhšie trvajúce státie vozidlom (napr. motorové vozidlo, vrak motorového vozidla, obytný príves) na tom istom mieste.

Poplatok platiá právnické osoby a fyzické osoby, ktoré užívajú verejné priestranstvo uvedeným spôsobom.

Poplatok sa však neplatí:

- za kultúrnu a športovú akciu usporiadanú na verejnom priestranstve bez vstupného,

- za akciu, ktorej celý výťažok je určený na charitatívne a vereinoprospešné účely,

- za predajné zariadenia a zariadenia určené na poskytovanie služieb, ak sa na ich umiestnenie na verejnom priestranstve vydaľo stavebné povolenie alebo kolaudačné rozhodnutie.

Sadzba poplatku je najviac 10 Sk za každý aj neúplný m^2 užívanej verejných priestranstiev a za každý aj neúplný deň. Za umiestnenie skládky tuhých palív na dobu kratšiu ako tri dni je sadzba najviac 5 Sk za každý aj neúplný m^2 a za každý aj neúplný deň, okrem prvého dňa.

Za umiestnenie skládky odpadu, predajného zariadenia, zariadenia cirkusu, lunaparku a iných atrakcií môže obec zvýšiť sadzbu poplatku až na desaťnásobok.

Obec môže ustanoviť poplatok týždenou, mesačnou alebo ročnou paušálnej sumou alebo inou jednorazovou sumou.

Poplatok za užívanie bytu alebo časti bytu na iné účely ako na bývanie platiť bytu, ktorý užíva byt na iné účely ako na bývanie.

Sadzba poplatku je ročne najviac päťnásobok ročnej úhrady za m^2 podlahovej plochy takto užívanej časti bytu bez náhrady za služby spojené s užívaním bytu.

Poplatok sa platí za každý aj začatý mesiac užívania bytu alebo časti bytu na iné účely ako na bývanie a za každý aj neúplný m^2 takto užívanej podlahovej plochy.

Poplatok za ubytovaciu kapacitu plati právnická osoba a fyzická osoba, ktorá vlastní rekreačné alebo školácke zariadenie alebo má k nemu právo hospodárenia.

Poplatok sa však neplatí:

- za lôžka v hoteloch, molebach a boteloch,

- za lôžka využívané pre školy v priupe a školské zariadenia poskytujúce internátne ubytovanie, pokiaľ slúžia tomuto účelu,

- za lôžka v objektoch individuálnej rekreácie, pokiaľ sa tiež objekty nestanú zdrojom zárobkovej činnosti fyzických osôb,

- za lôžka slúžiace na ubytovanie osôb, ktoré zabezpečujú prevádzku zariadenia,

- za lôžka, ktoré nemôžno užívať z dôvodu opravy alebo rekonštrukcie zariadenia,

- za lôžka v sociálnych službách a za lôžka, ktoré sa využívajú na charitatívne účely,

- za lôžka využívané na rekreačný organizovaný prázdninový pobyt pre skupiny detí, ktoré sú žiakmi základných škôl a stredných škôl.

Sadzba poplatku je ročne najviac 2 Sk za každé lôžko a deň.

Poplatok za kúpeľný a rekreačný pobyt plati fyzická osoba, ktorá sa prechodne zdržuje v kúpeľnom mieste alebo

FINANČNÉ PRÁVO

Daňová a poplatková sústava

mieste sústredeného cestovného ruchu za účelom liečenia alebo rekreácie. Miesto sústredeného cestovného ruchu vymedzi okresný úrad po prerokovaní s obcou.

Poplatok však neplatí:

- nevidomá osoba, bezvládna osoba a držiteľ preukazu ZTP/S (zdravotne ťažko postihnutý so sprievodcom) a ich sprievodcovia,
- osoba poberajúca invalidný dôchodok,
- chorá osoba, ktorej sa poskytuje kúpeľná starostlivosť v rámci pracovnej neschopnosti, t.j. na predvolanie na účet štátnej zdravotníckej správy alebo na poukaz označený v indikačnom zozname chorôb "X",
- osoba, ktorie je sa poskytuje rekordičný pobyt podľa osobitných predpisov,
- vlastník objektu na individuálnu rekreáciu nachádzajúceho sa v obci, jeho manželka (manžel), príbuzný v priamom rade, súrodenec a manžel (manželka) týchto osôb a ich detí,
- osoba do 18 rokov veku,
- osoba poberajúca starobný dôchodok, dôchodok manželky alebo dôchodok za výsluhu rokov,
- osoba, na ktorú patria pridavky na deti (výchovné),
- vojak v základnej službe a osoba, ktorá vykonáva civilnú službu,
- príbuzný v priamom rade a súrodenec ubytovateľa alebo jeho manželky (manžela) a manželia týchto osôb a ich detí.

Poplatok v ustanovenej výške pre obec vyberá a ručí zaň fyzická osoba alebo právnická osoba, ktorá poskytla prechodné ubytovanie.

Sadzba poplatku je najviac 15 Sk za osobu a každý deň pobytu. Deň príchodu a deň odchodu sa do doby pobytu nezapočítavajú.

Poplatok za psa sa plati za psa staršieho ako 6 mesiacov. Poplatok sa však neplatí za psa, ktorého používajú na sprevádzanie alebo ochranu:

- nevidomá osoba,
- dôchodca s príjimami na hranici životného minima,
- bezvládna osoba,
- držiteľ preukazu ZTP/S aZTP (zdravotne ťažko postihnutý so sprievodcom a zdravotne ťažko postihnutý).

Poplatok platí fyzická osoba alebo právnická osoba, ktorá je vlastníkom psa.

Sadzba poplatku je najviac 1000 Sk ročne za jedného psa. Za druhého a každého ďalšieho psa môže obec zvýšiť hranicu sadzby poplatku až o 50 %.

Poplatok zo vstupného sa plati zo vstupného na burzu, kultúrnu a zábavnú akciu, ako je tanecná zábava, ľudová veselica, estráda, koncert a pod.

Poplatok sa však neplatí zo vstupného

- na športovú akciu,
- na kultúrnu akciu, ktorej celý výťažok je určený na charitatívne a verejnoprospešné účely.

Poplatok platí fyzická osoba a právnická osoba, ktorá akciu usporadúva. Usporiadateľ je povinný vykonať registráciu vstupeniek na príslušnom obecnom úrade.

Sadzba poplatku je najviac 20 % z vybraného vstupného. Ak ide o divadelné a filmové predstavenia, koncerty, väznej hudby, umelecké výstavy a vedecko-informatívne prednášky, sadzba poplatku je najviac 10 % z vybraného vstupného.

Poplatok z predaja alkoholických nápojov a tabakových výrobkov sa plati z predaja výrobkov, ktoré majú charakter alkoholických nápojov a tabakových výrobkov.

Poplatok plati právnická osoba a fyzická osoba vykonávajúca reštauračné, kaviarenské, ubytovacie alebo iné pohostinské služby, v rámci ktorých predáva uvedené výrobky.

Sadzba poplatku je najviac 10 % ročne z predajnej ceny týchto výrobkov. Predajnou cenou je cena, ktorú zaplatí spotrebiteľ poplatníkovi.

Podľa ustanovenia § 9 ods. 4 zákona obec nariadi vhodnú preukaznú evidenciu príjomov z predaja uvedených výrobkov.

Poplatok za vjazd motorovým vozidlom do historickej časti miest plati fyzická osoba a právnická osoba za vjazd a zotrvanie s motorovým vozidlom v historickej časti mesta.

Poplatok neplati fyzická osoba a právnická osoba, ktorá v historickej časti mesta užíva nehmútelnosť na svoju hospodársku činnosť, ani fyzická osoba, ktorá v nej má tváry alebo prechodný pobyt. Poplatok sa neplati ani pri činnosťach spojených s ochranou zdravia, majetku a verejného poriadku a za vjazd a zotrvanie motorových vozidiel zdravotne postihnutých (nemobilných).

Sadzba poplatku je za každý aj začatý deň najviac 10 Sk. Obec môže po dohode s poplatníkom ustanoviť poplatok paušálnou sumou.

Poplatok z reklamy sa plati za písomné, obrazové, svetelné, zvukové a figurálne (trojrozmerné) propagačné oznamy (reklamy) umiestnené alebo uskutočňované v obci na verejných priestranstvách, vo verejne prístupných miestnostiach, na budovách, stavbách, plotoch a ostatných objektoch a priestoroch viditeľných

a počutieľných z verejných priestranstiev, ako aj na vozidlách hromadnej a osobnej dopravy a v ich vnútri.

Poplatok sa neplati

- z reklám propagujúcich výlučne charitatívne a humanitárne akcie vrátane aktívna ochranu životného prostredia a ochranu prírody,
- z reklám propagujúcich vlastný podnik, ak sú umiestnené na objektoch a zariadení, na pozemkoch a dopravných prostriedkoch avšak vvnútri, ku ktorým má fyzická osoba alebo právnická osoba vlastnícke alebo iné práva a vykonáva v nich činnosť, ktorá je predmetom reklamy,
- z reklám politických strán a politických hnutí počas volebnej kampane.

Poplatok plati fyzická osoba alebo právnická osoba, ktorá uvedenú reklamu umiestnila alebo ju uskutočňuje, a to aj v prospech tretej osoby, vždy však len jedna z nich.

Sadzba poplatku je najviac:

- a) 5 % z dohodnutej ceny za reklamu uskutočnenú na prenajatých plochách; v ostatných prípadoch najviac 5 Sk za každý aj neúplný m² plochy za deň. Za plochu dvojrozmernej reklamy sa považuje plocha, ktorú ohraňuje pravouhlý štvoruholník opisany vonkaiším obrysom reklamy. Pri trojrozmernej reklame je to plocha, ktorú tvoria zvislé steny pravouhlo zrezaného valca ohrianičujúce vonkaišie obrys reklamy,
- b) 5 % z dohodnutej ceny za zvukovú a obrazovú reklamu,
- c) 5 % z dohodnutej odmeny, ak figurálnu reklamu uskutočňujú živé bytosti,

d) 15 % z dohodnutej ceny za kombinovanú reklamu (napr.

figuráriu, zvukovú a svetelnú).

Obec nariadi poplatníkovi vhodnú preukaznú evidenciu prímov z dohodnutej ceny a odmeny za reklamu. Poplatková povinnosť vzniká dňom, v ktorom došlo k umiestneniu reklamy alebo k jej uskutočneniu.

Poplatok za zábavné hracie prístroje plati sa za umiestnenie mechanických a elektronických prístrojov a automatov na zábavné hry (zábavné hracie prístroje), do ktorých sa na začiatie a počas hry vkladajú mince alebo bankovky v tuzemskej, prípadne v zahraničnej mene, pričom prístroj nevydáva peňažnú výhru. Poplatok plati fyzická osoba a právnická osoba, ktorá zábavný hrací prístroj umiestnila alebo prevádzkuje.

Sadzba poplatku je najviac 20 000 Sk ročne za jeden zábavný hrací prístroj. Poplatková povinnosť vzniká dňom umiestnenia zábavného hracieho prístroja v priestoroch pristupných verejnosti v obci.

Poplatok za predajné automaty sa plati za umiestnenie prístrojov a automatov (predajné automaty), ktoré po vložení príslušného množstva mincí alebo bankoviek v tuzemskej, prípadne zahraničnej mene alebo platobnej karty vydajú zákazníkom vybratý tovar. Poplatok plati fyzická osoba a právnická osoba, ktorá predajný automat umiestnila alebo prevádzkuje.

Poplatok sa však neplatí za predajné automaty, ktoré vydávajú

- výlučne listky hromadnej dopravy,
- potraviny s výnimkou alkoholických nápojov a tabakových výrobkov,
- ochranné prostriedky proti šíreniu nádzívnych pohlavných chorôb.

Sadzba poplatku je

- najviac 1 000 Sk ročne za predajný automat obsahujúci v skladbe ponúkaného tovaru najviac 10 druhov tovaru,
- najviac ročne 2 000 Sk za predajný automat s viac ako 10 druhmi tovaru.

Sadzba poplatku sa môže zvýšiť až na pätnásobok ak skladba ponúkaného tovaru obsahuje tabakové výrobky alebo alkoholické nápoje.

Poplatková povinnosť vzniká dňom umiestnenia predajného automatu na verejnom priestranstve, na budovách a iných objektoch viditeľných a pristupných z verejného priestranstva v obci.

Prevádzkovateľ je povinný označiť každý predajný automat štítkom s uvedením týchto údajov: názov firmy, resp. meno podnikateľa, adresu, resp. sídlo firmy a dátum umiestnenia a začiatia prevádzkovania.

Správu poplatkov vykonáva obec, ktorá ich vo svojom územnom obvode zaviedla. Obec, ktorá poplatky spravuje, môže na zmierzenie alebo odstránenie trudostí v jednotlivých prípadoch poplatky znižiť alebo odpustiť.

Okrem poplatku za užívanie verejného priestranstva a poplatku za kúpelňu a rekreačný pobyt vyrubí obec ostatné poplatky platobným výmerom.

Ak nebudú poplatky zaplatené (odvedené) včas alebo v správnej výške, obec môže včas nezaplatené (neodvedené) zvýšiť poplatky najviac o 50 %.

Poplatky nemožno vyrubti ani vymáhať po uplynutí troch rokov od konca kalendárneho roka, v ktorom sa obec dozvedela o skutočnosti, ktorá je predmetom poplatkov.

Poplatky nemožno vyrubti ani vymáhať, ak uplynulo desať rokov od konca kalendárneho roka, v ktorom nastala skutočnosť, ktorá je predmetom poplatkov.

FINANČNÉ PRÁVO

Na konanie vo veciach poplatkov sa vzťahujú osobitné predpisy. Je to zákon č. 511/1992 Zb. o správe daní a poplatkov a o zmenách v sústave územných finančných orgánov v znení neskorších predpisov.

Okrém uvedených kategórií poplatkov ešte existujú poplatky ekologicke, poplatky puncové, koncesionárske, príčom už ale nejde o kategóriu typických poplatkov, s ktorými rátaj aj Ústava SR.

Kapitola 4

Colnoprávna úprava

Colnoprávna úprava

Kapitola 4

COLNOPRÁVNA ÚPRAVA

harmonizuje s colnoprávnou úpravou platnou v krajinach Európskej únie. Colný zákon, ktorý je základou a kardinálou právnu normou v tejto oblasti upravuje

Praktickým prejavom suverenity nášho štátu je jednotnosť a nedelitelnosť územia Slovenskej republiky, ktorá je v zmysle článku 57. Ústavy SR colným územím. Colným územím je územie Slovenskej republiky, vrátane vzdušného priestoru nad ním a priestoru pod ním. Colnú hranicu tvorí štátна hranica Slovenskej republiky. Súčasťou colného územia sú priestory a stavby slobodného colného pásma a slobodného colného skladu. V miestach, kde štátu hranicu tvorí medzinárodný tok alebo jeho rameno, colnou hranicou je slovenský breh takého toku alebo vo vzdialosti do 25 km od štátnej hranice smerom do vnútrozemia a kruhové územie s polomerom do 25 km okolo colných letísk. Colného vnútrozemia je colné územie, ktoré nie je colným pohraničným pásmom. Colné právo je predmetom právnej upravy právnych noriem rôznej právnej sily. Napospol hovoríme o prameňoch colného práva.

Pramene colného práva v Slovenskej republike sú rozmanité a colnoprávnych predpisov je niekoľko desiatok. Predmetom ich úpravy je **clo a colnictvo**.

Najdôležitejším a základným colnoprávnym predpisom je Colný zákon. Nasleduje celý rad všeobecne záväzných právnych predpisov nižšej právnej sily. Sú to predovšetkým vyhlášky Ministerstva financií Slovenskej republiky a tiež vyhlášky iných ústredných orgánov štátnej správy (predovšetkým Ministerstva hospodárstva Slovenskej republiky).

Po dvoch colných zákonomach prijatých po roku 1990 bol v roku 2001 prijatý nový colný zákon č.238/2001 Z.z., ktorý už úplne

- a) všeobecné pravidlá a postupy, ktorými sa zabezpečuje realizácia sadzobných a iných opatrení, zavedených Slovenskou republikou pre obchod s tovarom medzi Slovenskou republikou a inými štátmi, najmä opatrení obchodnej politiky a polnohospodárskej politiky a
- b) osobitné pravidlá, vrátane pravidiel a postupov, ktorými sa zabezpečuje realizácia opatrenia zobrazeného protiprávnemu konaniu osôb pri dovoze, vývoze a tranzierte tovaru.

Colný zákon operuje s nasledovnými základnými pojмami:

- a) slovenská osoba fyzická je osoba s trvalým pobytom alebo právnická osoba so sídlom na území Slovenskej republiky,
- b) zahraničná osoba je osoba, ktorá nie je uvedená v písme a),
- c) tovarom sú všetky hmotné veci a elektrická energia, uvedené v kombinovanej nomenklatúre colného súdzbobníka,
- d) slovenský tovar je
 - 1. tovar, ktorý sa úplne získal v Slovenskej republike, bez toho, aby bol k nemu pridelený tovar dovezený zo zahraničia,
 - 2. tovar prepustený do colného režimu voľným obeh,
 - 3. tovar získaný alebo vyrobrený v Slovenskej republike z tovaru uvedeného v bodoch 1 a 2,
- e) zahraničný tovar je tovar, ktorý nie je uvedený v písme d),
- f) tovar neobchodného charakteru je tovar, ktorý je príležitostne prepustený do navrhnutého colného režimu a ktorý má byť

FINANČNÉ PRÁVO

Colnoprávna úprava

- k) vzhľadom na charakter a množstvo určený na súkromné alebo osobné použitie príjemcu alebo cestujúceho a členov ich domácností, alebo sa má odovzdať ako dar,
- g) colný status je postavenie tovaru, ktoré vyjadruje, či ide o slovenský tovar alebo zahraničný tovar,
- h) colne schválené určenie je súbor pravidiel ustanovených týmto zákonom, ktoré určujú rozsah zaobchádzania tovarom, tovaru možno podeliť niektoré z týchto colne schválených určení
1. prepustenie tovaru do colného režimu,
 2. umiestnenie tovaru do slobodného colného pásmam alebo slobodného colného skladu,
 3. spätný vývoz tovaru z colného územia,
 4. zničenie tovaru,
 5. prenechanie tovaru v prospch štátu,
- i) colný režim je
1. volný obeh,
 2. tranzit,
 3. uskladňovanie v colnom sklade,
 4. aktivny zušľachťovaci styk,
 5. prepracovanie pod colným dohľadom,
 6. dočasné použtie,
 7. pasívny zušľachťovaci styk,
 8. vývoz,
- j) colný dlh je suma dovozných platielb (colný dlh pri vývoze) alebo sumy vývoznych platielb (colný dlh pri vývoze), ktorá sa uplatňuje na konkrétny tovar pri jeho dovoze alebo vývoze podľa colných predpisov,
- k) dovozné platby
1. clo a dane, ktorým podlieha tovar pri dovoze,
 2. platby pri dovoze zavedené ako prostriedok uplatňovania štátnej polnohospodárskej politiky alebo osobitných opatrení vzájomujúcich sa na určity tovar, ktorý je výsledkom spracovania polnohospodárskych výrobkov,
 3. iné platby pri dovoze, ktoré majú rovnocenný účinok ako clo,
- l) vývozné platby
1. clo, ktorému podlieha tovar pri vývoze,
 2. platby pri vývoze zavedené ako prostriedok uplatňovania štátnej polnohospodárskej politiky alebo osobitných opatrení vzájomujúcich sa na určity tovar, ktorý je výsledkom spracovania polnohospodárskych výrobkov,
 3. iné platby pri vývoze, ktoré majú rovnocenný účinok ako clo,
- m) dlžník je fyzická osoba alebo právnická osoba zodpovedná za splnenie colného dluhu,
- n) dovoz je premiestnenie tovaru zo zahraničia cez štátu hranicu Slovenskej republiky na colné územie s použitím jedného alebo viacerých režimov alebo bez použitia režimu,
- o) vývoz je premieslenie tovaru cez colnú hranicu z colného územia do zahraničia,
- p) obchodopoliticke opatrenie je sadzobné opatrenie alebo nesadzobné opatrenie na dovoz alebo vývoz tovaru ustanovené osobitným predpisom alebo medzinárodnou zmluvou, ktorou je Slovenská republika viazaná,
- q) colné vyhlásenie je úkon, ktorým fyzická osoba, štatutárny orgán, zamestnanec právnickej osoby alebo zástupca týchto osôb formou a spôsobom ustanoveným colnými predpismi

prejavuje svoju vôľu, aby bol tovar prepustený do navrhovaného režimu,

r) deklarant je fyzická osoba alebo právnická osoba, ktorá robí colné vyhlásenie vo vlastnom mene alebo fyzická osoba alebo právnická osoba, v mene ktorej sa colné vyhlásenie robi,

s) prepustenie tovaru je úkon, ktorý colný úrad dáva fyzickej osobe alebo právnickej osobe súhlas nakladať s tovarom v súlade s účelom režimu, do ktorého bol tovar navrhnutý,

t) colným orgánom je Colné riaditeľstvo Slovenskej republiky a colné úrady.

Colná politika štátu sa uskutočňuje prostredníctvom vykonávania colného dohľadu a colnej kontroly.

Colným dohľadom je činnosť colného orgánu zameraná na zabezpečenie dodržiavania colných predpisov, ktoré sa vzťahujú na tovar podliehajúci colnému dohľadu. Colný dohľad vykonávajú colné orgány na celom colnom území. Colný dohľad sa vykonáva tak, aby sa zabezpečila realizácia opatrení uvedených v colnom zákone. V colnom pohraničnom pásmе sa vykonáva colný dohľad vo zvýšenej miere, najmä sa zistuje, či tovar a dopravné prostriedky prestúpili alebo prestúpia colnú hranicu v súlade s colnými predismi. Výkonom colného dohľadu je postup colného orgánu, ktorým sa zabezpečuje dodržiavanie colných predpisov, alebo zabraňuje ich porušovaniu.

Colný dohľad sa vykonáva

- a) colhou kontrolou,
- b) colným konaním,
- c) kontrolou po prepustení tovaru,

d) iným postupom colného orgánu podľa Colného zákona alebo iných predpisov.

Colnou kontrolou je činnosť colného orgánu, ktorou sa zisťujú podklady pre potreby colného dohľadu.

Colná kontrola sa vykonáva

- a) prehliadkou tovaru, dopravných prostriedkov, zásielok, batožiny, dokladov a sprievodných listín, verejných priestanstiev, prevádzkových priestorov fyzických osôb oprávnených na podnikanie a prevádzkových priestorov právnických osôb,
- b) prehliadkou osôb,
- c) zisťovaním a overovaním druhu, množstva, vlastnosti tovaru a iných skutočností o tovare a o doberaním vzoriek,
- d) preverovaním pravosti a správnosti dokladov a listín o tovare a pravdivosti údajov v nich uvedených,
- e) kontrolou účtovnej evidencie, iných evidencií a záznamov,
- f) porovnávaním existujúceho stavu so stavom požadovaným colnými predismi, určovaním odchýlok a ukladaním opatrení,
- g) inou činnosťou colného orgánu.

Orgánmi štátnej správy pre oblasť colnictva sú:

- a) Ministerstvo financií Slovenskej republiky,
- b) colné orgány, a to:
 - Colné riaditeľstvo Slovenskej republiky,
 - colné úrady.

Colné orgány tvoria colné správu. V rámci územného obvodu colného úradu sa zriaďujú colné stanice a pobočky colného úradu.

Výkon colnej agendy vykonávajú colnici a to na Colhom riaditeľstve Slovenskej republiky a na colných úradoch.

Štátnej službe colníkov a právne vzťahy súvisiace so vznikom, zmenami a skončením štátnej služby upravuje zákon č. 200/1998 Z.z. o štátnej službe colníkov a o zmene a doplnení niektorých ďalších zákonov v znení neskorších predpisov. Podľa tohto zákona colníkom sa na účely tohto zákona rozumie fyzická osoba, ktorá je v služobnom pomere podľa tohto zákona a vykonáva štátnu službu v služobnom úrade.

Štátnej službou sa na účely tohto zákona rozumie plnenie úloh colnej správy colníkom v služobnom úrade. Štátna služba sa vykonáva v služobnom pomere. Služobným úradom sa na účely tohto zákona rozumie Colné riaditeľstvo Slovenskej republiky a colné úrady.

Zákon vymedzuje tieto druhy štátnej služby:

- a) prípravná štátna služba, ktorá je prípravou na výkon stálej štátnej služby,
- b) stála štátna služba, ktorá nadváže na prípravnú štátnu službu, ak tento zákon neustanovuje inak,
- c) dočasná štátna služba, ktorá je určená na to, aby ju na prechodnú dobu, najdlhšie však na päť rokov, vykonávali odbornici potrební na plnenie úloh štátnej služby.

Kapitola 5

Právna úprava slovenskej meny a devízová problematika

Právna úprava slovenskej meny

Kapitola 5

PRÁVNA ÚPRAVA SLOVENSKÉJ MENY A DEVÍZOVÁ PROBLEMATIKA

Vlastná peňažná mena je základným atribútom každého štátu. Existencia peňažného hospodárstva vyžaduje, aby bola dokonale organizovaná emisia a obeh platidiel, ktoré sú všeobecne uznávané a prijímané sprostredkovateľom výmeny. Proces vzniku slovenskej meny neboli jednorazovou záležitosťou a prebiehal spolu s formovaním Slovenskej republiky pred desiatimi rokmi v niekoľkých etapách.

Prvá fáza vzniku slovenskej meny sa udiala na jeseň v roku 1992, keď bol prijatý zákon č 568/1992 Zb. o Národnej banke Slovenska. V štvrtej časti zákona v paragrafoch 15 – 17 sú základy slovenského menového práva. V § 15 tohto zákona sa konštituje, že prebažnou jednotkou v Slovenskej republike je slovenská koruna, skratka názvu je „Sk“ slovenská koruna sa delí na sto halierov. Ďalšie dva paragrafy udeľujú právomoci Národnej banke Slovenska vydávať bankovky a mince, ktoré sú zákonnými peniazmi, pričom podrobnosti súvisiace s emisiou bankoviek a minci má ustanoviť Národná banka Slovenska všeobecne záväznným pravným predpisom.

Zákon o Národnej banke Slovenska bol prijatý ešte v podmienkach federálneho štátu a nadobudol účinnosť až 1. januára 1993. Na jeseň roku 1992 bola podpísaná zmluva medzi vládami Českej a Slovenskej republiky, podľa ktorej mali obidve už suverénné republiky po 1. januári používať na svojich územiacch spoločnú menu – korunu česko-slovenskú. V januári 1993 teda ešte platila spoločná meno.

Politická situácia v januári 1993 mala v obidvoch štátoch za následok urychlenie procesu prípravy oddelenia obidvoch národných ekonomík až cestou menového osamostatnenia sa. Vo februári 1993 sa začala ďalšia etapa konštítuovania samostatnej slovenskej meny. Na Hromnice – 2. februára 1993 bol prijatý zákon Národnej rady č. 26/1993 Z. z. o opatreniach na zabezpečenie prechodu česko-slovenskej meny na slovenskú menu a o zmeni a doplnení devízového zákona. Tento zákon splnomocnil vládu Slovenskej republiky, aby nariadením ustanovila dň prechodu česko-slovenskej meny na menu slovenskú. Súčasne konštitoval, že týmto dňom sú zákonnými peniazi na území Slovenskej republiky okolkované bankovky, ďalej bankovky, ktoré nepodliehajú okolkovaniu, mince a pamätné mince vydané Štátnej bankou česko-slovenskou a bankovky a mince, ako aj pamätné mince vydané Národnou bankou Slovenska. Zákon stanovil tiež podmienky výmeny bankoviek pre fyzické osoby. Na základe spomenutého splnomocnenia vydala vláda Slovenskej republiky nariadenie č. 27/1993 Z. z. o niektorých opatreniach na zabezpečenie prechodu na slovenskú menu. Ustanovila, že dňom prechodu na slovenskú menu je 8. február 1993. Zákonnými peniazi sa stali okolkované bankovky, ďalej bankovky, ktoré nepodliehajú kolkovaniu, mince a pamätné mince. Toto vládne nariadenie doplnila výhláška č. 28/1993 Z. z., ktorá ustanovila kolkovanie bankoviek a náležitosť kolkov.

Dňom 8. februára 1993 sa začala ďalšia etapa právnej úpravy slovenskej meny a menového práva, ktorú sprevádzalo postupné stiahovanie kolkovanych „federálnych“ platidiel a emisia slovenských platidiel. Toto sa realizovalo vydávaním výhlášok o emisií platidiel. Prvou bola výhláška č. 29/1993 Z. z. o vydaní minci v hodnote 10 Sk.

Postupne začala realizovať v menovej oblasti svoje právomoci Národná banka Slovenska. Treba zdôrazniť, že slovenské menové právo nie je dokončené, pretože absentuje základný menový zákon.

Všetky štátne útvary rozvíjajú vo vzťahu k zahraničiu hľadávajúce vlastného zamestnania a výroby. Prípadne sú zahraničné subjekty do vzťahov, ktorých objektom sú zahraničné platobné prostriedky. Ide o vzťahy devízové, ktoré chápeme ako vzťahy medzi subjektmi v podobe určitých práv a povinností, ktoré sú upravené právnymi normami. Devízové vzťahy vznikajú v procese devízovej činnosti štátu, ktorá sa prejavuje v určovaní pravidiel sústreďovania a používania zahraničných platobných prostriedkov, prípadne iných hodnot. Súbor právnych nariem, ktoré upravujú uvedené devízové vzťahy tvorí devízové právo.

Základnou právnou normou devízového práva je **devízový zákon č. 202/1995 Z.z.**

Tento zákon upravuje:

- a) práva a povinnosti tuzemca a cudzozemca pri obchodovaní s devízovými hodnotami, pri nadobúdani nehnuteľností, pri poskytovaní finančných úverov do zahraničia, pri prijímaní finančných úverov zo zahraničia, pri investovaní v zahraniči, prihlásovacej povinnosti, pri povinnosti premenu peňažných prostriedkov do tuzemská a pri iných devízovoprávnych vzťahoch upravených týmto zákonom,
- b) pôsobnosť devízových orgánov,
- c) pôsobnosť colných orgánov podľa tohto zákona a
- d) devízovú kontrolu.

Devízovými orgánmi sú Ministerstvo financií Slovenskej republiky a Národná banka Slovenska. Ministerstvo vykonáva pôsobnosť vo vzťahu k ostatným ministerstvám a k iným ústredným orgánom štátnej správy, k štátnym rozpočtovým organizáciám a k štátnym príspevkovým organizáciám, k štátnym účelovým

fondom, k právnickým osobám, ktoré sú finančnými vzťahmi napojené na štátny rozpočet Slovenskej republiky, a vo vzťahu k obciam a k nim zriadeným rozpočtovým a príspevkovým organizáciám a v prípadoch uverov poskytovaných alebo prijímaných Slovenskou republikou.

Národná banka Slovenska vykonáva pôsobnosť zákona vo vzťahu k tuzemcom, a voči cudzozemcom, najmä tormou devízových licencii a devízových povolení. Devízová licencia a devízové povolenie sa udelenú na vykonávanie obchodu so zahraničnými cennými papiermi, devízovú licenciu na zmenárenskú činnosť nahradza koncesná listina, môže Národná banka Slovenska udeliť aj devízovú licenciu na predaj cudzej meny za slovenskú menu. Devízová licencia a devízové povolenie sa udelenú na základe pisomnej žiadosti na meno žiadateľa. Vydanie devízovú licenciu alebo devízové povolenie nemožno previesť na inú právnickú osobu alebo fyzickú osobu a ani neprechádza na právneho nástupcu. Devízové orgány pri rozhodovaní o udelení devízovej licencie alebo devízového povolenia približajú najmä menovú stabilitu a na vývoj platobnej bilancie Slovenskej republiky. Na udelenie devízovej licencie alebo devízového povolenia nie je právny nárok. Proti rozhodnutiu devízového orgánu nemožno podať opravný prostriedok.

Základnými otázkami devízového práva sú **práva tuzemca a cudzozemca**.

Tuzemec sa môže bez devízového povolenia zaväzovať voči cudzozemcovovi a plniť záväzky z týchto vzťahov v peňažných prostriedkoch v slovenskej alebo v cudzej mene, ak tento zákon neustanovuje inak. Tuzemec môže nadobúdať devízové hodnoty a majetok v zahraniči a dovázať a vyvážať peňažné prostriedky v slovenskej alebo v cudzej mene, ak zákon neustanovuje inak. Cudzozemec môže v tuzemsku nakupovať peňažné prostriedky

FINANČNÉ PRÁVO

Právna úprava slovenskej meny

v cudzej mene, nadobudiať ostatné devizové hodnoty a nehnútelnosť, dovážať a vyvážať slovenskú a cudziu menu, ak zákon neustanovuje inak.

Tuzemec je povinný ohlásiť skutočnosť týkajúce sa:

- a) peňažných pohľadavok a záväzkovočtuzemcov v zahraničí a voči cudzozemcom,
- b) inkás a platieb voči tuzemcom v zahraniči a voči cudzozemcom týkajúcich sa priamyh a iných investícii, finančných úverov, cenných papierov, operácií na finančnom trhu vrátane operácií vykonávaných prostredníctvom cudzozemcov a nehnuteľnosti v zahraniči,
- c) zriaďenia a stavu účtu v zahraniči.

Tuzemec a cudzozemec sú povinní ohlásiť skutočnosti týkajúce sa dovozu a vývozu bankoviek a minci v slovenskej a v cudzej mene, cestovných šekov, zlata a zlatých minci.

Oblasovacia povinlosť sa plní voči devizovému orgánu alebo devizovemu miestu alebo colnému organu, a to v rozsahu, v lehote a spôsobom ustanoveným všeobecne záväzným právnym predpisom ministerstva a Národnej banky Slovenska alebo na vyžiadanie devizového orgánu.

Povinnosť prevodu peňažných prostriedkov do tuzemska

Tuzemec je povinný previesť alebo doviezť do tuzemska všetky v zahraniči nadobudnuté peňažné prostriedky v slovenskej alebo v cudzej mene po úhrade poplatkov, daní a ďalších nevyhnutných výdavkov v zahraniči spojených s ich nadobudnutím najneskôr do 30 dní odo dňa, keď ich nadobudol alebo keď sa dozvedel o ich nadobudnutí, alebo potom, keď sa stal tuzemcom, ak zákon neustanovuje inak.

Táto povinnosť sa rievnáhuje na:

- a) devizové miesto v rozsahu ustanovenom v povolení pôsobiť ako banka alebo v rozsahu devizovej licencie,
- b) peňažné prostriedky v cudzej alebo v slovenskej mene, ktoré tuzemec-fyzická osoba ziska počas svojho pobytu v zahraniči a spotrebuje po dobu tohto pobytu v zahraniči,
- c) reinvestíciu výnosu z priamej investície; to neplatí, ak ide o prípad, keď sa na takéto investovanie vyžaduje devizové povolenie,
- d) peňažné prostriedky v cudzej alebo v slovenskej mene na účte tuzemca v zahraniči na základe devizového povolenia.

Tuzemec môže požiadať v zahraniči o zriaďenie alebo vedenie účtu v cudzej alebo v slovenskej mene alebo sa zmluvne zaväzovať na úschovu alebo uloženie svojich peňažných prostriedkov v cudzej alebo v slovenskej mene na účet vedený v zahraniči len na základe devizového povolenia.

Devizové povolenie sa nevyžaduje na otvorenie a vedenie účtu tuzemca v zahraniči.

- a) ak je devizovým miestom v rozsahu ustanovenom v povolení pôsobiť ako banka alebo má príslušnú devizovú licenciu,
- b) po dobu pobytu fyzickej osoby v zahraniči,
- c) na úhradu preukázateľných prevádzkových nákladov jeho organizačnej zložky alebo zaštúpenia v zahraniči,
- d) na uloženie jeho peňažných prostriedkov v cudzej mene, ak nie je podľa zahraničného právneho predpisu možný prevod týchto prostriedkov do tuzemska,

- e) naúhradupoplatkov, dania ďalších preukázateľných výdavkov spojených so správou a údržbou nehnuteľnosti v zahraničí, ktorá je v jeho vlastníctve.

Iné povinnosti

Platby do zahraničia a zo zahraničia sa môžu vykonávať bezhotovostne len prostredníctvom devizových miest v rozsahu ustanovenom v povolení pôsobení ako banka alebo v rozsahu devizovej licencie a prostredníctvom Národnej banky Slovenska. Tuzemec a cudzozemec sú povinni predkladať devizovému miestu platné devizové povolenie, ak sa podľa tohto zákona vyžaduje, a doklady preukazujúce účel požadovanej platby. Tuzemec a cudzozemec sú povinni na výzvu devizového miesta označiť účel úhrady prijatej zo zahraničia v prípade, ak účel nie je uvedený.

Devizový zákon presne reguluje nasledovný okruh otázok:

- obchodovanie s devizovými hodnotami,
- kúpa a predaj peňažných prostriedkov v cudzej mene a zlate,
- operácie so zahraničnými cennými papiermi,
- operácie s finančnými derivátmi,
- poskytovanie finančných úverov,
- prijímanie finančných úverov,
- nadobudanie nehnuteľností v tuzemsku,
- nadobudanie nehnuteľností v zahraničí,
- investovanie v zahraničí,
- zabezpečenie záväzkov,
- dovoz a vývoz bankoviek a minci,

Devizová kontrola

Devizovú kontrolu vykonávajú v rámci svojej pôsobnosti devizové orgány. Devizový orgán kontroluje plnenie a dodržiavanie tohto zákona a všeobecne záväzných právnych predpisov vydaných na jeho výkonanie. Pri tejto kontrole je oprávnený vyžadovať potrebnú súčinnosť kontrolovaných osôb, najmä predloženie potrebných dokladov a vysvetlenia. Kontrolované osoby sú povinné v suvislosti s devizovou kontrolou poskytnúť devizovému orgánu potrebnú súčinnosť. Ak devizový orgán zistí, že osoba porušila devizové predpisy, určí jej primeranú lehotu na odstránenie nedostatkov, pripadne prikáže ukončiť nepovolenú činnosť. Za porušenie devizových predpisov sa považuje aj prekročenie rozsahu povolenia a nedodržanie rozsahu podmienok stanovených v devizovej licencii, v devizovom povolení alebo v koncesnej listine na zmenárenskú činnosť, ak vyplývajú z vydania Národnej banky Slovenska. Ak devizový orgán zistí porušenie devizových predpisov pri výkone zmenárenskej činnosti, môže dat podnet na zastavenie prevádzkovania činnosti alebo na zrušenie živnostenského oprávnenia.

Porušenie devizových predpisov

Devizové predpisy poruší ten, kto v rozpore s ustanovením tohto zákona:

- a) nesplní ohlasovaciu povinnosť ,
- b) nesplní povinnosť previesť alebo dovezť do tuzemska všetky v zahraničí nadobudnuté peňažné prostriedky, zriadi si účet vedený v zahraničí alebo uloží svoje peňažné prostriedky do uschovy v zahraničí,
- c) ako devizové miesto nesplní jemu ustanovené povinnosti,
- d) devizové hodnoty kúpi, predá alebo inak s nimi obchoduje,

FINANČNÉ PRÁVO

Právna úprava slovenskej meny

- e) vykonáva operácie so zahraničnými cennými papiermi,
- f) vykonáva operácie s finančnými derivátmi,

- g) uzavíra zmluvu o poskytnutí finančného úveru cudzozemcoví alebo poskytne finančný úver cudzozemcoví,
- h) uzavíra zmluvu o prijatí finančného úveru s cudzozemcom alebo prijme finančný úver od cudzozemca,
- i) vykoná úkon na nadobudnutie nehnuteľnosti v tuzemsku,
- j) zmluvne sa zaviaže na kúpu nehnuteľnosti v zahraniči a plní peňažné záväzky z tejto zmluvy,
- k) investuje v zahraniči,
- l) zabezpečuje záväzok cudzozemca,
- m) dováža alebo vyuáža bankovky a mince,
- n) neohláša alebo nepredloží hodnoty na výzvu colných orgánov,
- o) nedodrží rozsah a podmienky devizového povolenia alebo

Porušenie devizových predpisov sa kvalifikuje buď ako devizový prístupek alebo ako devizový delikt. Za porušenie predpisov možno rozhodnutím uložiť tiež sankcie:

- a) pokutu,
- b) prepadnutie vecí,
- c) zrušenie devizového povolenia,
- d) obmedzenie, zastavenie alebo odobratie devizovej licencie

Devizový zákon ukladá taktiež depozitnú povinnosť.
Depozitná povinnosť je povinnosť právnickej osoby a fyzickej osoby držať v záujme stability meny počas určitej doby na zakázané:

osobitnom účte v banke ustanovené percento objemu peňažných prostriedkov:

- a) z medzibankových depozít zahraničných bank v tuzemských bankách a v pobočkách zahraničných bank v tuzemsku,
- b) z depozit cudzozemcov, ktorí nie sú bankou v tuzemských bankách, a v pobočkách zahraničných bank v tuzemsku,
- c) z finančných úverov prijatých tuzemcom od cudzozemcov,
- d) ziskaných z emisie tuzemských dluhopisov a z ostatných cenných papierov vydávaných v zahraniči, s ktorými je spojené právo na peňažné plnenie.

Počas trvania depozitnej povinnosti nemôže právnická osoba ani fyzická osoba, na ktoré sa depozitná povinnosť vzťahuje, s peňažnými prostriedkami na tomto účte volne nakladať a nemôžu preniesť svoje právo na ich výplatu na inú osobu.

Núdzový stav v devizovom hospodárstve

Pri nepriaznivom vývoji platobnej bilancie, ktorý zásadnym spôsobom ohrozí platobnú schopnosť voči zahraničiu alebo vnútornú menovú rovnováhu Slovenskej republiky, môže vláda Slovenskej republiky na návrh Národnej banky Slovenska vyhlásiť núdzový stav v devizovom hospodárstve. O návrhu Národnej banky Slovenska rozhodne bez zbytočného odkladu. Núdzový stav sa začína dňom, ktorým ho vláda verejne vyhlásí, a končí sa dňom určeným vládou prijeho vyhlásení, najneskôr však uplynutím troch mesiacov odo dňa jeho vyhlásenia. V čase núdzového stavu v devizovom hospodárstve, ak je bezprostredne a väzne ohrozená platobná schopnosť Slovenskej republiky voči zahraničiu, je zakázané:

FINANČNÉ PRÁVO

- a) tuzemcom a cudzozemcom nadobúdať devizové hodnoty za slovenskú menu; zákaz sa nevzťahuje na devizové miesta,
- b) uskutočňovať akékoľvek úhrady z tuzemska do zahraničia vrátane prevodov peňažných prostriedkov medzi bankami a ich pobočkami,
- c) ukladať peňažné prostriedky na účty v zahraničí.

V čase nádzového stavu v devizovom hospodárstve, ak je väzne ohrozená vnútorná menová rovnováha Slovenskej republiky, je zakázané:

- a) predávať tuzemské cenné papiere cudzozemcom,
- b) prijímať finančné úvery od cudzozemcov,
- c) zriaďovať v tuzemsku účty cudzozemcov a ukladať peňažné prostriedky na účty cudzozemcov,
- d) prevádzkať peňažné prostriedky zo zahraničia medzi bankami a ich pobočkami.

Vláda pri vyhlásení nádzového stavu v devizovom hospodárstve po dohode s Národnou bankou Slovenska zároveň môže vyhlásiť okruh subjektov alebo činností, na ktoré sa zákazy nevzťahujú. Vo verejnom vyhlásení sa uvedie aj údaj o tom, kde je jeho úplné znenie každému prístupné na nazratie.

Kapitola 6

Postavenie a právna úprava centrálnej banky

Postavenie centrálnej banky

Kapitola 6

POSTAVENIE A PRÁVNA ÚPRAVA CENTRÁLNEJ BANKY

- zriadenie, právnu formu, základné úlohy slovenskej centrálnej banky,
- postavenie a pôsobnosť emisnej banky,
- konštrukciu orgánov centrálnej banky.

Podobne ako v iných trhových ekonomikách aj v podmienkach Slovenska, ktoré sa kontinuálne po zániku federálneho štátu vydalo na cestu ekonomickej transformácie momentom svojho vzniku v roku 1993 má centrálna banka významné a nezastupiteľné miesto. Jej postavenie, funkcie a ciele sú odlišné od ostatných bank.

Elementárnym poslaním centrálnej banky aj v slovenských podmienkach je makroekonomickej pôsobenie a v jeho rámci sa základným cieľom stala starostlivosť o zdravý menový vývoj.

Základ právneho postavenia slovenského centrálnego bankovníctva bol daný v špecifických podmienkach. Položil sa totiž ešte v čase neexistencie slovenskej štátnosti - prijatím Ústavy Slovenskej republiky počas existencie federatívneho štátu právneho usporiadania.

Článok 56 Ústavy Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. zakotvil zriadenie Národnej banky Slovenska.

Základná právna úprava, okrem článku Ústavy je potom v zákone č.566/1992 Zb. o Národnej banke Slovenska.

Okrem základnej právnej úpravy samotnej centrálnej banky jednotlivé jej oprávnenia a jej vzťahy k obchodným bankám vymedzuje podrobne zákon o bankách č. /2001 Z. z.

Zákon o Národnej banke Slovenska právne vymedzuje :

Národnú banku Slovenska – NBS zriadila zákonom č.566 z roku 1992 Zb. Národná rada Slovenskej republiky, ako jej najvyšší zvrchovaný orgán disponujúci originálnou štátou mocou odvodenou vo volbách od občanov Slovenskej republiky.

V § 1 zákona o NBS je uvedené: Zriaďuje sa Národná banka Slovenska ako emisná banka.

Aj jej základná forma je vymedzená uvedenými ustanoveniami zákona o NBS, podľa ktorého je právnickou osobou so sídlom v Bratislave, pričom sa nezapisuje do obchodného registra. Z tohto určenia jej právnej formy v zákone je potom jasné, že NBS nie je podnikateľským subjektom.

Zákon teda legislatívne vymedzuje **zriadenie a právnu formu** emisnej banky tak, aby to bola inštitúcia nezávislá tak ekonomicky, ako aj politicky. **Nezávislosť** daná Národnej banke Slovenska zákonom je ďalej prejavnená v nasledovných oblastiach:

- Nezávislosť **kompetenčná** predstavuje jeden zo základných predpokladov spôsobujúcich v tom, že emisná banka musí mať postačujúce kompetencie a prostriedky na skutočné vykonávanie svojej činnosti centrálnej banky štátu. V záujme realizácie tohto postuľátu je NBS legislatívne vybavená štandardnými kompetenciami najmä v oblasti plnenia funkcií pri zabezpečovaní stability meny, pri úprave a dozore nad bankovým systémom v štáte, v oblasti úpravy devizového hospodárenia, vo vzťahoch so štátom ako aj k zahraničným menovým a bankovým inštitúciám.

- Nezávislosť **kapitálová** predpokladá, aby bola banka báň vybavená dostatočnou výškou vlastných prostriedkov v podobe kapitálu, mechanizmov tvorby finančného hospodárenia v podobe zostavovania vlastného rozpočtu a náležitých fondov, príslušných separátnych väzieb na rozpočet štátu. Okrem vybavenia vlastným kapitáлом, čo je zabezpečené zo strany štátu je tento druh nezávislosti garantovaný aj režimom tvorby vlastného rozpočtu, príčom ide nielen o jeho zostavovanie, ale aj schvalovanie vlastným orgánom – Bankovou radou NBS.

-

- Nezávislosť **administrativna** prejavujúca sa mierou náležitej suverenity, do ktorej nie je dovolené zasahovať prostredníctvom prikazov, zákazov od orgánov štátnej exekutívnej. Tento druh nezávislosti sa prejavuje jednak v právnej forme samostatnou úpravou vzťahu NBS k vláde, podľa ktorej zabezpečuje plnenie svojich úloh nezávisle od pokynov vlády. To ale neznamená, že centrálna banka je úplne mimo plnenia vlastných úloh. Jej zákonná povinnosť totiž spočíva v podpore hospodárskej politiky vlády, prícom ale táto podpora je výsostne makroekonomickejho charakteru v záujme zabezpečenia stability slovenskej meny. Prepojenie exekutívnej s centrálnou bankou štátu je zabezpečené a) prostredníctvom účasti vládou povereného jej člena na zúčastňovať sanciu rokovania bankovej rady NBS s poradným hlasom. Emisná banka má ďalej povinnosť informovať vládu o záveroch rokovania a o prijatých rozhodnutiach. Táto povinnosť nie je zásahom do samostatnosti banky. Významnejšie potom je aj prácacentránej banky zaujímať stanoviská k návrhom predkladaným na rokovanie vlády, ktoré sadotykajú jej pôsobnosť, ako aj právo poradných funkcií voči vláde vo veciach menovej politiky a bankovníctva. Guvernér Narodnej banky Slovenska alebo v jeho nepričomnosťmi poverený viceguvernér sa zúčastňuje na zasadnutiach vlády.

- Nezávislosť **osobnosťná** by mala znamenať výsostne osobnostný prístup ku kresťaniu vrcholných predstaviteľov banky bez zásahu politickej moci štátu a taktiež ich inkompatibilitu ako aj nezločitelnosť funkcií v riadiacich orgánoch centrálnej banky s postami v zákonodarných a vládnych orgánov, ako v záujme zachovania objektivity rozhodovania banky báň nemožnosť zastávať pozicie v iných bankách.

Základné úlohy NBS ako centrálnej banky sú zákonne vymedzené v súlade so základným poslaním tejto banky v slovenskej ekonomike. Ide o tieto úlohy:

- emisia hotovostného obeživa,
- NBS je jedinou bankou štátu, ktorá má oprávnenie emitovať hotovostné peniaze, najmä bankovky a mince,
- pôsobiť ako banka pre ostatné banky,
- NBS vystupuje ako banka báň, čo znamená, že banky si môžu od centrálnej banky požičiavať peniaze vo forme uverov, ale na druhej strane môžu, napríam musia v centrálnej banke ukladať svoje depozíty. NBS môže preostať banky vykonávať aj ďalšie bankove operácie, ako napríklad clearingové zúčtovanie medzi bankami, obchody s devizami a pod.,
- vykonávať menovú politiku,
- pôsobiť ako banka štátu (vlády) – NBS vedie účty štátu, vystupuje ako jeho agent na finančnom trhu pri emisií štátnych cenných papierov, spravuje štátne dlh, spravuje menové rezervy štátu, je poradcом vlády v menových otázkach,
- vykonávať bankoviu reguláciu a bankový dohľad – NBS určuje podmienky pre podnikanie v oblasti bankovníctva a tým aj reguluje bankový trh., nad ktorým potom aj robi dohľad ako

FINANČNÉ PRÁVO

Postavenie centrálnej banky

kontrolu nad dodržiavaním určených podmienok, čím stráži zdravie celého bankového systému, príčom prijíma i opatrenia na zabezpečenie nápravy v prípade zistenia nedostatkov, ■ zastupovať štát v medzinárodných finančných a menových inštitúciách.

Postavenie a pôsobnosť Národnej banky Slovenska je dané predovšetkým zákonom o NBS, ktorý dáva aj v slovenských podmienkach legislatívny štandard pre centrálnu banku, tak ako je to garantované aj vo väčšine ľahvých ekonomik.

NBS však neplní len typickú bankové funkcie, ale má v tejto oblasti postavenie ústredného orgánu štátnej správy a z toho potom v zmysle príslušného ustanovenia (v tomto prípade článku 123) Ústavy Slovenskej republiky vyplýva pre Národnú banku oprávnenie vydávať všeobecne záväzne právne predpisy. Táto legislatívna aktivita Národnej banky Slovenska sa prejavuje v:

- predkladani návrhov zákonov v oblasti meny a peňažného obehu vláde,
- práve v súčinnosti ministerstvom financií dávať vláde návrhy zákonov v oblasti bankovníctva a devízového hospodárstva,
- možnosti vydávať vo vlastnej pôsobnosti opatrenia a rozhodnutia vyhlasované v Zbierke zákonov.

Samotný zákon o NBS (pričom niektoré otázky sú ďalej konkretizované v zákone o bankáčoch a devízovom zákone) upravuje rámec pôsobnosti Národnej banky Slovenska v nasledovných oblastiach:

3. Uskutočnenie obchodov Národnej banky Slovenska s bankami:

- ktorým viedie účty a prijíma vklady,
- od ktorých môže nakupovať alebo im predávať zmenky splatné do šiestich mesiacov odo dňa nákupu NBS,
- odktorých môže nakupovať alebo im predávať štátne dlhopisy alebo iné cenné papiere so štátom zárukou, splatné do jedného roka odo dňa ich nákupu NBS,
- ktorým môže poskytnúť raijac na šesť mesiacov tver zabezpečený cennými papiermi, štátnymi dlhopismi, alebo skladiskovými listami pre tovar hromadného charakteru plne poistený proti stratám a poškodeniu, ako aj inými majetkovými hodnotami,
- ktorým môže v záujme zachovania likvidity výnimocne poskytnúť krátkodobý tver a to na dobu najviac troch mesiacov.

1. Cenová stabilita je hlavnou úlohou NBS, z ktorej vychádza aj celá pôsobnosť centrálnej banky.
2. Emisia bankoviek a mincí, keď zákon výslovne ustanovuje výhradné právo Národnej banky Slovenska vydávať bankovky a mince, ako aj pamätné mince, ktoré sú zákonnými peniazmi.

- vedenie príjmových a výdavkových účtov štátneho rozpočtu, štátneho finančných aktív a pasíva štátnych účelových fondov, pričom platby z výdavkových účtov sa vykonávajú do výšky súhrnného zostatku na príjmových účtoch a súhrnný zostatok nemožno prečerpáť,
- poskytovanie Slovenskej republike krátkodobého úveru nákupom štátneho pokladničných poukážok splatných do troch mesiacov od ich nákupu, pričom tieto peňažné prostriedky štát použije na krytie výkyvov v hospodárení štátneho rozpočtu v priebehu roka, keď celkový stav týchto úverov kedykoľvek v priebehu roka nesmie prekročiť 5 % príjmov štátneho rozpočtu Slovenskej republiky v predchádzajúcom roku čerpania úveru,
- predaj štátnych dlhopisov a po dohode s ministerstvom financií a za dohodnutú odpalatu vykonávanie činností spojených so správou, splácaním a prevodom dlhopisov, ako aj s výplatou úrokov z týchto dlhopisov
- na usmernenie peňažného trhu vydávať, kúpovať a predávať obchodovateľné cenne papiere.

- 5. Pôsobnosť v devizovom hospodárstve** vypĺýva z postavenia centrálnej a emisnej banky v hospodársstve štátu a z hlavnej úlohy banky pri zabezpečovaní stability slovenskej meny. V tejto súvislosti zákon vybavuje NBS takýmito právomocami:
- vyhlasovať kurz slovenskej koruny k cudzim menám,
 - určovať cenu zlata v bankových operáciách Národnej banky,
 - uschovávať a spravovať menové rezervy zlatea v devízových prostriedkoch a disponovať s nimi,
 - obchodovala so zlatom a ostatnými devízovými hodnotami a vykonávať všetky druhy bankových obchodov s tuzemskými a zahraničnými bankami,

- určovať podmienky pre usmernenie platoobnej bilancie Slovenskej republiky a vyhlasovať ich opatrením v Zbierke zákonov,
- určovať podmienky pre obchod so zlatom a ostatnými devízovými hodnotami vykonávanými bankami inými osobami,
- vydávať cenné papiere znejúce na cudzu meno.

Okrem týchto právomoci je potrebné zdôrazniť úlohy NBS pri posudzovaní celkového stavu devízového hospodársstva tak, ako tieto vyplývajú najmä z devízových právnych noriem. V rámci týchto úloh pri nepriznivom vývoji platobnej bilancie, čo môže ohrozit platobnú schopnosť voči zahraničiu alebo vnútornú menovú rovnováhu, je oprávnená centrálna banka podať vláde návrh na vyhlásenie stavu v devízovom hospodársstve štátu. V devízovom hospodársstve pôsobi NBS tiež ako devízový orgán. Z tejto jej pôsobnosti vyplýva:

- riadenie devízovoprávnych vzáťahov, ktoré sa sústredia na
- povolenie činnosť prostredníctvom udelenia povolení bankám a pobočkám zahraničných bank, udelenia licencii a povolení, ako aj vyjadrovanie sa k vydávaniu koncesných listín na zmenárenskú činnosť,
- legislatívnu aktivitu určenú vydávaním všeobecne záväzných predpisov upravujúcich podmienky pre aktivity subjektov v devízovej oblasti,
- devízová kontrola, v rámci ktorej NBS ako devízový orgán kontroluje plnenie a dodržiavanie devízových predpisov, konkrétné Devízového zákona a jehovykonalacích predpisov. V prípade zistenia porušenia devízových predpisov ukladá NBS sankcie.

FINANČNÉ PRÁVO

Postavenie centrálnej banky

6. Pôsobnosť voči ostatným bankám ako banka báňk
sa prejavuje prostredníctvom:

- povolovacej,
- riadiacej,
- kontrolnej

činnosti všetkých obchodných bank.

Pôsobnosť Národnej banky v tomto okruhu jej pôsobnosti sa prejavuje najmä v rámci **bankového dohľadu**, ktorý sa orientuje na činnosť báňky a bezpečné fungovanie bankového systému a na činnosť iných osôb než báňk (napríklad Fond ochrany vkladov).

Ad 1)

Pri zv. povolovacej činnosti na založenie banky a na výkon bankových činností centrálna banka vychádza zo žiadosti o povolenie pôsobiť ako banka, ktorú jej predkladá záujemca a ktorá musí spĺňať kritériá postavené NBS v osobitnom normatívnom akte banky.

Ad 2)

Pvoradé oprávnenia v rámci riadiacej činnosti a dozoru nad dodržiavaním stanovených podmienok sú týkajú určovania pravidiel podnikania pre obchodné banky.

V tomto smere ide najmä o určovanie:

- a) zavedenie nútenej správy,

- úverových limitov,
- pravidiel kapitálovej primeranosti, likvidity a bezpečnej prevádzky,
- stropov ľurokových sadzieb,
- podmienok obchodovania s devizovými hodnotami,
- pravidiel poskytovania hypoteckárnych úverov,
- povinných minimálnych rezav.

Ide tu o ekonomický prístup k bankovému podnikaniu, ktorý však má charakter normatívnej právej úpravy zo strany NBS a tak je významným prameňom bankového práva. Ide o právne normy, ktoré majú štruktúru právej normy a okrem hypotézy, dispozicie obsahujú aj sankcie za ich nedodržanie.

Ad 3)

Kontrolná činnosť NBS smeruje k:

- kontrole dodržiavania opatrení vydaných NBS,
- ukladaniu sankcii a opatrení na nápravu zistených nedostatkov.

V rámci kontrolnej činnosti je NBS oprávnená ukladať opatrenia v podobe sankcii. Najzávažnejšími opatreniami, ktoré môže centrálna banka použiť pri riešení závažnej situácie v obchodnej banke je:

FINANČNÉ PRÁVO

Postavenie centrálnej banky

b) odobratie povolenia na výkon bankových činností

7. Univerzálne pôsobnosti sa týkajú:

- riadenia hotovostného preňazného obehu a po dohode s ministerstvom financií môže NBS ustanoviť vykonávacím predpisom prípady, kedy nemožno platiť v hotovosti,
- ustanovenia prostredníctvom vykonávacieho predpisu rámcových zásad platobného styku medzi bankami a zúčtovania na účtoch v bankách,
- ustanovenia spôsobu používania platobných prostriedkov bank v platobnom styku,
- vedenia registra cenných papierov emisovaných Slovenskou republikou,
- vedenia evidencie zastúpení zahraničných bank a finančných inštitúcií pôsobiacich na území Slovenskej republiky,
- uzavíeraťa platobných a iných dohôd so zahraničnými bankami a medzinárodnými finančnými inštitúciami
- koordinovania rozvoja bankového informačného systému, pričom môže centrálna banka prostredníctvom vykonávacieho predpisu ustanoviť zásady bankového informačného systému,
- vykonávania investičnej a obchodnej činnosti v rozsahu nevyhnutnom na zabezpečenie činnosti NBS.

Banková rada je zložená z najvyšších riadiacich postov banky. Konkrétnie sú jej členmi guvernér NBS, dva viceguvernéri, dva vrchní riadiťelia a ďalší tria členovia.

Pôsobnosť a činnosť, ktoré vykonáva NBS ako centrálna banka a základný stupeň bankovej sústavy sa realizujú prostredníctvom Jej orgánov.

Zákon o Národnej banke Slovenska legislatívne upravuje postavenie a pôsobnosť vrcholných orgánov, najmä bankovej rady. **Banková rada** je najvyšším riadiacim orgánom, ktorého poslaním je určovať menovú politiku a nástroje na jej uskutočnenie a súčasne rozhoduje o menových opatreniach NBS. Tento najvyšší bankový orgán má ďalšie množstvo právomoci, pričom zákon demonštratívne určuje najmä kompetencie pri:

- ustanovovaní zásad činnosti a obchodov NBS,

- schvalovani jej rozpočtu,

- ustanovovani organizačného usporiadania,

- ustanovovani druhov fondov, ich výšky a použitia,

- ustanovovanie rozsahu úverov na krytie výdakov v hospodareni štátneho rozpočtu, vrátane pravidel emisie,

- ustanovovanie platových a iných náležitostí guvernéra a viceguvernérov banky,

- udeľovanie súhlasu s pôsobením zamestnancov banky v riadiacich, dozorčích a kontrolných orgánoch obchodných spoločností a bank,

- schvaľovani rokovacieho poriadku bankovej rady.

Význam postu guvernéra NBS a obidvoch viceguvernérov je podčiarknutý aj spôsobom obsadzovania tejto pozície. Do ich vymenovania sú totiž zainteresované všetky tri najvyššie ústavné orgány, keď ich vymenuva a odcvoláva prezident republiky, na návrh vlády a po schválení Národnou radou.

FINANČNÉ PRÁVO

Postavenie centrálnej banky

Vrchných riaditeľov banky, ako aj všetkých ostatných členov Bankovej rady vymeruva a odvolovala vláda na návrh guvernéra.

Funkčné obdobie guvernéra, viceguvernérov, a vrchných riaditeľov je šestročné. U ostatných členov bankovej rady ide o štvorročné obdobie. Zákonné obmedzenia členstva v bankovej rade spočívajú v dvoch funkčných obdobiach nasledujúcich za sebou.

S členstvom v bankovej rade je nezlučiteľná funkcia poslancu parlamentu, členstvo vo vláde, členstvo v riadiacich orgánoch, dozorných a kontrolných orgánoch iných bánk, obchodných spoločností a podnikatelských subjektov vôbec.

Zánik členstva v bankovej rade je viazaný na vzdanie sa funkcie na vlastnú žiadosť člena, ktorá musí byť odovzdaná bankovej rade a na odvolanie z funkcie na základe v zákone vymenovaných dôvodov. Sú nim pravoplatné odsúdenie za trestný čin, návrh bankovej rady, v prípade straty schopnosti jej člena vykonávať túto funkciu a v prípade, že člen bankovej rady bol zvolený za poslance parlamentu, stal sa členom vlády, či nastúpil do riadiacich alebo kontrolných orgánov iných subjektov.

Rokovaniu bankovej rady predsedá guvernér banky, v jeho neprítomnosti nim poverený viceguvernér. Banková rada prijíma svoje rozhodnutia väčšinou hlasov všetkých členov. Je uznaňaná schopná, ak je pritomný guvernér alebo nim poverený predsedajúci viceguvernér a aspoň ďalší traja členovia. Pri rovnosti hlasov rozhoduje hlas predsedajúceho. Rokovaci poriadok bankovej rady môže ustanoviť prípady, kedy je na priatie rozhodnutia potrebný súhlas všetkých jej členov, prípadne ustanoviť inú majoritu pri hlasovaní. Člen bankovej rady môže písomne splnomocniť iného člena bankovej rady, aby ho zastupoval na rokovaní a hlasovaní.

Národnú banku zastupuje návonenok jej guvernör. O neodkladných veciach, ktoré inak podliehajú schváleniu bankovej rady,

môže rozhodnúť guvernér spolu s dvoma viceguvernérmi, príčom takéto rozhodnutie je možné prijať len v prípade ich jedno-myselného súhlasu, avšak takéto rozhodnutia prerokúva na nasledujúcom zasadnutí banková rada, ktorá ich buď schváli alebo zruší.

Kapitola 7

PRÁVNA ÚPRAVA FINANČNÉHO TRHU A JEHO NÁSTROJOV

Kapitola 7

Právna úprava finančného trhu a jeho nástrojov

Finančný trh je veľmi rozsiahly, pričom jeho základné členenie vychádza zo rozdeľenia na peňažný trh a na trh kapitálový. Finančný trh a jeho jednotlivé súčasti pre svoje účinné fungovanie používajú v praxi konkrétné nástroje. Za nástroj finančného trhu možno označiť mechanizmus získavania peňažných prostriedkov, a ich využívanie v záujme efektívneho hospodárenia s peňažnými prostriedkami v prospech ich vlastníkov.

Deleniu samotných finančných trhov na peňažné a kapitálové musí takto byť podriadené aj členenie nástrojov finančného trhu. Znamená to, že aj v súvislosti s priblížením právnej úpravy nástrojov finančného trhu možno vychádzať:

- z právnej úpravy nástrojov peňažného trhu
- z právnej úpravy nástrojov kapitálového trhu

1. Právna úprava nástrojov peňažného trhu

Pokladničné poukážky

Ide o krátkodobé, úverové, diskontované cenné papiere, ktoré sú splatné do jedného roka. Na slovenskom peňažnom trhu sú emitované v dematerializovanej podobe.

Pokladničné poukážky na slovenskom peňažnom trhu možno členiť z hľadiska emítenta na:

FINANČNÉ PRÁVO

Právna úprava finančného trhu

- štátne pokladničné poukážky
- pokladničné poukážky Národnej banky Slovenska

Štátne pokladničné poukážky emituje Ministerstvo financií na krytie krátkodobého deficitu štátneho rozpočtu. Právny základ pre vydávanie štátnych pokladničných poukážok kladie zákon o rozpočtových pravidlach č. 303/1995 Z. z. a zákon o cenných papieroch. Sú určené na preklenutie dočasného nedostatku medzi príjmi a výdavkami štátneho rozpočtu v rozpočtovom roku, ale aj na krytie pokladničného schodku štátneho rozpočtu vykázaného k 31. decembru rozpočtového roka až do vyriešenia úhrady tohto schodku.

Agentom predaja štátnych pokladničných poukážok je Národná banka Slovenska. Primárny predaj štátnych pokladničných poukážok sa vykonáva najčastejšie aukčným spôsobom:

- americkou aukciou, pri ktorej sa uspokojujú akceptované objednávky na požadovaný výnos,
- holandskou aukciou, pri ktorej sa akceptované objednávky uspokojujú za najvyšší akceptovaný výnos.

Pokladničné poukážky Národnej banky Slovenska emituje centrálna banka. Sú jedným z nástrojov na riadenie likvidity v bankovom sektore.

Všeobecne sú pokladničné poukážky obchodovateľné cenné papiere, ktoré majú vysokú likviditu, takmer žiadne riziko, a preto aj vynos je nižší ako z iných cenných papierov. Výhodou týchto krátkodobých cenných papierov je to, že ich vlastníkom i džžníkom umožňujú rýchlu reakciu na tempo rastu inflácie a úrokových mieru. V USA a vo Veľkej Británii sú známe pod názvom treasury bills.

Pokladničné poukážky sa predávajú s diskontom pod nominálnu hodnotu. Nominalnú hodnotu dostane až posledný majiteľ v lehote ich splatnosti. Výnos pri tomto druhu cenných papierov je dariv rozdielom medzi kúpnou cenou a nominálnou hodnotou.

Zmenky

Zmenka a šek nie sú výsostné inštitúty práva finančného trhu. Svojou podstatou a najmä hojnosťou výskytu a aplikácie v subjektoch finančného trhu a v ich praxi sú používané častejšie ako inde a napríklad len banky majú aj najprepracovanejšiu vnitrobankovú legislatívnu zmeniek a šekov.

Problematika skúmania práva finančného trhu by preto bez aspoň základného ponoru do otázok zmeniek a šekov nebola komplexná. Zmenky začali vznikať asi od 12. až 13. storočia na území dnešného Talianska. Ich používanie sa rýchle rozšírilo do teritórií Francúzska, Anglicka, do prístavov severnej Európy, neskôr do mest nemeckého vnitrozemia, Španielska a na naše územie. Pôvodnou formou zmenky bola dnešná vlastná zmenka až neskôr zmenka cudzia.

Šek vznikol do určitej miery ako samostatný druh cudzej zmenky. Prvé začiatky šeku boli položené v Anglicku avšak k jeho vývoju došlo až v 19. storočí. Významným predelom vo vývoji zmeniek a šekov boli ich prvé právne úpravy, ktoré nastali postupne od poslednej štvrtiny 19. storočia.

V 20. storočí sa začalo prejavovať uistie zlepšiť v medzinárodnom meradle právnu úpravu týchto dvoch inštrumentov. Čo to vlastne sú zmenky a šeky? Ich skúmaním sa zaoberá odvetvie zmenkového a šekového práva. A tak pre tieto účely len veľmi striučná charakteristika.

Zmenky a šeky sú osobitné listiny, z ktorých ich právoplatnému majiteľovi vyplýva právo na zaplatenie peňažnej pohľadávky vo výške, ktorá je na nich uvedená a smerujú voči osobe, ktorá na tejto listine prejavila svoju vôľu prevziať záväzok, čo potvrdila aj svojim podpisom.

Nárok majiteľa a záväzok dlužníka sú prevolené do zmenkovej alebo šekovej listiny a s jej zánikom zaniká tak zmenkový alebo šekový nárok, ako aj zmenkový, resp. šekový záväzok.

Šeky sa používajú predovšetkým ako platobný prostriedok a zmenky slúžia na ziskanie finančných prostriedkov krátkodobého charakteru a tak ich charakter má úverovú podobu. Základným poslaním a charakteristikou sú to teda inštitúty veľmi podobne inštitútom bankového práva, t.j. najmä úveru.

Zmenky a šeky najmä v európskych podmienkach dosiahli základ unifikácie pred sedemdesiatimi rokmi v podobe Ženevských dohôvorov uzavorených v roku 1930, najmä Dohovorom o jednotnom zmenkovom práve a Dohovorom o jednotnom šekovom práve. Dohovory podpisali európske kontinentálne štaty (okrem Veľkej Británie) a následne ich prenesli do vnútrostánej pravnej úpravy.

Bývalá Československá republika podpísala ženevské dohody, pričom ich hneď neratifikovala. Stalo sa tak až prijatím zmenkového a šekového zákona č. 191/1950 Zb., ktorý po vzniku samostatnej Slovenskej republiky sa stal súčasťou jej právneho poriadku.

Zmenkový a šekový zákon má zaujímavú štruktúru, ktorú v iných zákonoch nenachádzame. Má tri články, z ktorých každý ma svoje paragrafovanie, takže máme v nôm trikrát paragrapy označené 1, 2, atď. Článok I. sa nazýva „Zmenka“ a zakotvuje právny režim zmeniek, článok II. pod názvom „Šek“ obsahuje úpravu šekov a III. článkom sú „Spoločné ustanovenia“ obsahujúce aj záverečné a prechodné ustanovenia.

Zmenka a šek sú cennými papiermi prevoditeľnými rubopisom (indosamentom). Sú to také papiere, na ktorých je menovite

vyznačená osoba, ktorá je oprávnená uplatňovať nárok zo záväzku. Oprávnená osoba je uvedená buď ako prvá oprávnená osoba alebo svoje oprávnenie odvija od prvej oprávnenej osoby na základe osobitného úkonu, ktorý sa nazýva rubopus (indosament), pretože písomné označenie ďalšej osoby sa spravidla robí na rube zmenky alebo šeku.

Rubopus, teda prevod vykoná veriteľ oprávnený z cenného papiera vtedy, keď sa má plnenie nároku vykonáť v prospech ďalšej osoby. Osoba, ktorá rubopus vystavila je **indosatár** a osoba v prospech ktorej sa rubopus vystavil je **indosatár**.

Rubopus zabezpečuje obej cenného papiera. Na uplatnenie nároku z lakového záväzku je potrebné predložiť listinu, v ktorej je toto právo uvedené. Túto listinu musí predložiť oprávnený majiteľ. Je ním bud' jej prvý nadobúdateľ alebo ten, kto sa preukáže nepretržitým radom rubopisom.

Spôsobilosť byť nositeľmi práv a povinností, vyplývajúcich zo zmeniek a šekov, vychádza zo všeobecnej pravnej spôsobilosti ako fyzických, tak aj právnických osôb.

Pri zmenkach a šekoch rozoznávame **aktívnu a pasívnu spôsobilosť**. Aktívnu zmenkovou a šekovou spôsobilosťou je spôsobilosť mať práva z cenného papiera a súčasne vlastným konaním nadobúdať práva zo zmenky a šeku. Pasívnu spôsobilosťou je spôsobilosť niesť povinnosti, spojené so zmenkovým a šekovým vyhlásením a spôsobilosť svojim konaním, ale aj absenciou konania, teda opomenutím prijať povinnosť zo zmenky, resp. šeku. Jednoduchšie povedané aktívna spôsobilosť je spôsobilosť na práva a pasívna spôsobilosť je spôsobilosť na povinnosti.

Na zmenkovú a šekovú spôsobilosť mať práva a povinnosti sa vzťahuje všeobecná úprava občianskeho práva, priznaná každej fyzickej osobe pri narodení a právnickej osobe pri jej vzniku zápisom do obchodného registra.

Spôsobilosť konat na základe zmeniek a šekov má ten, kto je spôsobilý zavázovať sa svojim konaním. Tu je opäť relevantná

spôsobilosť podľa občianskeho práva a to pre fyzické osoby v zásade dovršením csemnásteho roku veku a právnickej osoby pri svojom vzniku.

Zmenkové a šekové úkony sú právnymi úkonnimi písomnými, príčom sú sústredne viazané na existenciu materiálnej – listinnej podoby zmenky alebo šeku formou zápisov podpisanych príslušnou fyzickou alebo právnickou osobou.

Podpis je absolutnou podmienkou platnosti zmenkových a šekových právnych úkonov a musí íst o podpis vlastnoručný. Vôbec nte je prípustná možnosť nahradenia podpisu mechanickými prostriedkami, s výnimkou podpisu osôb, ktoré z dôvodov či už vzdelanostných alebo fyzických indispozícií sa nemôžu podpisyovať a tak ich podpis môže nahradiť notárska zápisnica.

Právnické osoby musia pri svojich zmenkových a šekových právnych úkonoch používať svoje obchodné meno, príčom pri právnických osobách koná štatutárny orgán.

Na základe plnomocenstva je dovolené pri zmenkových a šekových právnych úkonoch aj zastúpenie, ktorého obsah musí byť jednoznačný a musí mať písomnú podobu. Inak aj v prípade zastupovania platia všeobecné občiansko-právne a obchodné právne úpravy.

Depozitné certifikáty

Depozitné certifikáty sú určité formou terminované vklady, príčom majú formu cenného papiera a možno s nimi obchodoval, aj keď banky ich obchodovateľnosť obmedzujú. Majiteľ depozitného certifikátu dostane vklad v termíne jeho splatnosti. V praxi našich bánk sa nazývajú vkladové certifikáty resp. vkladové lístky. Banky ich vydávajú so splatnosťou niekoľko mesiacov ale aj až dva roky. Vydávajú sa v rôznych hodnotách. Právny rámc pre depozitné certifikáty je položený v § 787 Občianskeho zákona a v zákone č. 600/1992 Zb. o cenných papieroch.

Depozitné certifikáty majú pre banku veľký význam, pretože prostredníctvom nich sa banka obracia nielen na svoju tradičnú bankovú klientelu. Prostredníctvom nich sa ziskavajú stabilnejšie zdroje, ktoré môže banka využiť. Oproti termínovaným vkladom majú tú výhodu, že ich nemôžu v žiadnom prípade pred termínom splatnosti vybrať. Vkladové certifikáty majú spoločné nisy:

- sú platným dokumentom banky, ktorý potvrdzuje prijatie vkladu od právnických alebo fyzických osôb,
- sú spravidla vyplácané na doručiteľa - kto ich predloží, tomu banka vyplati v dohodutej lehote príslušnú sumu vrátane úrokov,
- sú väčšinou prevediteľné na inú osobu, je možné ich darovať, prípadne dedit,
- úroky sú vyplácané väčšinou jednorazovo – súčasne s vkladom, najneskôr v deň ich splatnosti,
- v prípade ich poškodenia, straty alebo umorenia môže majiteľ za podmienok určených bankou požiadať o ich umorenie,
- úrokové sadzby sú spravidla určené ako ročné, pevným percentom a sú odstúpňované podľa dĺžky trvania vkladu s uprednostnením dlhodebejších vkladov.

Úroky z depozitných a vkladových certifikátov sa stanovujú na základe úrokových sadzieb platných pri ich vystavení. Zmena úrokových sadzieb sa ich nedotyka a tak až do termínu ich platnosti platiť pôvodné úrokové sadzby. Ide o vklady pre banku výhodne pri narastajúcej inflácii, keď narasta aj priemerná úroková sadza, ale vklady ziskané prostredníctvom depozitných certifikátov zostavajú stále rovnako úročené. Pre bankového klienta ide o výhodné vklady, pretože ak priemerná úroková miera

klesá, úroková sadzba pri depozitných certifikátoch ostáva na určitej úrovni, ktorá je vyššia ako priemerná,

Úvery

Rôzne právne systémy pristupujú k tomuto inštitútu differencovane. Úver je veľmi starý inštitút. Je zakotvený aj v knihe kníh – Písme svätom – Starom ale aj Novom zákone. Napr. v knihe Exodus sa naznačuje základný zákon Izraelitov a najhlavnejšie zákony týkajúce sa nielen života náboženského ale aj mrvného a spoločenského. V zvláštých ustanoveniach tejto knihy je uvedené „ak požičias niekomu z môjho ľudu chudobnému, ktorý je pri tebe, peniaze, nezachovaj sa k nemu ako vydierač. Nežiadaj od neho úroky“. Alebo zaujmavé je ustanovenie v Deutoronomiu o tom, že „ani peniaze, obilie, ani hociakú inú vec nesmies požičiavať na úrok svojmu bratovi, len cudzincovi“. Je pochopiteľné, že v tomto období išlo najmä o morálne apelácie. Právne rámce až úveru položilo až neskôr Rímske právo a potom trhová ekonomika v čase začiatkov kapitalizmu.

V anglickom práve sa úver ponima tak, že ho je možné nadobudnúť iba jednou z dvoch form. Bud' ako požičku peňazi, alebo ako odklad platenia, pričom požička peňazi sa charakterizuje ako výplata dlžníkovi alebo tretej strane na dlžníkovu žiadosť. Francúzske právo k úveru pristupuje ako k požičke peňazi s tým, že zmluva uzavretá medzi bankou a klientom v písomnej forme je iba slúbom o uzavretí budúcej zmluvy a zmluva o požičke v súlade s jej reálou povahou vzniká až samotným poskytnutím peňazi.

Inštitút úveru sa v praxi uplatňuje ako jeden zo zmluvnych vzťahov. Úverová zmluva patrí k základným inštitúciam trhovej ekonomiky. Je priznačná tým, že patrí medzi bankové zmluvy, hoci ak nie je prijatý bankový monopol na úver, prekračuje hranice

bankových operácií. Úverová zmluva sa vyskytuje v ekonomike azda najčastejšie zo všetkých. Všeobecne platná zmluva o úvere neexistuje. Podslata úveru je v časovom rozlišení medzi poskytnutím peňiaza a protiplnenia. Úver nebyva obmedzený len na peňiaze. Medzi úverové operácie sa zaraduje napríklad aj leasing. Na princípe požičania peňazí spocíva aj Faktoring.

Zmluva o úveru zakladá záväzkový vzťah, ktorý nie je možné zrušiť len na poskytnutie peňazí. Základnou povinnosťou poskytovateľa úveru je poskytnutie peňiaze potom, ako bude o ne požadaný. Bankový úver je vždy koncipovaný ako osobitný zmluvný typ.

Pojmovo veľmi jasne vymedzuje úver taliansky občiansky zákoník, ktorý v čl. 1842 a nasl. obsahuje úpravu úverovej zmluvy. Otvorenie bankového úveru zakladá záväzok banky pripraviť a uchovávať pre druhú zmluvnú stranu určitu peňaznú časťku na určitý čas alebo na dobu neurčitu. Druhá zmluvná strana má možnosť čerpáť v tomto čase úver, ktorý môže čerpáť aj po časťach.

V našom právnom poriadku bola úprava úveru už v Hospodárskom zákoníku, ktorý ale úverovú zmluvu nedefinoval.

Základná právna úprava úveru v slovenskom právnom poriadku je v zákone o bankách, ktorý v § 1 vymedzuje úver ako vakejkoľvek formu dočasne poskytnuté prejažné prostriedky.

Podrobnejšie sú už ustanovenia v Obchodnom zákoníku v §§ 497 – 507. Podľa charakteristiky tu uvedenej sa zmluvou o úvere zaväzujú vrátiť, že na požiadanie dlžníka poskytne v jeho prospech peňažné prostriedky do určitej čiastky, a dlžník sa zaväzuje poskytnutie prejažné prostriedky vrátiť a zaplatiť úroky. (§ 497 Obchodného zákoníka)

Bankové úvery tak ako ich používajú naše komerčné banky, ale aj podľa skúseností z iných bank možno deliť z rôznych hľadišť a to:

- podľa druhov bankových operácií,
 - velké komerčné úvery,
 - konzorciálne úvery,
 - devizové úvery,
 - hypoteckárne úvery,
 - spotrebne úvery,
 - úverové prísľuby,
 - bankové záruky- avalské úvery,
 - zamerikové úvery.
 - podľa času,
 - krátkodobé s lehotou splatnosti do 1 roku,
 - strednodobé so splatnosťou do 4 rokov,
 - dlhodobé so splatnosťou nad 4 roky.
 - podľa účelu, na ktorý sa poskytujú,
 - prevádzkové,
 - prekľehovacie – na obežné prostriedky,
 - na pohľadávky,
 - na nákup tovaru,
 - na finančné investície,
 - investičné
 - podľa subjektov, ktoré ich poskytujú.
 - poskytované centrálnymi bankami bankám obchodným,
 - poskytované centrálnou bankou štátu,
- Kapitálový trh je časťou finančného trhu, v ktorom sa sústredzuju tzv. „dlhé peniaze“ v podobe kapitálu určeného na financovanie investícii. Na kapitálový trh je v ekonomickej praxi často veľmi rozšírený pohľad, pretože za kapitálový trh sa považuje len trh cenných papierov alebo trh akcií. Prítom nie so všetkými cennými papiermi sa obchaduje na kapitálovom trhu a taktiež okrem akcií vystupujú na kapitálovom trhu aj iné podielové cenné papiere. Na trhu cenných papierov môže emitent získať peňažné prostriedky na financovanie investícii na primárnom trhu, ktoré sú určené na obchodovanie s novými emisiemi cenných papierov uvádzaných na trh po prvýkrát. Ich hlavnou funkciou je pomôcť získať peňažný kapitol na výstavbu budov, zariadení, nových technológií, zásob a pod. Okrem primárnych trhov existujú ešte kapitálové trhy sekundárne, kde sa predávajú a kupujú cenné papiere vydané už skôr. Tako je potom zmyslom sekundárnych kapitálových trhov umožniť premennu nástroja kapitálového trhu na hotovosť.

FINANČNÉ PRÁVO

Právna úprava finančného trhu

Z uvedeného tela vyplýva, že zmyslom nástrojov kapitálového trhu je zabezpečiť dlhodobé finančné zdroje. Toto poslanie majú:

- a) úverové cenné papiere
- b) majetkové cenné papiere

a) Úverové cenné papiere

Z hľadiska členenia kapitálových trhov je možné v súvislosti s touto kategóriou nástrojov kapitálového trhu podciarknuť skutočnosť, že v tejto oblasti trhu vzniká vzťah medzi subjektmi finančného trhu, v ktorom sa predpokladá vrátenie investovaných peňažných prostriedkov a z hľadiska právneho tu vzniká obligačný vzťah – dlužnícky vzťah. Priznáčná pre tento vzťah je emitentova – investorova povinnosť po uplynutí vopred dohodnutého času vrátiť aj investorovi – veriteľovi jeho prostriedky a priebežne mu platiť aj výnos z týchto investovaných prostriedkov.

V ekonomickej literatúre je rôzne členenie úverových cenných papierov. Z pohľadu práva finančného trhu možno medzi úverové cenné papiere zaradovať:

- a) dlhopisy
- b) hypoteckáne záložné listy
- c) štátne dlhopisy
- d) komunálne obligácie
- e) zamestnanecké obligácie
- f) skladističné a tovarové záložné listy
- g) vkladové listy

Podrobnejšie o týchto družiných cenných papierov bolo uvedené v časti o obchodnom práve.

b) Majetkové cenné papiere

Na rozdiel od úverových cenných papierov vyznačujúcich sa veriteľsko-dlužníckym vzťahom pripokladajúcim vrátenie investícii, pri majetkových cenných papieroch ide o situáciu, v ktorej sa investor majetkovo podielá na svojej investícii. Z hľadiska práva mu vzniká spoluúlastnický vzťah na majetku, do ktorého investoval. Znamená to, že ako spoluúlastník v prípade efektívneho hospodárenia podnikateľského subjektu, do ktorého investoval svoje peňažné prostriedky má nárok na výnosy zo svojej investície. Právne preto znamenajú majetkové cenné papiere, že ich majitel je spoluúlastník, ktorý sa podielá na výnosoch spojených s vlastnením takýchto cenných papierov.

V zmysle slovenského práva sú majetkovými cennými papiermi:

- a) akcie
- b) podielové listy
- c) družstevné podielnické listy

Kapitola 8

PRÁVNA ÚPRAVA SUBJEKTOV FINANČNÉHO TRHU, KOMERČNÝCH BÁNK, POISŤOVNÍ, DOPLINKOVÝCH DÔCHODKOVÝCH POISŤOVNÍ

V ekonomickej teoretickej literatúre sa rozsiahlo opisuje o tom, ako sa nástroje finančného trhu uvádzajú do praxe. Používajú ich subjekty finančného trhu nazývané finanční sprostredkovateľia.

K vzniku finančných sprostredkovateľov viedla vrodenná slabosť finančného trhu. Subjekt, ktorý presuva peniaze od tých, ktorí ich majú, k tým, ktorí ich potrebujú, sa nazýva finančný sprostredkovateľ. Stojí medzi tými, čo disponujú kapitálom (veriteľom) a tým, kto si chce požičať (džžníkom). Finančný sprostredkovateľ si vlastne požičiava peniaze od veriteľov, ktoré potom on požičiava džžníkom. Samozrejme, že finanční sprostredkovatelia nepresilávajú prostriedky od veriteľov k džžníkom pre nejakú zábavu. Robia to preto, aby samotní profitovali. Z požičaných peňazí učítajú väčší úrok, ako platia za požičanie si týchto peňazí. Tu sa niekto môže opýtať na čo potrebujeme finančných sprostredkovateľov. Tým najzákladnejším dôvodom je skutočnosť, že v ekonomike existujú podstatne informačné a transakčné náklady, ktoré by si tí, ktorí potrebujú umiestniť kapitál a tí, ktorí ho potrebujú získať, nemohli dovoliť. Z časového, či profesionálneho hľadiska a iných dôvodov.

Je mnoho ekonomických pohľadov na členenie finančných sprostredkovateľov. Veľmi lapidárne o nich pojednáva americký ekonóm Frederic S. Mishkin v díle Ekonomia peňazí, bankovníctva a finančných trhov.

Právna úprava subjektov finančného trhu, komerčných bánk, poisťovní, doplnkových dochodkových poisťovní

Podľa neho existujú tri kategórie finančných sprostredkovateľov:

- Depozitné inštitúcie, o ktorých sa hovorí zriedkodušene ako o bankách, t. j. o finančných sprostredkovateľoch, ktorí prijímajú vklady od jednotlivca inštitúcia a poskytujú pôžičky. Ide o banky, sporiteľne vrátane stavebných a vzájomných a o úverové družstvá.
- Zmluvné sporiteľné inštitúcie, kam patria poisťovacie spoločnosti a penzijné fony, ktoré ziskavajú peňažné prostriedky v pravidelných intervaloch na zmluvnom základe. Súčasne s presnostou môžu predpovedať, kolko budúmusieť v budúcnosti vyplatiť na pojistnom plnení a tak sa väčšinou nemusia obávať straty, tak ako depozitné inštitúcie.
- Investiční sprostredkovatelia, sú reprezentovaní ostatnými subjektami umožňujúcimi presun peňažných prostriedkov t. j. burzy, finančné spoločnosti, vzäomné fony, príčom najčastejšie presúvajú periaze cez rôzne formy cenných papierov.

1. Komercné banky

Charakteristika obchodných bank

Obchodné banky sú jednoducho povedané inštitúcie, ktoré obchoduju s peniazmi. Základnými operáciami, ktoré vykonávajú sú operácie **depozitné** – zhromažďovanie vkladov a **úverové** – poskytovanie úverov. Pojem „obchodná banka“ je ale pojmom veľmi všeobecným, ktorý v sebe zahrňa rôzne druhy a typy bank. V trhových ekonomikách nemajú v podstate u týchto dvoch druhov operácií nijaké obmedzenia.

Obchodné banky sú základným článkom bankových systémov a ich rozchodu sú kľetmi sú veľké a stredne priemyselné a obchodné spoločnosti.

Majú v bankovej súštave odlišné postavenie ako banky centrálné. Poskytuju služby podnikateľskému sektoru, obyvateľstvu, samosprávnym orgánom, skratka všetkým právnickým a fyzickým osobám na komerčnej báze. Znamená to, že sú zamerané podnikateľskej s cieľom dosahovať zisk, hoci popri tom ich zmyslom je uspokojovať potreby svojich klientov, podpora podnikateľských aktivít v určitých oblastiach, prípadne pre vybrany okruh klientov.

Obchodné banky sú veľmi adaptabilné na zmeny podmienok, najmä požiadaviek klientov a v podstate možno vo všetkých bez výnimky konštatovať vysoký stupeň zapojenia výpočtovej techniky do bankových operácií a ich elektronizáciu, rýchly rozvoj nových platobných a úverových inštrumentov a profesionálny prístup ku klientom.

Členenie obchodných bank

Obchodné banky môžeme členiť z rôznych hľadišť:

- podľa druhu vlastníctva
- podľa druhu ich činnosti

Z hľadiska vlastníctva môžu vystupovať v týchto formách:

- ako štátne banky,
- ako družtevne subjekty,
- ako obchodné spoločnosti vystupujúce ako sukromné vlastníctvo fyzických alebo právnických osôb.

Štátne banky

- ide o banky, ktoré sú v úplnom alebo čiastočnom vlastníctve štátu, aby však štát mohol vlastnícky rozhodovať v týchto bankách, musí ísť o väčšinový podiel na základnom imani týchto bank. Väčšinou sú to banky, ktorých cieľom je zabezpečovať presadenie štátnych záujmov v určitých oblastiach, prípadne sa zaoberejú poskytovaním bankových služieb, ktoré sú pre iné banky z podnikateľského hľadiska málo respektíveabsolutne nezaujímavé.

Družstevné banky

- ich založenie vychádza z podielového družstevného vlastníctva. Na ľačastejšie sa vo svojom podnikaní orientujú na svojpomocné hospodárenie. Tieto banky majú väčšinou len strednú veľkosť.

Súkromné banky

- sú najčastejšou formou obchodnej banky a takto aj najväčšou zložkou bankovej sústavy. Je to vlastne základná forma bankového podnikania. Ich formy môžu byť:
 - banka jedného majiteľa,
 - spoločnosti s ručením obmedzeným,
 - akciové spoločnosti.

Pri spoločnostiach s ručením obmedzeným ručia majitelia podobne ako v iných spoločnostiach tejto formy určitou vymedzenou časťou svojho majetku. Táto forma bankového podnikania je tiež dosť obmedzená a zriedkavá.

Najrozšírenejšou formou existencie obchodných bank sú banky zriadené ako akciové spoločnosti. Sú to všetky najväčšie banky sveta, pričom ide o medzinárodné banky so širokou sieťou filiálok, zastupiteľstiev, sesterských a dcérskych bank. Ich základné imania a kmeňový kapitál je tvorený emisiou akcií.

Z hľadiska zamerania ich činnosti obchodné banky môžeme ďalej rozdeľovať na:

- univerzálné banky,
- špecializované banky.

Univerzálnymi bankami sú tie banky, ktoré obvyčajne vykonávajú na základe povolenia centrálnej banky všetky druhy bankových operácií. Napriek definovaniu ich činnosti v povolení na bankovu činnosť nemusia vykonávať všetky druhy operácií pre všeobecnú klientelu, ale môžu si vyberať len určity okruh klientov, pre ktorých robia všetky operácie a pod.

Špecializované bankové subjekty sa orientujú na vybraný okruh bankových služieb, pričom opäť treba zdôrazniť, že toto vymedzenie vychadza z ich obchodného plánu, ktorý si osvojí aj centrálna banka, keď udeľuje tejto špecializovanej banke povolenie na činnosť. Tieto špecializované banky vznikajú buď ako samostatné banky, alebo ich kapitálovou ovládajú univerzálné banky, ktoré ich takto môžu aj zakladat v rámci komplexného záberu poskytovania služieb v kontexte najčastejšie holdingových združení veľkých bank.

Banky jedného majiteľa existujú ako pozostatky pôvodného komerčného bankovníctva, prícom ide obvyčajne o malé rodinné banky.

V bankovej teórii sú ako najčastejšie uvádzané tieto druhy špecializovaných bank:

- **akceptačná banka** - akceptuje pre svojich klientov speňažiteľné tituly na peňažnom trhu (akcept zmenky – akceptačný úver),
- **clearingová banka** - viedie clearingové účty pre účastnické banky, eviduje a kompenzuje ich vzájomné pohľadávky a záväzky,
- **depozitná banka** - špecializuje sa na vkladové operácie a poskytovanie krátkodobých úverov,
- **devízová banka** - vykonáva devízové operácie, najmä platobný styk a krátkodobé úverovanie vo vzťahu k zahraničiu, reeskont v emisnej banke,
- **exportno – importná banka** - orientuje sa na úverovanie exportnej a importnej činnosti vybranej klientely,
- **hypoteckárná banka** - poskytuje dlhodobé úvery zaručené nehmuteľným majetkom džžníka (pozemky, budovy atď.),
- **investičná banka** - špecializuje sa na financovanie, úverovanie a kontrolu investícii,
- **komunálna banka** - poskytuje bankové služby/samosprávny celkom, úveruje ich rozpočty, pomáha im ziskovať zdroje umiestňovaním komunálnych obligácií na peňažnom trhu a pod.,
- **lombardná banka** - poskytuje bankové úvery, zaručené hnutelným majetkom džžníka (cenné papierne, drahokamy, šperky),
- **splátková banka** - špecializuje sa na poskytovanie spotreb- ných úverov,
- **banka stavebného sporenia** - prostredníctvom dlhodobého ziskavania zdrojov z vkladovej činnosti poskytuje stavebné úvery,

- **záručná banka** - špecializuje sa na rozvijanie programov bankových záruk pre osobitnú klientelu,
- **žirová banka** - určená je na sprostredkovanie bezhotovostných platieb,

Už z tohto prehľadu teda vyplýva široká variánosť bankových subjektov. Ich vznik a existencia vychádza z historického vývoja, potrieb ekonomiky, ale aj mentality príslušného regiónu, či štátneho celku.

Právny režim obchodného bankovníctva v Slovenskej republike

Základná charakteristika definuje obchodnú banku ako podnikateľský subjekt, ktorého náplňou činnosti je prijímať vklady alebo iné splatne peňažné prostriedky od verejnosti a poskytovať úvery na jeho vlastný účet. Toto ponimanie banky je obsiahnuté v Smernici Európskej únie, ktorá takto vymedzuje banku respektívne úveroviu inštitúciu (smernica Rady ES č. 77/780/EHS).

Vymedzenie banky je predmetom osobitného bankového zákona, ktorým v podmienkach Slovenskej republiky je zákon o bankách č. 2001 Z. z.

V zmysle aktuálneho zákona o bankách, banka je pojmovu vymedzená ako právnická osoba so sídlom v Slovenskej republike založená ako akciová spoločnosť, ktorá poskytuje úvery a prijíma vklady, a ktorá na výkon týchto činností má povolenie pôsobiť ako banka.

Z tohto pojmovejho určenia teda vyplýva, že právnická osoba môže byť bankou, ak spĺňa:

- predpisanú právnu formu, za ktorú zákon predpisuje, aby to bola akciová spoločnosť,

FINANČNÉ PRÁVO

Právna úprava subjektov

- pokiaľ ide o banku ako akciovú spoločnosť, tu sú právne relevantné ustanovenia Obchodného zákonnika, ktorý podrobne upravuje vznik, existenciu a činnosť akciovnej spoločnosti ako podnikateľského subjektu. Tento režim teda spadá pod Obchodné právo.

■ poskytovanie úverova a prijímanie vkladov, ako predmet činnosti

- čím sa banka odlišuje od ostatných podnikateľských subjektov. Základné pojmove vymedzenie týchto špecifických činností je upravené v zákone o bankách.
Vkladom sa rozumejú peňažné prostriedky, ktoré predstavujú záväzok voči vkladateľovi na ich výplatu,
- Úverom** sa rozumejú v akelkoľvek forme dočasne poskytnuté peňažné prostriedky.

Vklad je výsostná doména bánk, pretože zákon o bankách zakazuje komukolvek inému bez povolenia pôsobiť ako banka a prijímať vklady.

Okrem dvoch základných bankových činností je možné požadovať o povolenie aj ďalších činností:

- finančné maklérstvo, poskytovanie poradenských služieb vo veciach podnikania,
- obhospodarovanie cenných papierov klienta,
- uloženie a správa cenných papierov alebo iných hodnôt,
- výkon funkcie depozitára,
- zmenárenská činnosť,
- poskytovanie bankových informácií,
- prenájom bezpečnostných schránonok,
- vykonávanie hypoteckárnych obchodov.

■ náležitosti na povolenie na výkon bankových činností.

- predpokladajú osobitnú procedúru spočívajúcu v požiadani o povolenie na výkon bankových činností centrálnu banku.

Právna úprava druhov bankových obchodov a ich charakteristika

Na základe zákona o bankách môžu banky vykonávať 20 druhov bankových činností. Tieto činnosti sa neustále rozvíjajú, rôzne modifikujú a tak je zložité uviesť ich všeobecnú charakteristiku.

Svojou podstatou ide o služby nemateriálnej povahy.

Jednotlivé činnosti, ktoré banky samostatne ponúkajú v rámci svojej podnikateľskej činnosti, sa zvyknú označovať ako bankové produkty. Aj keď sa môžu navzájom od seba výrazne lísiť, ich charakteristickými črtami sú:

NEMATERIÁLNY CHARAKTER, čo je dané tým, že:

- nie sú skladovateľné, čo znamená, že nemožno urobiť zo strany banky žiadne „predzásobenie“ a tak banka musí byť dennodenne pripravená reagovať na dopyt klientov, čo kladie veľké nároky na udržiavanie potrebných kapacít banky a prejavuje sa to pochopiteľne na relativne vysokom podiele fixných nákladov banky,
- sú abstraktné a tak neviditeľné a preto je potrebná na predaj jednotlivých produktov kvalitná reklama a poracienská činnosť, za pomoci ktorej banka svoje produkty predstavuje, vysvetli ich prednosti ako aj možnosti využitia,
- nie sú patentovateľné, čo znamená, že ich nemožno patentovo chrániť a preto akýkoľvek produkt môže rýchlo konkurenciu napodobniť a riňáká banka sa nemôže spoliehať na to, že bude niektorý produkt ponukať iba ona,

DUALIZMUS

Jeho podstatou je to, že jednotlivé produkty v sebe spájajú hodnotovú a vecnú stránku. Hodnotová stránka bankového produkta je daná jeho finančným objemom, napríklad výškou úveru, vkladu, bankového prevodu a merame ju teda v peňažných jednotkach. Vecnú stránku možno charakterizovať ako výsledok pôsobenia personálnych, technických a materiálnych činitelov.

Vecnú stránku môžeme vyjadrovať počtom jednotlivých produktov, napr. počtom úverových prípadov, vkladov, bankových prevodov. Taktéto rozdelenie má význam najmä pre vnútorné nákladové kalkulácie. Pokiaľ hodnotové zložky závisia od výšky finančného objemu daného produktu – napr. výška úveru, náklady spojené s vecnou stránkou daného produktu na výške finančného objemu nezávisia – napr. náklady na spracovanie úverového prípadu sú rovnaké, či ide o úver vo výške jedného milióna alebo sto miliónov.

VZÁJOMNÁ PREPOJENOSŤ A PODMIENenosť

Vplyva na jednej strane z vlastnej podstaty niektorých produktov, keď jeden nemožne fungovať bez druhého – banka napríklad nemožne realizovať bezhotovostný bankový styk bez toho, aby viedla svojim klientom svoje účty, na druhej strane ide o vedomé prepájanie niektorých produktov s cieľom ponúknut' klientovi lepšie služby – napríklad automatické uloženie prostriedkov na bežnom účte do výnosnejších foriem, keď stav na účte dosiahne dohodnutú výšku. Vzájomnú prepojenosť banky zohľadňujú prívoľbe štruktúry ponúkaných produktov. O niektoré produkty by aj napriek relativne výhodným podmienkam nemusel byť záujem zo strany klientov, ak by súčasne s nimi banka neponúkala niektoré súvisiace produkty – napríklad o akokoľvek dobré uročene bežné účty by nemusel byť záujem, keď banka nebude ponúkať účtom platobné kartu. Vzájomnú prepojenosť a podmienenosť môže banka využívať aj pri určovaní cien svojich produktov. V prípade tesnej prepojenosti niektorých produktov, keď klient využíva jeden produkt, automaticky musí využívať i ďalšie, môže banka ponúknut' určitý produkt veľmi lacno s cieľom prilákať klientov. V prípade súvisiacich produktov potom banka určí také podmienky, aby efekty z nich pokryli aj eventuálnu stratu z lacnejšieho produktu – napríklad banka môže ponúkať výkonávanie bezhotovostného platobného styku zdarma s cieľom prilákať

netermínované vklady, ktoré však bude úročiť nižšou úrokovou sadzbou.

Bankové činnosti môžeme rozdeliť do dvoch skupín:

- 1) **pasívne činnosti**
- 2) **aktívne činnosti**

a) Pasívne činnosti

Prostredníctvom pasívnych operácií banky sústrediajú kapitál potrebný na podnikanie. Len prostredníctvom neho sú možné aktívne operácie. Tým, že banky sústrediajú zdroje, s ktorými vykonávajú svoju podnikateľskú činnosť, dopĺňajú svoj vlastný kapitál, ktorý by mal predstavovať len asi 8 % celkového bankového kapitálu. Ide o cudzí kapitál, ktorý sa zhromažďuje najmä prostredníctvom vkladov a pôžičiek.

Podľa druhu a splatnosti sa rozdeľujú nasledovne:

Vklady na požiadanie:

- sú krátkodobé vklady klientov, ukladané na bežné účty v banke. Ide o tzv. vklady na viodenie, denné peniaze, krátke peniaze. Sú to peniaze, ktoré klienti banku ukladajú na svoje bežné účty, aby im boli kedykoľvek pristupný. Sú krátkodobého charakteru a ich stav sa môže denne meniť, tak ako dochadzajú platby za realizované výrobky a služby, denne sa ukladá hotovosť, uhradzujú rôzne bežné výdavky, vyplácajú sa mzdy a pod. Neprestajná zmena výšky vkladov na požiadanie spôsobuje, že sú najmenej stabilným cudzím zdrojom banky. Podľa subjektov, ktoré ukladajú prostriedky na bežný účet v banke rozlišujeme:

- **vklady podnikateľských subjektov**, ktoré v kommerčných bankách prevládajú a sú nimi najmä bežné účty podnikateľských subjektov. Býajú úročené veľmi nízko, od 1 do 5 %.

- **bežné účty obyvateľstva**, ktoré vo vyspelých bankových systémoch predstavujú asi 30 % celkových vkladov na požiadanie. Sú spojené s rozšírením bezhotovostného platočného styku obyvateľstva a podľa ich množstva sa často meria vyspelosť ekonomiky,

- **kontokorentné účty** – predstavujú kombináciu bežného a úverového účtu, na ktorý prichádzajú príjmy, a uskutočňujú sa platby. Ak sú výdavky nižšie ako príjmy, účet sa dosťavia do debetu, čo znamená poskytnutie kontokorentného úveru. Na takomto účte sa klient musí s bankou dohodnúť, pričom mu banka určí úverový limit, ktorý nesmie prekročiť. V prípade kreditného zostatku predstavujú kontokorentné účty krátkodobé zdroje, ktoré môže banka primerane využiť,

- **vklady vlády a miestnych orgánov** sú dôsledkom praktického výkonávania pokladničnej činnosti štátneho rozpočtu a miestnych rozpočtov prostredníctvom bánk. Ich výška závisí od pomery rozpočtových príjmov a výdavkov, prípadne od ich časového súladu,

- **vklady bánk v iných bankách** súvisia s technikou vypoňávania platočného styku a zúčtovania medzi bankami. Niekoľko si však malé banky ukladajú svoje prostriedky vo veľkých bankách aj dôvodov zachovania likvidity a stability

Terminované vklady:

- ide o vklady, pri ktorých sa klient dobrovoľne zaväže na časové obmedzenie disponovania s vkladom. Napríklad

podnikateľský subjekt vie, že určitú sumu peňazi nebude určitý čas potrebovať, nakoľko tieto prostriedky zhromažduje na výplatu miezd, na platenie daní, na splácanie úverov a pod. Banky nakupujú tieto peniaze na dobu jedného mesiaca až niekoľkých rokov. Môžu sa používať na vopred dohodnutý čas a preto sústabilizovaným peňažným zdrojom. Banky ich prijímajú v domácej i cudzej mene od fyzických i právnických osôb. Vyber terminovaných vkladov môže byť dohodnutý bud' terminom splatnosti alebo výpovednou lehotou. Pri dohodnutých termínach splatnosti sa vkladateľ zavádzajú vybrať vklad až po uplynutí určitej lehoty, napr. za 7 dní, jeden, tri, šesť, dvanásťmesiacov od uloženia. V prípade terminovaného vkladu však klient predtým, než chce vybrať vklad, musí v príslušnej výpovednej lehote vopred zahásiť jeho výber. Terminované vklady sa môžu vyplatiť vo výnimočných prípadoch aj pred dohodnutým terminom. Tu však nastupuje určity sankčný postih v podobe zvýšenej úrokovnej sadzby, poplatku, nevyplatenia úroku a pod. Banka môže klientovi ponúknúť aj iný spôsob uloženia vkladu, napríklad prevedenie terminovaného vkladu na cenné papiere. Banky často spájať rôzne typy terminovaných vkladov s určitými výhodami – napr. výplatou jednorazovej prémie, bonifikovanej prémie, differencovanej úrokovej sadzby a pod. Terminované vklady môžu mať nasledovnú formu:

- **terminované vklady podnikateľských subjektov**, ako vklady dlhodobejšieho charakteru sú uložené na vkladových účtoch. Sú vedené v domácej alebo zahraničnej mene, na dobu určitu alebo neurčitú s možnosťou vývojoveho lehoty. Na rozdiel od bežných účtov sú určené na uloženie prostredkov banka krátkodobo (na 1 mesiac až na 1 rok), stredný a dlhodobo (na dobu niekoľkých rokov). Na tieto obdobia sa podnikateľský subjekt zavádzajú na časové obmedzenie disponovania s vkladom. Pri terminovaných

vkladoch vzniká medzi bankou a podnikateľským subjektom právny vzájomnosť založená na vklade. Konkrétné podmienky uloženia terminovaného vkladu, jeho úročenia ako aj možnosti výberu z vkladových účtov si banka upravuje podľa svojich potrieb. Dost často je využívaný tzv. revolvingový terminovaný vklad, kde v priebehu viazanosti vkladu je možné s ním za určitých vopred dohodnutých podmienok disponovať a následne vklad znova obnoviť, aby bol opäť k dispozícii.

- **terminované vklady obyvateľstva** sa v praxi vyskytujú najčastejšie v podobe vkladových účtov ale najmä vkladových knížiek s výpovednou lehotou. Vkladné knížky sú potvrdením o vklade a predstavujú vkladový vzťah medzi bankou a občanom. Vyznačujú sa v nich zmeny výšky vkladu, konečný stav, úroky, výpovedné lehoty a iné skutočnosti, týkajúce sa vkladu.

Úsporné vklady:

- **vkladové účty** – môžu byť na meno alebo na majiteľa. Môžu byť úročené alebo výherné. Vo väčšine bank prevádzajú úročené úsporné vklady, pričom často bývajú zvyhodnené tí, ktorí dlhší čas nevyberajú svoje úspory. Okrem základného úroku dostávajú zvýšený dodatočný úrokový výnos. Iný typ zvyhodnenia predstavujú tzv. úročené vklady s prémia. Niektoré banky zvýhodňujú zasádzajúce, ktorí si ponechajú na účte príemerný minimálny zostatok. Do výšky tohto zostatku sa úročí základnou

úrokovou sadzbou, prostredky prekračujúce túto hranicu sa uročia vyššou úrokovou sadzbou. Výherné úsporné vklady predstavujú nahradenie úrokov systémom výher a premií, ktorí sú vytvorený tak, že v priemere zodpovedajú uročeniu vkladov.

- **účty majetkového sporenia** – sú účty, na ktorých sa ukladajú tzv. majetkové vklady, slúžace na dlhodobé investovanie cenných papierov. Úroková miera môže byť vyššia ale aj nižšia ako úroková miera klasických úsporných vkladov. Banka situuje určity poplatok, ktorý tej má nahradniť náklady, spojené s držaním cenných papierov, prípadne kurzové riziko,
- **účty stavebného sporenia** – patria k účelovým úsporným vkladom, ktoré sú organizované určitými špecializovanými sporiteľňami. Celý systém spočívav v tom, že v prípade, keď vkladatel' spôsobí určitý počet rokov a nahromadi potrebnú výšku vkladu, má nárok získať premiu, poskytnutú štátom, prípadne nárok na poskytnutie stavebného úveru za overa výhodnejších podmienok. Využívaných bankových systémoch sa možno stretnúť so stavebným sporeniom malých živnostníkov a remeselníkov a stavebné sporenie tu slúži na financovanie stavieb, spojených s ich podnikaním,

- **účty poisťného sporenia** – predstavujú kombináciu úsporného vkladu a životného poistenia. V prípade založenia účtu pojistného sporenia ide o dva právne vzťahy, o vzťah zakladajúci pravidelné sporenie na vkladový účet a vzťah životného poistenia. Pri tomto sporenií vkladatel' ukladá pravidelné mesačné sumy, príčom vklad je čiastočne uročený a čiastočne sa vyvára poistny fond, ktorý sa použije v prípade pojistnej udalosti. Po uplynutí stanovenej lehoty sa vklad vypláca vkladatellovi vrátane úrokov, príp. premie.

Bankové obligácie:

- môžu nákupovať podnikateľské subjekty, obyvatelstvo, ostatné subjekty vedy, ak si banka potrebuje zabezpečiť väčšie možisko prenájazdových zdrojov a emituje obligácie. Taktto ziskané peňažné zdroje má banka k dispozícii počas celej doby ich splatnosti a sú stabilné. Preto sú dobre uročené.
- Obligácie sú strednodobé a dlhodobé tiverové cenné papiere s pevnou lehotou splatnosti – 5 – 15 rokov, v ktorých sa banka – emitent ako džžník zaväzuje, že v stanovenej lehote vyplati nominálnu hodnotu obligácie a že v určenej lehote bude vyplácať úrok, prípadne iné platby.

Prax sa zmenieje o viacerých typoch obligácií, v závislosti od toho, kto ich emituje.

Takto rozoznávame tieto druhy obligácií:

- bankové obligácie – emitujú ich banky,
- štátne dhopisy – emituje ich vláda štátu,
- podnikové obligácie – emituje ich podnikateľský subjekt,
- komunálne obligácie – emitujú ich banky za komunálne orgány.

Obligácie bank majú náležlosť a formu identickú s obligáciami iných emitentov. Môžu sa umiestňovať na tuzemskom alebo zahraničnom kapitálovom trhu. Bankové obligácie predstavujú úverový vzťah, tak ako pri príamom bankovom úvere, príčom je tu rozdiel, že emitent obligácie – banka, ktorá vystupuje ako džžník sa emisiou týchto úverových cenných papierov obracia na verejnosť o požičku namiesto toho, aby potrebné zdroje sústredila prostredníctvom klasických vkladov na bankových účtoch.

Podmienky úverového vzťahu medzi bankou a upisovateľom jej obligácií sú vopred určené. Znamená to, že verieli ešte pred

upísaním obligácie vie nominálnu hodnotu, presne určenú dobu, kedy sa požičaná suma vráti a je voľne dohodnutý úrok, prípadne aj lehoty, v ktorých sa bude úrok vyplácať.

Bankové obligácie môžu byť vo forme listinnej alebo zatkničovanej, teda v podobe záznamu o jej existencii. Pokiaľ obligácie vystupujú v listinnej podobe, obsahujú dve základné časti

- **plášť (vlastný dlžobný úpis)** a **kupónový hárok s talónom**. Plášť v zmysle zákona o dlhopisoch musí obsahovať určité nevyhnutné náležitosti – označenie emítanta, názov dlhopisu, čiselné označenie, nominálnu hodnotu dlhopisu a pod. Kupónový hárok obsahuje kupóny, ktoré predstavujú nárok na výplatu úrokov vždy k určitému dátumu výplaty. Kupónový hárok je samostatným cenným papierom.

V prípade obligácií, ktoré sa vydávajú na dlhší čas sa v nich nedávajú všetky kupóny odrazu, ale po vyčerpaní prideleného počtu sa na základe talónu ako obnovovacieho listu obdržia nové kupóny. V bankovej praxi sa však zavádzajú aj emisia obligácií bez kupónového háru, príom výnosy sa poukazujú majiteľom priamo na ich bankové účty a inkaso obstarávajú za majiteľov banky.

Bankové obligácie podobne ako emisia ostatných cenných papierov musia byť povolené ministerstvom financií. K žiadosti o ich emisiu sa prikádajú potrebné materiály, ktoré charakterizujú emisiu a ich emítanta.

Rozhodujúcim je tzv. prospekt emítanta cenných papierov, ktorý sa nie len prekladá ministru financií ale sa aj zverejňuje v tlači. Emítent sa tak predstavuje verejnosti, predvadza svoju solidnosť a stabilitu, pripadne perspektív svojho vývoja a snáži sa takto možných veriteľov presvedčiť, aby pravé u neho uložili svoje dočasne volné prostriedky na bezpečenie a najefektívnejšie.

Osobitné typy bankových obligácií sú konvertabilné a komunálne bankové obligácie.

Úvery a pôžičky iných bank:

- v prípade nedostatku pasív ziskaných vkladovými operáčiami pristupujú banky k pôžičkám a úverom od iných bank.

Tieto rozdeľujeme na dva základné druhy:

- úvery a pôžičky od iných komerčných bank – môžu to byť krátkodobé, strednodobé a dlhodobé úvery. Krátkodobé úvery byvajú najčastejšie v podobe reeskontu zmeniek, v rámci ktorého banka, ktorá potrebuje získať likvidné peniaze, predá zmenku inej banke, ktorá ju odkúpiť. Najčastejšie ju predáva do centrálnej banky. Obchodná banka ma ďalej možnosť požiadať druhú obchodnú banku o úver na bežnom účte, na ktorom prebieha medzibankový plátobný styk. Medzi krátkodobé bankové úvery možno zaradiť aj úvery na základe vkladov komerčných bank v iných bankách, keďže uložením prostriedkov jednej komerčnej banky v inej konerčnej banke vzniká medzi nimi vlastné úverový vzťah,
- úvery od centrálnej banky sa realizujú predovšetkým prostredníckom reeskontu zmeniek ale aj lombardného úveru, aukčného refinančného úveru ako aj iných typov úverov.

Pasívne činnosti obchodných bank teda spočívajú v permanentnom sústredovaní cudzích zdrojov a predstavujú prevažnú časť bankového kapitálu. Ak sa banka nepodarí sústrediť určity objem kapitálu, nemôže následne vykonávať podnikateľské aktivity a nemá žiadne šance ďalšieho rozvoja, ba v konkurenčnom prostredí môže aj zaniknúť.

Konkurenčia medzi obchodnými bankami sa náviač vyučuje práve v oblasti pasívnych činností. Každá banka má svoju štruktúru

týchto činností, svoj spôsob a svoju taktiku zisťovania týchto zdrojov.

Pasívne činnosti banky sú z hľadiska práva záväzkovými vzťahmi, ktorími sú aj aktívne činnosti a realizujú sa okrem bankových zásad predovšetkým prostredníctvom záväzkových vzťahov, upravených občianskym a obchodným právom, prostredníctvom konkrétneho zmluvného práva. Jeho jednotlivým typom je venovaná osobitná časť tejto práce.

b) Aktívne činnosti

Aktívne činnosti obchodných bank nadvádzajú na ich pasívne. Banky peniaze, ktoré sústredia prostredníctvom pasívnych obchodov následne využívajú na svoje vlastné podnikanie.

Sú to také obchody, ktoré sa odvíjajú v aktívach bilancie banky. Banka pri nich vystupuje v postavení veriteľa, vznikajú jej rôzne pohľadávky – pri poskytovaní úverov alebo jej vznikajú rôzne vlastnícke práva, napríklad pri zakúpení majetkových cenných papierov.

Za aktívne činnosti bank sa považujú:

Úverové operácie

Pri nich banka vystupuje ako veriteľ a je teda v aktívnom postavení. Úvery sa najčastejšie členia z hľadiska času na krátkodobé, strednodobé a dlhodobé.

Investičné obchody obchodných bank

V rámci investičného bankovníctva obchodná banka:

- investuje svoje prostriedky do cenných papierov. Banka ako veľký investor môže nakupovať cenné papiere rôznych spoločností. Ich súbor sa nazýva portfólio. Banka má na investovanie do cenných papierov výhodné podmienky, pretože disponuje značnym kapitálom, má kvalifikované analýzy investičných možností, informačné zážemie, odborne kvalifikovaných pracovníkov a pod. Často nevykonáva túto činnosť sama, ale vytvára si investičné spoločnosti a investičné fony. Pri zostavovaní portfólia je jedným z najdôležitejších kritérií riziko. Na finančnom trhu ide o dva druhy rizik: trhové riziko, ktoré je spojené s neistotami, vyskytujúcimi sa v celej ekonomike a zasahujúce všetky podnikateľské subjekty rovnako a tak sú mu vyššaveni všetci investori rovnako, a druhé je špecifické riziko, ktoré sa týka iba určitej firmy, príp. jej najbližších konkurentov, teda najblížšieho okruhu podnikateľských subjektov,

2. Stavebné sporiteľne

Základná právna úprava tohto druhu subjektov finančného trhu je zakotvená v zákone č. 310/1992 Zb. Účelom stavebného sporenia je financovanie bytových potrieb z účelovo vytvorených finančných prostriedkov vo fonde stavebného sporenia. Ihak ide v podstate o bankové subjekty, ktoré reguluje bankový zákon.

3. Poistovne

V ekonomickej literatúre sa možno stretnúť so zaradením poistovní do tzv. poistného trhu, ako trhu na ktorom sa stretáva ponuka poistnej ochrany a doplyt po nej. Z hľadiska právnej štruktúry však jednoznačne treba zaradiť poistovne ako finančných prostredkovateľov fungujúcich na poistnom trhu pod najvšeobec-

nejší trh peňazi – pod finančný trh. Pri zaradení poistovní pod subjekty finančného trhu možno vychádzať aj z už uvedeného díela F. C. Mishkina. V konečnom dôsledku aj na poistnom trhu sa ponúkajú ako tovar peniaze. Nič sa plati poistoviam, ktoré v prípade pojistnej udalosti opäť poskytnú peňažnu nahradu. Takže poistovňa je naozaj len finančným sprostredkovateľom, ktorý vložené peniaze zhodnocuje používaním rôznych nástrojov finančného trhu.

Poistovne sa členia na viacero druhov. Pri členení je však potrebné vychádzať z tej skutočnosti, že len niektoré druhy poistovni sú finančnými sprostredkovateľmi a teda subiektní finančného trhu. Ide len o také poistovne, ktoré ziskavajú peňažné prostriedky na zmluvnom základe. Znamena to, že medzi finančných sprostredkovateľov nemôžu zaraďť také poistovne, ktoré ziskavaniu peňažné prostriedky na základe donútenia štátnej moci, t. j. povinné poistovne zdravotné, sociálne, dôchodkové.

Na základe uvedeného teda členime poistovne ako subjekty finančného trhu na:

- a) komerčné poistovne
- b) doplnkové dôchodkové (vo svete známe penzijné fondy).

a) Komerčné poistovne

Základnou právou komerčných poistovní v podmienkach Slovenskej republiky je zákon č. 24/ 1991 Zb. o poistvníctve, upravuje právne postavenie poistovní a zaistovní, podnikanie v poistvníctve, ustanovuje zákonné posenie zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorového vozidla a dozor nad poistvníctvom.

V zmysle tohto zákona je:

- poistovňou právnická osoba so sídlom na území Slovenskej republiky alebo pobočka zahraničnej poistovne, ktorej bolo orgánom dozoru nad poistvníctvom udelené povolenie na vznik poistovne a podnikanie v poistvníctve,
- pobočkou zahraničnej poistovne organizačná zložka právnickej osoby so sídlom v zahraniči, ktorá vykonáva na území Slovenskej republiky poistoviacu činnosť na základe povolenia,

- správou poistenia siborpracovných postupov zameraríčna udržanie a aktualizáciu stavu poistných zmlúv zahŕňajúci činnosť súvisiace s kontrolou uzavretých poistných zmlúv, ich evidenciou, evidenciou platenia poistného a jeho zúčtovania, rôznych zmien v poistení až po zánik poistnej zmluvy,
- poistným rizikom možnosť vzniku náhodej udalostí, s ktorou je spojená povinnosť poistovne poskytnúť poistné plnenie, - poistným kmeňom súbor uzavretých poistných zmlúv, záväzkov a pohľadávok, ktoré sa vzťahujú na tieto zmluvy.

Podnikat v poistvníctve môžu na území Slovenskej republiky len poistovne a zaistovne založené ako akciová spoločnosť so sídlom v Slovenskej republike a pobočky zahraničných poistovní. Sprostredkovateľskú činnosť súvisiacu s poistoviacou činnosťou môžu výkonovať aj iné subjekty, za podmienok ustanovených zákonom.

Na právne pomery poistovne založenej ako akciová spoločnosť sa vzťahujú ustanovenia Obchodného zákonnika. Poistovňa, ktorá nie je pobočkou zahraničnej poistovne, môže výdať len zaknihované akcie. Pobočka zahraničnej poistovne môže podnikať v poistvníctve na území Slovenskej republiky len za podmienok ustanovených zákonom o poistvníctve a Obchodným zákonníkom a len na základe povolenia udeleného dozorným orgánom.

Predmetom podnikania v poisťovníctve je poisťovacia a zaistovacia činnosť a ďalšie činnosti s nimi súvisiace. Súčasťou poisťovacej činnosti je tiež činnosť zameraná na predchádzanie škodám (zabranňá činnost). Poisťovacia činnosť je dojednávanie poistenia, správa poisťovných zmlúv, likvidácia pojistných udalostí a sprostredkovateľská činnosť s nimi súvisiacou. Zaistovacia činnosť je činnosť, pri ktorej vstupuje poisťovňa do majetkových vzťahov k iným právnickým osobám vykonávajúcim poistenie, s cieľom delenia rizík vzniknutých v súvislosti s vykonávaním poistenia. Činnosť súvisiaca s poistením je činnosť slúžiaca na podporu a rozvoj poisťovníctva, rozširovanie a skvalitňovanie pojistovacích služieb a iná činnosť súvisiaca s uvedenými potrebami v prospech pojistenejch subiektov.

Poistenie sa vykonáva na základe zmluvy (zmluvné poistenie) alebo ako zmluvné poistenie uložené zákonom (povinné zmluvné poistenie) alebo ako zákonné poistenie povinne vplyvajúce zo zákona (zákonné poistenie). Zaistenie sa vykonáva len na základe zmluvy. Právne vzťahy vznikajúce z poistenia a zaistenia sa riadia najmä Občianskym zákoníkom a pojistnými podmienkami.

Na vznik pojistovne a podnikanie v poisťovníctve, ako aj na zmenu predmetu činnosti pojistovne a jej zlúčenie alebo splynutie s inou právnickou osobou je potrebné povolenie, ktoré udelenie na základe žiadosti dozorný orgán, ktorým je Úrad pre finančný trh O žiadosti rozhodne dozorný orgán najneskôr do troch mesiacov po jej predložení. Poisťovňa sa zapisuje do obchodného registra. Povolenie na vznik pojistovne a podnikanie v poisťovníctve sa udelenie na čas neurčitý a nie je preodliteľné na inu osobu ani neprechadza na právneho nástupcu. Dozorný orgán vydáva povolenie na vznik pojistovne a podnikanie v poisťovníctve pre odvetvie.

- a) životného poistenia podľa jednotlivých druhov poistenia,
- b) neživotného poistenia podľa jednotlivých druhov poistenia.

Základné imanie pojistovne na vykonávanie pojistovacej činnosti musí byť

- a) pre životné poistenie najmenej 80 000 000 Sk,
- b) pre ňivotne neživotného poistenia od najmenej 50 000 000 Sk, cez najmenej 60 000 000 Sk, až po najmenej 150 000 000 Sk.

b) Doplňkové dôchodkové pojistovne

Ide o nový subjekt finančného trhu v slovenských podmienkach. Vo svete sa táto skupina subjektov finančného trhu pomenúva ako penzijné fonde. Tretie inštitúcie poskytujú starobrné dôchodky vo forme každoročných platieb tým zamestnancom, ktorí spadajú pod niektorú penzijnú sústavu. Prostriedky získavajú z príspevkov zamestnávateľov alebo zamestnancov. Najväčšie aktiva penzijných fondov tvoria obligácie a akcie.

Právne základy doplnkovým dôchodkovým pojistovniám položil zákon č. 123/1996 Z.z. o doplnkovom dôchodkovom pojistení zamestnancov.

Účelom doplnkového dôchodkového poistenia zamestnancov je umožniť pojistencovi získať doplnkový dôchodkový príjem v starobe alebo v invalidite a pozostalym po pojistencovi získať doplnkový dôchodkový príjem v prípade úmrtia pojistencu.

Doplňkovým dôchodkovým poistením je zhromažďovanie príspevkov zamestnávateľov a príspevkov pojistencov, hospodárenie s týmito príspevkami a vyplácanie dávok doplnkového dôchodkového poistenia. Táto činnosť vykonáva doplnková dôchodková poisťovňa. Doplnková dôchodková pojistovňa je právnická osoba, na ktorej vznik a činnosť sa vzťahuje Občiansky zákoník. Názov doplnkovej dôchodkovej pojistovne musí obsahovať označenie "doplňková dôchodková pojistovňa". Iné právnické osoby a fyzické osoby nesmú vo svojom obchodnom mene používať toto označenie.

Kapitola 9

OSTATNÍ FINANČNÍ SPROSTŘEDKOVATELIA

Kapitola 9

Ostatní finanční sprostředkovatelia

Medzi ostatných finančných sprostredkovateľov možno zaradiť subjekty, ktoré nie sú jednoznačne charakterizované v predchádzajúcich kategóriách. Ide často aj o finančné agentúry, vädy ako su záručné agentúry, agentúry na podporu exportu a pod., rôznych individuálnych finančných sprostredkovateľov, organizátori verejného trhu (u nás RM – Systém), Stredisko cenných papierov, obchodníci s cennými papiermi, agenti, makléri a pod., lizingové spoločnosti, faktoringové a forfaitingové spoločnosti.

1. Eximbanka

Jedným z významných subjektov finančného trhu je Eximbanka. Jej právny fundament predstavuje zákon č. 80/1997 Z.z. o Exportno-importnej banke Slovenskej republiky. Eximbanka je právnická osoba so sídlom v Bratislave; zapisuje sa do obchodného registra a môže používať skratku EXIMBANKA SR. Eximbanka v súlade so štátou zahraničnou, zahranično-obchodnou, finančnou, priemyselnou a menovou politikou podporuje vývozné a dovozné aktivity vývozcov a dovozcov financovaním vývoznych úverov, poistením vývoznych úverov a financovaním dovoznych úverov so zamerom zvýšiť konkurenčnosť tuzemských výrobcov a podporiť vzájomnú hospodársku výmenu Slovenskej republiky so zahraničím. Na Eximbanku sa nevzťahuje zákon o bankach a zákon o poistovníctve.

FINANČNÉ PRÁVO

Ostatní finanční sprostredkovatelia

Eximbanka na základe poverenia vlády Slovenskej republiky môže zastupovať Slovenskú republiku v medzinárodných inštitúciách a zdrženiaciach, ktorých predmet činnosti súvisí s činnosťou Eximbanky, a zabezpečuje plnenie úloh vyplývajúcich z tohto zastúpenia. Eximbanka môže vystupovať vo svojom mene na svetových finančných trhoch pri zabezpečovaní finančných prostriedkov potrebných na plnenie svojich úloh podľa zákona o Eximbanke.

Eximbanka vykonáva tieto druhy hlavných činností:

- financovanie vývoznych úverov,
- financovanie dovoznych úverov,
- poistenie vývoznych úverov,
- zaistňovanie vývoznych úverov.

2. Maklér a agent

Obchodník s cennými papiermi a zahraničný obchodník s cennými papiermi vykonáva odborné obchodné činnosti vždy prostredníctvom fyzickej osoby, ktorá má na to povolenie ministerstva. Maklér koná v mene obchodníka s cennými papiermi a zahraničného obchodníka s cennými papiermi, a to aj vtedy, ak je k nemu v inom ako pracovnoprávnom vzťahu. Pravne postavenie tejto skupiny finančných sprostredkovateľov obsahuje zákon č. 600/1992 Zb. o cenných papieroch v zmene neskorších právnych nariem.

Povolenie na maklersku činnosť možno udeliť len fyzickej osobe, ktorá

- a) má úplnú spôsobilosť na právne úkony,
- b) zložila odbornú skušku,

c) je bezúhonná, má najmenej úplné stredoškolské vzdelenie a preukáže, že najmenej jeden rok vykonávala činnosť agenta alebo inú odbornú činnosť obchodníka s cennými papiermi a zahraničného obchodníka s cennými papiermi.

3. Organizátor verejného trhu

Organizátorm verejného trhu môže byť na základe povolenia Burza cenných papierov alebo iná právnická osoba (v našich podmienkach RM-Systém), ak má na to povolenie. Právne rámce činnosti takého subjektu položil Zákon č. 600/1992 Zb. o cenných papieroch.

4. Stredisko cenných papierov

Stredisko je právnickou osobou, ktorú zakladá ministerstvo financií. Právnu bazu tohto subjektu tvorí zákon č. 600/1992 Zb. o cenných papieroch. Stredisko sa zapísuje do obchodného registra. Podiel štátu na majetku strediska nesmie byť po dobu dvoch rokov od nadobudnutia účinnosti tohto zákona nižší ako 34 %. Podiel zahraničných akcionárov strediska nemôže byť vyšší ako 25 %. Stredisko nesmie organizovať trh s cennými papiermi ani s nimi obchodovať.

Stredisko je povinné evidovať

- a) zaknihované cenné papiere, zmeny ich majiteľov a daňsie údaje, ktoré sa ich týkajú, a to v rozsahu ustanovenom týmto zákonom,
- b) imobilizované cenné papiere, zmeny ich majiteľov a daňsie údaje, ktoré sa ich týkajú,

- c) rozhodnutia prijaté ministerstvom podľa tohto zákona,
- d) ďalšie údaje a rozhodnutia, ak tak ustanovuje zákon.

5. Faktoring, forfaiting

Ide o osobitné druhy finančných sprostredkovateľov, ako najnovšie obchody, pričom sú to také obchody, kde popri ľuveroch banky ponikajú sami, alebo prostredníctvom svojich dcérskych spoločností alternatívne produkty umožňujúce financovanie.

Faktoring

Prvopočiatky faktoringu sa nachádzajú už v stredoveku. Začiatok jeho novodobej história spadá do 19. storočia v USA. Spočiatku sa vyskytoval v podobe „tovarového faktoringu, keď tovar prechádzal priamo cez faktora a postupne sa vyvinul do dnešnej podoby finančného faktoringu. Z teritoriálneho hľadiska má najväčší podiel na celosvetovom obrate Európa.

Faktoring je zmluvne dohodnuté priebežné odkúpenie krátkodobých pohládavok, ktoré vznikli dodávateľovi v dôsledku poskytnutia nezabezpečeného dodávateľského ľuveru. Odkúpenie pohládavok vykonáva špecializovaná faktoringová spoločnosť zväčšajne bez možnosti spätného regresu na dodávateľa v prípade, že odberateľ nezaplatí.

Forfaiting

Je vhodný predovšetkým pre firmy, ktoré vyvážajú rozsiahle celky na stredný, či dlhodobý ľuver a potrebujú finančné krytie z toho vplyvajúcich pohládavok, vrátane ich zabezpečenia.

Forfaiting možno charakterizať ako odkúpenie stredných a dlhodobých pohládavok, ktoré vzniknú pri vývoze, eventuálne dwoze na ľuver, pričom subjekt, ktorý odkupuje pohládavky – forfater nemá možnosť uplatniť spätný postih vývozcu ak pohládavka nie je dovozcom riadne zaplatená. Ide o odkúpenie jednotlivých pohládavok a nie o odkúpenie všetkých pohládavok.

6. Lizing

Vzhľadom na skutočnosť, že väčšina podnikateľských subjektov má nedostatok vlastných zdrojov, sa lizing stáva vďaka svojej dostupnosti veľmi často formou financovania investícii. V slovenských podmienkach je možné poukázať na pomerne vysoký stupeň zákonnej regulácie lizingu. A to aj napriek tomu, že v posledných rokoch došlo k niekoľkym zákoním brzdám rozvoja lizingu. Napr. novelizáciami zákona o dani z príjmov sa zaviedli obmedzenia lizingu osobných automobilov.

Existujú rôzne druhy lizingu. Za základné možno považovať dva druhy lizingu:

Operačný – možno ho definovať ako prenájom na lehotu väčšinou kratšiu, ako je životnosť predmetu lizingu.

Finančný – definujeme ho ako nájomny vzťah, pri ktorom nájomca plati prenájmateľovi počas dohodnutého obdobia stanovené lizingové splátky ako nahradu za voľné použitie predmetu prenájmu, pričom lehota prenájmu zodpovedá podstatnej časti životnosti predmetu lizingu a lizingový vzťah v zásade končí odkúpením predmetu lizingu.

Kapitola 10

REGULÁCIA FINANČNÉHO TRHU

Kapitola 10

Regulácia finančného trhu - bankový dohľad, Úrad pre finančný trh

Vzhľadom na skutočnosť, že cez finančný trh prúdi obrovský objem peňažných prostriedkov, je nutné mať k dispozícii súbor nástrojov na ochranu subjektov tohto trhu. Je to takpovedajac pre život nevyhnutné. V prípade absencie akýchkoľvek „pravidel hry“ by mohlo dojsť nielen k finančným katastrofám, ale aj k zasiahnutiu podstaty fungovania národných a medzinárodných spoločenstiev. Napokon príklady máme aj v histórii finančných krachov a kŕáz, ktoré dokonca vyuistili do násilných konfliktov, ba spôsobili aj svetové vojnové požiare.

Práve preto sa do praxe vziať pomerne precízne a overené mechanizmy regulácie finančného trhu, ktoré zavadza aj slovenský finančný trh.

Najrozšiahlnejším segmentom sprostredkovateľov na finančnom trhu sú bankové subjekty – banky. V nich sa sústreduje najväčší objem ziskaných peňažných prostriedkov a banky aj disponujú najširšou skálou nástrojov finančného trhu a to tak peňažného ako aj kapitálového. Je preto zákonité, že moderné štaty prijímajú také ekonomicke a právne mechanizmy, ktoré majú za cieľ garantovať spôsobilé fungovanie týchto finančných sprostredkovateľov. Uskutočňuje sa tak prostredníctvom zložitého mechanizmu ekonomickej regulácie fungovania bank pomocou právne zakovených opatrení. Najzákladnejšou príčinou regulácie bankovníctva je ochrana vkladatelov.

Takto sa teda aj v slovenských podmienkach ustanúuje právna regulácia finančného trhu prostredníctvom:

FINANČNÉ PRÁVO

Regulácia finančného trhu

- regulácie bank cez bankový dohľad Národnej banky Slovenska,
- regulácie ostatných subjektov finančného trhu prostredníctvom osobitnej inštitúcie – Úradu pre finančný trh.

1. Bankový dohľad

Prostredníctvom bankového dohľadu Národnej banky Slovenska sa prejavuje pôsobnosť centrálnej banky voči ostatným bankám, t. j. ku komerčným bankám. Základnou pravou úpravou pôsobnosti bankového dohľadu je zákon o Národnej banke Slovenska č. 566/1992 Zb. a zákon o bankách č. /2001 Z. z. Zákon č. 149/2001 Z. z. priniesol niekoľko výrazných zmien zákona č. 566/1992 zb. o Národnej banke Slovenska, práve v oblasti bankového dohľadu:

- právne sa sformulovalo, že **Národná banka Slovenska je nezávislou centrálou bankou**. Centrálna banka má štyri základné štandardné funkcie:
 - a) je emisnou bankou (cedulovou bankou),
 - b) bankou pre komerčné banky (ako banka bánsk),
 - c) bankou pre štát,
 - d) správkyniou menových a devizových rezerv štátu.

Súčasťou centrálnych bank môže byť aj bankový dohľad, ktorý vykonáva kontrolu nad činnosťou obchodných bank a pobočiek zahraničných bank a nad činnosťou ďalších osôb, ktorá súvisí s bezpečným fungovaním alebo stabilitou bankového systému:

- podstatne sa **novo koncipuje dohľad** vykonávaný Národou bankou Slovenska.

Na základe novej úpravy Národná banka Slovenska vykonáva dohľad nad bezpečným fungovaním bankového systému a nad bankami, nad Fondom ochrany vkladov a nad ďalšími osobami a nad skupinami iných dohliadaných subjektov.

Národná banka Slovenska pri dohľade vykonáva najmä tieto činnosti:

- a) ustanovuje pravidlá obozretného podnikania, pravidlá bezpečnej prevádzky a ďalšie požiadavky na podnikanie dohliadaných subjektov predovšetkým v zmysle zákona o bankách, devizového zákona a zákona o ochrane vkladov, b) kontrolouje dodržiavanie ustanovení zákona o NBS a ďalších bankových zákonov,
- c) vedeckonania a vydáva povolenia, licencie a iné rozhodnutia, stanoviská a odporúčania a dohliadana plnenie ľouvydaných rozhodnutí,

- d) vykonáva dohľad na diaľku a dohľad na mieste nad dohliadanými subjektmi, príomzistruje objektívny stav a ďalšie dôležité skutočnosti o dohliadaných subjektoch, najmä nedostatky v ich činnosti, príčiny zistených nedostatkov, škodlivé dôsledky zistených nedostatkov a osoby zodpovedné za zistené nedostatky.

Podrobne sa teda upresňuje:

- a) dohľad na mieste, ktorým sa rozumie získavanie informácií spravidla priamo v dohliadanom subjekte alebo od jeho zamestračova výhodnocovanie takto získaných informácií, príčom dohľadom na mieste nie je získavanie a výhodnocovanie informácií na mieste postupom Národnej banky Slovenska v konaní vedenom NBS v zmysle napr. zákona

FINANČNÉ PRÁVO

Regulácia finančného trhu

- o bankách alebo devizového zákona, či zákona o ochrane vkladov,
- b) dohľadom na dôlahu sa rozumie získavanie a vyhodnocovanie informácií o dohľadanom subjekte inak ako dohľadom na mieste, napríklad získavaním a vyhodnocovaním informácií predložených Národnej banke Slovenska na základe jej písomnej žiadosti a informácií uvedených v hľáseniaciach, výkazoch a iných podkladoch predkladaných Národnej banke.

2. Úrad pre finančný trh

Novovydaným štátnym orgánom pre dozor nad finančným trhom je Úrad pre finančný trh. Je predmetom právnej úpravy zákona číslo 329/2000 Z. z. o Úrade pre finančný trh a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon upravuje

- a) zriadenie, pôsobnosť a organizáciu Úradu pre finančný trh,
- b) postup pri výkone štátneho dozoru v oblasti kapitálového trhu a v oblasti poisťovníctva.

Úrad pre finančný trh sa zriadil ako orgán štátnej správy pre oblasť kapitálového trhu a poisťovníctva. Úrad je rozpočtovou organizáciou so sídlom v Bratislave. Úrad má nasledovné pôsobnosti:

- a) vykonáva štátny dozor nad kapitálovým trhom a poisťovníctvom,
- b) rozhoduje o právach, pravomociach a záujmoch a povinnostach právnických osôb a fyzických osôb v oblasti

kapitálového trhu a poisťovníctva, vede a uverejňuje zoznamy príslušných osôb,

- c) spolupracuje s Ministerstvom financií Slovenskej republiky na tvorbe a uskutočňovaní finančnej politiky, najmä na príprave ■ analýzy kapitálového trhu a poisťovníctva,
- konceptie rozvoja kapitálového trhu a poisťovníctva,
- všeobecne záväzných právnych predpisov v oblasti kapitálového trhu a poisťovníctva,

- d) spolupracuje so zahraničnými dozornými orgánmi v oblasti kapitálového trhu a poisťovníctva.

Úrad predkladá vláde Slovenskej republiky každoročne do konca júna správu o svojej činnosti za uplynulý kalendárny rok spolu s analýzou aktuálneho stavu kapitálového trhu a poisťovníctva v Slovenskej republike, v ktorej uvedie najmä zhodnotenie výkonu štátneho dozoru a rozhodovacej činnosti úradu. Správu s analýzou úrad uverejní vo vestníku úradu do 30 dní po jej predložení vláde.

Orgánmi úradu sú

- a) predseda úradu (dalej len predseda)
- b) rada úradu (dalej len rada).

Rada má päť členov, z ktorých jeden je predsedom rady a jeden podpredsedom rady. Predseda je zároveň predsedom úradu. Predsedu a členov rady vymenúva a odvoláva vláda. Predseda a členovia rady sú za svoju činnosť zodpovední vláde. Funkčné obdobie predsedu a členov rady je päťročné; sú vymenúvaní tak, aby sa každý kalendárny rok skončilo funkčné obdobie iba jedného z nich.

FINANČNÉ PRÁVO

Regulácia finančného trhu

Predseda je na čele úradu a je štatutárnym orgánom.

Štátny dozor

Údaje na výkon štátneho dozoru úrad získava

- a) kontrolou na mieste,
- b) súčinnosťou so štátnymi orgánmi, obcami a inými právnickými osobami a fyzickými osobami podľa tohto zákona a osobitných zákonov,
- c) vyžiadanim informácií a stanovisk od dozorovanej osoby,
- d) monitorovaním údajov z finančného trhu o činnosti dozorovaných osôb.

poistovníctva a zabezpečovať plnenie úloh vyplývajúcich z členstva v týchto organizáciách. Úrad zabezpečuje úlohy vyplývajúce z medzinárodných zmlúv, ako aj z členstva Slovenskej republiky v medzinárodných organizáciach v oblasti kapitálového trhu a poistovníctva, a to v rozsahu uvedenom v medzinárodnej zmluve alebo v rozsahu poverenia ministerstvom. Úrad v súlade s medzinárodnou zmluvou, ktorou je Slovenská republika viazaná, poskytuje zahraničným dozorným organom informácie o dozorovaných osobách, ktoré tieto dozorní požadujú v súvislosti s výkonom dozoru nad kapitálovým trhom a poistovníctvom.

V rámci svojej rozhodovacej činnosti môže úrad ukladať pokuty. Úrad môže uložiť pokutu do 500 000 Sk. Konanie o uložení pokuty možno začať najneskôr do jedného roka odo dňa, keď sa úrad o porušení povinnosti dozvedel, najneskôr však do troch rokov odo dňa, keď k porušeniu povinnosti došlo. Pri určení výšky pokuty sa prílišada najmä na závažnosť, spôsob, čas trvania protiprávneho konania, na rozsah jeho následkov, na pripadné opakovane porušenie povinností alebo na porušenie viacerých povinností. Pokuta je splatná do 30 dní odo dňa, keď rozhodnutie o jej uložení nadobudlo právoplatnosť. Výnosy z pokút sú prijaté štátneho rozpočtu.

Úrad v rámci svojej pôsobnosti môže uzatvárať dohody o vzájomnej spolupráci so zahraničnými dozornými orgánmi v oblasti kapitálového trhu a poistovníctva alebo s medzinárodnými organizáciami združujúcimi tieto dozorne orgány. Úrad môže byť členom medzinárodných organizácií v oblasti kapitálového trhu a

Literatúra

Literatúra:

- Mishkin, F.: Ekonomie peněz, bankovnictví a finančních trhů, Príloha časopisu Finance a úvěr, 1991,
- Ogilvie,M.H.: Banking Law,CaptusPress, Inc. Canada 1990,
- Perry, F. E.: The elements of banking, Routledge. London 1989,
- Grúň, L., Králik, J. - Balko, L.: Základy daňového, poplatkového a celného práva, Bratislava VO PF UK 2001,
- Balko, L. - Grúň, L.: Celné právo, Bratislava, EPOS, 2001
- Balko, L.: Bankové právo, Bratislava, ELITA 2000.
- Grúň, L.: Dejiny daní, poplatkova clá, Bratislava HOLOPRINT 2001,
- Balko, L. - Grúň, L.: Základy bankového práva, Bratislava VO PF UK 2001,
- Horníaková L.: Cenné papiere a finančný trh, Bratislava, VO PF UK 1995,
- Chovanec, J.: Ústava Slovenskej republiky – európsky štandard, Bratislava Slovenská informačná agentúra, Bedecker Slovakia, 1996,
- Cook, T. Q. - LaRoche R. K.: Instruments of the money market. Federal Reserve Bank of Richmond, Richmond 1993,
- Cottle, S. - Murray, R. F. Block, F. E.: Analyza cenných papíru, Praha, Victoria Publishing 1994,
- Čejková, V.: Poistenie a poistovníctvo. Elita Bratislava 1994,
- Kopáč, L.: Obchodní kontrakty I.,II., Praha, Prospektum 1993, 1994,
- Králik, J.-Grúň, L.: Malý slovník Finančného práva, Manz, Bratislava 1998,

JUDr. Ladislav Balko, PhD.

FINANČNÉ PRÁVO

Obchodné a finančné právo

II. diel

Vydał: Ing. Miroslav Mračko, EPOS Pečnianska 27,
851 01 Bratislava, ako učebnú pomocníku pre Fakultu
masmediálnej komunikácie Univerzity Sväteho Cyrila a Metoda
v Trnave

Redakcia: Gessayová 3, 851 03 Bratislava
Tel./fax: 02/624 12 349, 624 12 357, 624 12 365,
624 10 371, 624 10 372, 638 34 851, 638 32 319,
638 14 379, 638 14 380, 638 14 381

Predajné: Pečnianska 6, 851 01 Bratislava

Tel./fax: 634 53 739
Žilinská cesta 10, 034 01 Ružomberok
Tel./fax: 044/4321 016, 4326 112, 4320 570
redakcia@epos.sk
ako svoju 117. publikáciu v roku 2001

Vyrobené v Slovenskej republike

ISBN 80-8057-437-5